

คำนำ

การทำนุบำรุง อุปถัมภ์ และคุ้มครองศาสนาที่ทางการรับรอง ๕ ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และศาสนาซิกข์ เป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งประชาชนชาวไทยมากกว่าร้อยละ ๙๓ เป็นพุทธศาสนิกชน ประกอบกับในสภาวะการณ์ปัจจุบันของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย กำลังเป็นที่ห่วงใยของผู้เกี่ยวข้อง อันเนื่องจากปัญหาเหตุปัจจัยภายในวงการของพระพุทธศาสนาเอง และเหตุปัจจัยภายนอกพระพุทธศาสนา ดังนั้น คณะกรรมการโดยคณะกรรมการด้านการศาสนา ซึ่งมีนายสมพร เทพสิทธา เป็นประธานคณะกรรมการ ได้ตระหนักถึงประเด็นดังกล่าว จึงได้จัดให้มีการสัมมนาเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นระยะหลายครั้ง เพื่อระดมความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องจากคณะสงฆ์ระดับมหาเถรระดับผู้ใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายสงฆ์ ข้าราชการผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ หน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีความมุ่งหมายในการบำรุงรักษา อุปถัมภ์ และคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง สถิตยสถานอยู่คู่กับประเทศชาติสืบไป

รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ฉบับนี้ เป็นการประมวลผลการสัมมนาดังกล่าวข้างต้น สารสำคัญประกอบด้วยประวัติความเป็นมาของความมั่นคงและความไม่มั่นคงของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยพุทธกาลและหลังพุทธปรินิพพาน เพื่อศึกษาบทเรียนจากประวัติศาสตร์ให้เกิดแนวความคิดการเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา โดยหลักธรรมอริยสัจ ๔ ตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้แจ้งเมื่อกว่า ๒,๖๐๐ ปีที่ผ่านมา กล่าวคือ อะไรคือประเด็นปัญหา (ทุกข์) อะไรคือสาเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) เป้าหมายการกำจัดปัญหาให้หมดไป (นิโรธ) และแนววิถีปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (มรรค) หลักคิดอริยสัจ ๔ จึงเป็นกรอบการพิจารณาศึกษาครั้งนี้

คณะกรรมการหวังว่า รายงานการพิจารณาศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงการคณะสงฆ์ หน่วยงานองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน บุคคลที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ เกี่ยวกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ เพื่อมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

พลตำรวจเอก

(พิชิต วรรณเดชะคุปต์)

ประธานคณะกรรมการการศาสนา

ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	๑
บันทึกข้อความโดยประธานคณะกรรมการ	๕
รายงานการพิจารณาศึกษาโดยเลขานุการคณะกรรมการ	๗
สรุปสำหรับผู้บริหาร	๑๗
บทที่ ๑ ประวัติความมั่นคงและความไม่มั่นคงของพระพุทธศาสนา	๒๙
๑. ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาช่วง ๒,๖๐๐ ปี ที่ผ่านมา	๒๙
๒. มูลฐานความมั่นคงของพระพุทธศาสนา	๓๐
๓. ภัยต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา	๓๒
๔. สรุป	๔๔
บทที่ ๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียง	๔๗
๑. หลักการธรรมวิชัย	๔๗
๒. เส้นทาง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระเจ้าอโศกมหาราช	๔๘
๓. สรุป	๕๓
บทที่ ๓ พระพุทธศาสนาในประเทศไทย	๕๕
๑. พระพุทธศาสนาเจริญงอกงามในประเทศไทย	๕๕
๒. กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์	๖๐
๓. ความหมายของ “ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา”	๖๑
๔. การจัดสัมมนา เรื่องความมั่นคงของพระพุทธศาสนา	๖๑
บทที่ ๔ หลักคิดการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย	๖๓
๑. หลักธรรมอริยสัจ ๔	๖๓
๒. การประยุกต์หลักอริยสัจ ๔ เพื่อการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนา	๖๔
บทที่ ๕ แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม	๗๕
๑. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม	๗๖
๒. สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรมตามสภาพปัญหา	๘๖
บทที่ ๖ บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๙๓
๑. บทสรุป	๙๓
๒. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๐๑
บรรณานุกรม	๑๐๓
ภาคผนวก การประมวลผลการดำเนินงานของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ	๑๐๕

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ที่ สว(สนช)(กมธ ๓) ๐๐๑๙/(ร) วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

กราบเรียน ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ วันพฤหัสบดีที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำสภา ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๑๖) ซึ่งคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นคณะกรรมการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติคณะหนึ่ง มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาขอหาขอเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการอุปถัมภ์ และคุ้มครองศาสนา การอนุรักษ์ศิลปะ การรักษาประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมศิลปกรรม คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม อัตลักษณ์ไทย และการท่องเที่ยว ปัจจุบันกรรมการคณะนี้ประกอบด้วย

(๑) พลตำรวจเอก พิชิต วรรณเดชะคุปต์	ประธานคณะกรรมการ
(๒) นายสมพร เทพสิทธา	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
(๓) นายศรีศักดิ์ ว่องสงสาร	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
(๔) พลตำรวจโท บุญเรือง ผลพานิชย์	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
(๕) พลเรือเอก กำธร พุ่มหิรัญ	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
(๖) พลเอก ไพโรจน์ พานิชสมัย	กรรมการและที่ปรึกษาคณะกรรมการ
(๗) นายบรรณิณี เศรษฐบุตร	กรรมการและที่ปรึกษาคณะกรรมการ
(๘) นายศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์	กรรมการและที่ปรึกษาคณะกรรมการ
(๙) นางสุวิมล ภูมิสิงหราษ	เลขานุการคณะกรรมการ
(๑๐) พลอากาศเอก ธงชัย แฉล้มเขตร	โฆษกคณะกรรมการ
(๑๑) นางสาวจินตนันท์ ชญาตร์ศุภมิตร	โฆษกคณะกรรมการ
(๑๒) พลโท กุ้เกียรติ ศรีนาคา	กรรมการ
(๑๓) พลเอก คณิต สาพิทักษ์	กรรมการ
(๑๔) พลตำรวจเอก จักรทิพย์ ชัยจินดา	กรรมการ
(๑๕) พลตรี เจริญชัย หินเธาว์	กรรมการ
(๑๖) พลอากาศเอก ชัยพฤกษ์ ดิษยะศริน	กรรมการ
(๑๗) พลตำรวจเอก ชัชวาลย์ สุขสมจิตร	กรรมการ
(๑๘) พลเอก ธีรพล นาคพานิชย์	กรรมการ
(๑๙) พลอากาศเอก ถาวร มณีพฤกษ์	กรรมการ
(๒๐) พลเอก วิชญ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	กรรมการ
(๒๑) พลเรือเอก พลวัฒน์ สีโรดม	กรรมการ
(๒๒) พลตำรวจเอก พัชรวาท วงษ์สุวรรณ	กรรมการ

(๒๓) พลเอก พิสิทธิ์ ...

(๒๓) พลเอก พิสิทธิ์ สิทธิสาร	กรรมการ
(๒๔) พลตรี พัลลภ เพ็องฟู	กรรมการ
(๒๕) พลเอก ภาณุวัชร นาควงษ์	กรรมการ
(๒๖) พลตำรวจโท ศานิตย์ มหถาวร	กรรมการ
(๒๗) พลเอก สุนทร ขำคมกุล	กรรมการ
(๒๘) พลเรือเอก สุรศักดิ์ หุ่นเรียงรัมย์	กรรมการ
(๒๙) พลอากาศเอก อาคม กาญจนหิรัญ	กรรมการ

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของ พระพุทธศาสนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษาดังกล่าวต่อสภานิติบัญญัติ แห่งชาติ ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๙๖

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและนำเสนอรายงานของคณะกรรมการต่อที่ประชุม สภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป

(ลงชื่อ) พลตำรวจเอก พิชิต ควรรเดชะคุปต์
(พิชิต ควรรเดชะคุปต์)

ประธานคณะกรรมการการศาสนา
ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวอนรรฆวี คำภูมิ)
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการการศาสนา
ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการการศาสนา
สำนักกรรมการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๗ - ๘
โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๘

วรศักดิ์ รุ่ง/พิมพ์
อนรรฆวี ทาน

รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง การส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา
ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ วันพฤหัสบดีที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำสภา ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๔ วรรคสอง (๑๖) ซึ่งคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นคณะกรรมการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติคณะหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการอุปถัมภ์ และคุ้มครองศาสนา การอนุรักษ์ศิลปะ การรักษาประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม อัตลักษณ์ไทย และการท่องเที่ยว

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาดังกล่าว ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๙๖ ดังนี้

๑. การดำเนินงาน

คณะกรรมการได้อาศัยอำนาจตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๘๖ วรรคสี่และวรรคห้า แต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านการศาสนา ตามคำสั่งที่ ๑/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๑ และแต่งตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ เพิ่มเติม ตามคำสั่งที่ ๗/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑ โดยคณะอนุกรรมการชุดนี้ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาศึกษาการดำเนินงานด้านการอุปถัมภ์ และคุ้มครองศาสนา การส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย การปลูกฝัง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม ของศาสนา และดำเนินการด้านอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการดังกล่าว ประกอบด้วย

๑) คณะที่ปรึกษา

(๑) ศาสตราจารย์พิเศษนรนิติ เศรษฐบุตร	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๒) พลเอก ธีรพล นาคพาณิชย์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๓) พลโท จเรศักดิ์ อานุภาพ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๔) พลเอก สุนัย สัมปตตะวนิช	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๕) พลโท ธีรพร จุลศักดิ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๖) พลตรี ไชยนาจ ญาติฉิมพลี	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๗) นางสาวปราศรัย ประวัตินุรักษ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๘) ศาสตราจารย์จรัญ มะลูลีม	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๙) นายเปรม ปิยสัจจะเดช	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

(๑๐) ดร.โสภา ชูพิกุลชัย ขปิลมันน์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๑) นายอาหะหมัด ขามเทศทอง	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๒) ศาสตราจารย์สมเกียรติ วรรณศรี	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๓) นายสถิตย์ กุมาร	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๔) นายพรชาติ บุณนาค	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๕) ศาสตราจารย์ธำปนา บุญหล้า	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๖) นายอาทิตย์ ทรัพย์บุญเสรี	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๗) นางประทุมทิพย์ ไพเราะ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พลับปลิง คงชนะ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๑๙) พันเอก บุญส่ง โชติแสงศรี	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๒๐) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๒๑) อธิบดีกรมการศาสนา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๒๒) พลโท ฉันทพัทธ์ กรณ์ย์สุกสี	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๒๓) นายอนุรุทธ ว่องวานิช	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
(๒๔) นายมณเฑียร ธนานาถ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๒) คณะอนุกรรมการ	
(๑) นายสมพร เทพสิทธา	ประธานคณะอนุกรรมการ
(๒) พลเอก สุนทร ขำคมกุล	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
(๓) พลอากาศเอก อาคม กาญจนศิริ	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง
(๔) พลเอก ยุทธศิลป์ โดยชื่นงาม	อนุกรรมการ
(๕) พลตรีหญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา	อนุกรรมการ
(๖) นายวรเดช อมรรวิพัฒน์	อนุกรรมการ
(๗) นางศุภมาส สุทธิสัมพันธ์	อนุกรรมการ
(๘) นายอภิรักษ์ ธรรมธาส	อนุกรรมการ
(๙) นายนพพร เทพสิทธา	อนุกรรมการ
(๑๐) นายแสน ชูราษฎร์	อนุกรรมการ
(๑๑) นายณรงค์ชัย ทิพย์มณี	อนุกรรมการ
(๑๒) นางสาวอุไรวรรณ รั้งคะอุไร	อนุกรรมการและเลขานุการ

๒. วิธีการพิจารณาศึกษา

การดำเนินงานพิจารณาการศึกษาของคณะกรรมการเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จึงได้กำหนดวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

๒.๑ การประชุมคณะอนุกรรมการและเชิญผู้เกี่ยวข้องร่วมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
ในคณะอนุกรรมการ

๒.๒ การจัดสัมมนา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา โดยเชิญนักวิชาการ
ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา
มาร่วมอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้แก่ เจ้าคณะปกครอง พระภิกษุสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ผู้แทนสำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมการศาสนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
สถาบันการศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย องค์การพระพุทธศาสนา อาทิ พุทธสมาคม
แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นต้น

๒.๓ การพิจารณาศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

- ๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
- ๒) กฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์
- ๓) ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)
- ๔) หนังสือและเอกสารงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

๓. ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมการพิจารณาผลงานผลการพิจารณาศึกษา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของ
พระพุทธศาสนา ซึ่งคณะกรรมการได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการด้านการศาสนา ดำเนินการพิจารณา
ศึกษา และคณะกรรมการได้พิจารณารายงานการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมการแล้ว และมีมติ
เห็นชอบรายงานดังกล่าว

คณะกรรมการจึงขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของ
พระพุทธศาสนา ซึ่งมีรายละเอียดตามรายงานแนบท้าย เพื่อเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา
ให้ความเห็นชอบ และนำเสนอฝ่ายบริหารพิจารณาดำเนินการต่อไป

(นางสุวิมล ภูมิสิงหาราช)

เลขานุการคณะกรรมการการศาสนา

ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

พลตำรวจเอก พิชิต ควรวเดชะคุปต์
ประธานคณะกรรมการ

นายสมพร เทพสิทธา
รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง

นายศรีศักดิ์ ว่องส่งเสริม
รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง

พลตำรวจโท บุญเรือง ผลพานิชย์
รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม

พลเรือเอก กำธร พุ่มหิรัญ
ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ

พลเอก ไพโรจน์ พานิชสมัย
กรรมการ
และที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นายนิติ เศรษฐบุตร
กรรมการ
และที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นายศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์
กรรมการ
และที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นางสุวิมล ภูมิสิงหราช
เลขาธิการคณะกรรมการ

พลอากาศเอก ชงชัย แฉล้มเขตร
โฆษกคณะกรรมการ

นางสาวจันทนันท์ ชวนตร์ศุภมิตร
โฆษกคณะกรรมการ

พลเอก กุ้เกียรติ ศรีนาคา
กรรมการ

พลเอก คณิต สาทัทักษ์
กรรมการพิทักษ์

พลตำรวจเอก จักรทิพย์ ชัยจินดา
กรรมการ

พลตรี เจริญชัย หินเธาว์
กรรมการ

พลอากาศเอก ชัยพุกษ์ ดิษยะศริน
กรรมการ

พลตำรวจเอก ชัชวาลย์ สุขสมจิตร
กรรมการ

พลเอก ณ์ฐพล นาคพานิชย์
กรรมการ

พลอากาศเอก ถาวร มณีพฤกษ์
กรรมการ

พลเอก วิชญ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา
กรรมการ

พลเรือเอก พลวัฒน์ สีโรตม
กรรมการ

พลตำรวจเอก พ็ชรวาท วงษ์สุวรรณ
กรรมการ

พลเอก พิสิทธิ์ สิทธิสาร
กรรมการ

พลตรี พัลลภ เฟื่องฟู
กรรมการ

พลเอก ภาณุวัชร นาควงษ์ม
กรรมการ

พลตำรวจโท ศานิตย์ มหการ
กรรมการ

พลเรือเอก สุรศักดิ์ หุ่นเรืองม
กรรมการ

พลเอก สุนทร ขำคมกุล
กรรมการ

พลอากาศเอก อาคม กาญจนหิรัญ
กรรมการ

คณะอนุกรรมการด้านการศาสนา

นายสมพร เทพสิทธา
ประธานคณะอนุกรรมการ

พลเอก สุนทร ชำคมกุล
รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่หนึ่ง

พลอากาศเอก อาคม กาญจนหิรัญ
รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่สอง

พลเอก ยุทธศิลป์ โดยชื่นงาม
รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่สาม

พลตรีหญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา
อนุกรรมการ

นายวรเดช อมรรพพิพัฒน์
อนุกรรมการ

นางศลิมาศ สุทธิสัมพัทธ์
อนุกรรมการ

นายอนันต์ ธรรมฤาษุ
อนุกรรมการ

นายนพพร เทพลีธา
อนุกรรมการ

นายแสน ชฎารัตน์
อนุกรรมการ

นายณรงค์ชัย ทิพย์มณี
อนุกรรมการ

นางสาวอุไรวรรณ รังคะอุไร
อนุกรรมการและเลขานุการ

สรุปสำหรับผู้บริหาร

การพิจารณาการศึกษา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงประเด็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตสมัยพุทธกาล เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียง และเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิรวมถึงไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย พระพุทธศาสนาก็เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ และความมั่นคงของพระพุทธศาสนาก็สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสามองค์ประกอบหลัก คือวงการคณะสงฆ์ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ การพิจารณาการศึกษาได้ประยุกต์หลักกรรมวิธีสี่ ๔ ในการพิจารณาการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. ความเป็นมาของพระพุทธศาสนา

ในพุทธศตวรรษที่ ๓ ภายหลังกุปฺปพริณิพพาน ๓๐๐ ปี พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระพุทธศาสนาครั้งที่ ๓ ในพุทธศักราช ๒๓๕ จากนั้นพระองค์ทรงจัดส่งสมณทูต ๙ สายออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ดินแดนใกล้เคียงของโลกของชมพูทวีปทางด้านใต้ ด้านตะวันออกเฉียงใต้ ด้านตะวันออก นับตั้งแต่อินเดียตอนใต้ ลังกา และมุ่งสู่ตะวันออกเฉียง โยนก คันทาระ อัฟกานิสถานเหนือ ปากีสถาน จีนและดินแดนสุวรรณภูมิ โดยมีสมณทูตสายหนึ่งคือ พระโสณเถระ และพระอุตรเถระ เดินทางมายังแผ่นดินสุวรรณภูมิครอบคลุม ๖ ประเทศปัจจุบันคือ เมียนมา ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย สำหรับไทยสันนิษฐานว่าเป็นจังหวัดนครปฐม เพราะมีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ เป็นประจักษ์พยานและเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบดั้งเดิม ประชาชนในสมัยนั้นมีความศรัทธาเลื่อมใส มีการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์และสร้างสถูปเจดีย์ไว้สักการบูชา เกิดเป็นศิลปะแบบทวารวดี การหยั่งรากลึกของพระพุทธศาสนาในไทยได้พัฒนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่มุคก่อนสุโขทัยจรจบจนสมัยปัจจุบัน

๒. ประเด็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ประเด็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาได้ปรากฏตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ทั้งช่วงเวลาที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ และช่วงหลังพระพุทธองค์เสด็จสู่ปรินิพพาน ภัยความมั่นคงของพระพุทธศาสนามีเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของพระพุทธศาสนา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๒.๑ ปัจจัยภายใน สรุปได้ ๔ ประการ

๑) ความแตกต่างในความคิดเห็นและแนวปฏิบัติในคณะสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกในหมู่สงฆ์ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในฐานะผู้ทรงศีล ความเป็นสมณะรักษารธรรมและวินัย และการเลี้ยงชีพเยี่ยงสมณะ แต่มีพระสงฆ์คิดและปฏิบัติไม่เป็นไปตามแนวผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ดังกล่าว

๒) การไม่ระงับความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ตาม ๑) ไม่มีการแก้ไขหรือตัดสินอธิกรณ์ (คดีความ) เกิดความแตกแยกในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ทำให้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเสื่อมถอย

๓) การขาดอธิปไตยธรรม ๗ ประการในหมู่สงฆ์ คือ (๑) ไม่ประชุมกันอย่างเนื่องนิตย์ โดยเฉพาะการสังคายนาพระธรรม (๒) การไม่พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจของสงฆ์ (๓) การเพิกถอนสิ่งที่

บัญญัติไว้แล้ว (๔) การไม่เคารพนับถือสิ่งขบถและสิ่งขบถปริณายก (๕) การตกอยู่ในอำนาจค้นหา (๖) ความไม่พอใจอยู่ในเสนาสนะป่า (๗) การไม่มีความปรารถนาดีต่อภิกษุผู้ทรงศีล

๔) ความอ่อนแอของพุทธบริษัท ๔ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงมอบพระพุทธศาสนาไว้ให้ช่วยกันสืบทอดต่อไป

๒.๒ ปัจจัยภายนอก ๕ ประการ

๑) ความเป็นปรีกข์ของศาสนาพราหมณ์ เนื่องด้วยคำสอนของพระพุทธศาสนาหลายเรื่องขัดกับความเชื่อและคำสอนของศาสนาพราหมณ์

๒) การฟื้นฟูของศาสนาพราหมณ์ โดยลดข้อห้ามข้อจำกัดเพื่อขยายฐานมวลชนเพิ่มมากขึ้น

๓) หลักธรรมของพระพุทธศาสนาถูกผนวกเป็นหลักคำสอนและความเชื่อของบางศาสนา เช่น ศาสนาพราหมณ์ ทำให้ศาสนิกชนส่วนหนึ่งเข้าใจผิดว่าพระพุทธศาสนารวมเข้ากับศาสนาฮินดู แม้ว่าศรัทธาในคำสอนของพระพุทธศาสนาก็ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนาก็ได้

๔) ขาดการอุปถัมภ์และคุ้มครองจากผู้ปกครอง เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างมากต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ทั้งในอดีตกาลและปัจจุบัน

๕) การถูกบั่นทอนและทำลายโดยอำนาจรัฐ ทั้งในอดีตกาลและปัจจุบันก็ได้ปรากฏให้เห็นกันอยู่แล้ว

เหตุปัจจัยของความมั่นคงและความไม่มั่นคงของพระพุทธศาสนาตามประวัติศาสตร์ยุคพุทธกาลและหลังพุทธปรินิพพานดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาสาระสำคัญแล้วจะเห็นว่า ปัจจัยพื้นฐานในปัจจุบันไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากปรากฏการณ์ในอดีตมากนัก ซึ่งสามารถเป็นบทเรียนในการพิจารณาเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

๓. พระพุทธศาสนาเจริญงอกงามในประเทศไทย

พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาตินับตั้งแต่สมัยสุโขทัย หรือประมาณกว่า ๗๐๐ ปีที่ผ่านมา พระพุทธศาสนาได้เจริญงอกงามในประเทศไทยมาเป็นลำดับแต่ขณะเดียวกัน ในโลกปัจจุบันตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเน้นความสำคัญของระบบเศรษฐกิจตลาดเสรี การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปกป้องสิทธิมนุษยชน และระบบข่าวสารสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลปัจจุบัน ได้มีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และวิถีชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกก็เห็นประจักษ์ทั่วไปว่า ประชาชนทั่วไปทุกมุมโลกสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็วเสียวนาทีอย่างไร้ข้อจำกัดไร้พรมแดน อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน ทั้งด้านการค้าการลงทุน การประกอบธุรกิจน้อยใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นทางการตลาด สร้างความอยากความต้องการด้านวัตถุนิยม การบริโภคนิยม ฯลฯ ซึ่งมีผลกระทบต่อพื้นฐานความสงบสุขทางสังคม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะความตกต่ำทางด้านจิตใจ จิตวิญญาณ ทศนคติ ค่านิยมทางสังคม นำไปสู่การประพฤติกปฏิบัติของผู้คนในสังคมอย่างน่าห่วงใย โดยไม่ยกเว้นแวดวงคณะสงฆ์ด้วย

๔. สภาพปัญหาและหลักคิดการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนา

ประเด็นปัญหาพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในที่นี้เน้นสามประเด็นหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การคณะสงฆ์ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล และบทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ

คณะสงฆ์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนา การพิจารณาศึกษาคั้งนี้ได้ประยุกต์หลักธรรมอริยสัจ ๔ ในการอธิบายถึงสภาพปัญหา เหตุแห่งปัญหา เป้าหมายการทำให้ปัญหาหมดไปและแนวทางปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยประยุกต์หลักอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพื่อแก้ไขปัญหาของพระพุทธศาสนาในประเทศสามารถกำหนดเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหา ได้ดังนี้

๑) ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์ - คือ พิจารณาว่าอะไร บีบคั้นจิตใจ ความขัดแย้ง การขาดความเที่ยงแท้การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความไม่สมปรารถนา ฯ)

คือ การกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา

๒) ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย - คือ พิจารณาว่าสาเหตุมาจาก ต้นเหตุใด เช่น อยากเป็นอยากได้ ไม่อยากเป็นไม่อยากได้)

คือ การกำหนดเหตุแห่งทุกข์หรือปัญหา เพื่อกำจัดหรือแก้ปัญห

๓) ขั้นทดลอง และ เก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ- คือ ภาวะที่ทำให้ต้นเหตุดับสิ้นไป ทุกข์เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากต้นเหตุ หรือความอยาก)

คือ การกำหนดวิธีการดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย หรือวิธีการที่ทำให้ปัญหาหมดไป

๔) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค - คือ มรรคมีองค์ประกอบด้วย ๘ ประการ)

คือ การกำหนดวิธีการในรายละเอียดและปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา

๕. สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรมตามสภาพปัญหา

๕.๑ วงการคณะสงฆ์

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
๑) พระภิกษุบางรูปไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และประพฤติไม่เหมาะสม	(๑) จัดโครงการทำมาตรการควบคุมภิกษุที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประพฤติไม่เหมาะสม (๒) จัดกิจกรรมเสวนา พิจารณาปัญหาแก้ไขระบบบริหารคณะสงฆ์ (๓) กำหนดมาตรการควบคุมพระภิกษุ ที่ไม่ใส่ใจศึกษาแก่นแท้ของหลักพุทธธรรม ฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวบนความศรัทธาของผู้คนทั่วไป
๒) การบริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีปัญหาหลายประการโดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมเป็นระบบบริหารคณะสงฆ์เป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ	(๑) จัดโครงการรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจในหลักธรรมที่แท้จริงและไม่ตกเป็นเหยื่อของพระภิกษุที่ประพฤติมิชอบ (๒) กำหนดมาตรการช่วยเหลือดูแล ส่งเสริมพระภิกษุที่ปฏิบัติตนเป็นสาวกที่ดีของพระพุทธองค์ให้สามารถสอนหลักธรรมที่แท้จริงให้แก่ผู้คนได้

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	<p>(๓) จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ ประชาชนสามารถเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงโดยเข้าใจ บุญ บาป อย่างถูกต้อง</p> <p>(๔) กำหนดมาตรการส่งเสริมพระภิกษุให้เกิดสัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ และพัฒนาระบบการคัดกรองผู้จะเข้ามาเป็นพระภิกษุ และพระสงฆ์ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์</p>
<p>๓) ประชาชนไม่เข้าใจในหลักธรรมที่แท้จริงและตกเป็นเหยื่อของพระภิกษุบางรูป</p>	<p>(๑) จัดกิจกรรมผลักดันสนับสนุน การสร้างกลไก ที่มุ่งให้พระสงฆ์ในสังคมเป็นผู้อยู่ในพระธรรมวินัย</p> <p>(๒) กำหนดมาตรการ กลวิธี ให้พุทธบริษัท ๔ มีจิตสำนึกในหน้าที่ของ ชาวพุทธที่ดี</p> <p>(๓) จัดทำโครงการพัฒนาและปลูกฝังให้ผู้คนเข้าใจแก่นแท้จริงของหลักพุทธธรรมคำสอน เช่นสอนให้ รู้จัก บุญ บาป ที่ควรได้รับจากการกระทำ ไม่ใช่ซื้อหาได้จากการบริจาคเงิน</p> <p>(๔) จัดทำโครงการเสวนาเพื่อให้ประชาชนร่วมมือกัน ป้องกันไม่ให้ทำความชั่ว และพยายามที่จะกำจัดความชั่ว</p> <p>(๕) จัดทำโครงการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลให้เข้าใจหลักพุทธธรรมคำสอนอันเที่ยงแท้และมีความเห็นชอบในสิ่งที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม</p>

๕.๒ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
<p>๑) นโยบายรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนามีน้อยและไม่ชัดเจน จำเป็นต้องได้รับความสนใจอย่างเร่งด่วน</p>	<p>(๑) จัดทำโครงการรณรงค์ให้นโยบายที่ชัดเจน ของรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำโครงการสนับสนุนการดำเนินงานบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติ ในทุกระดับตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ</p> <p>(๓) จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการสนับสนุนการดำเนินงานบำรุงพุทธศาสนาแห่งชาติในทุกระดับเพื่อบริหารจัดการตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับชาติ</p> <p>(๔) จัดทำโครงการจัดทำแผนในการสนับสนุน การดำเนินงานบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ชัดเจน</p> <p>(๕) เร่งรัดให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ผู้คนเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และก่อตั้งสมาคมหรือชมรมพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นองค์กรเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ตามที่ที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ดำเนินการ อย่างเช่น ชมรมพุทธศาสน์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นต้น</p>
<p>๒) รัฐบาลความใส่ใจในระบบการศึกษาที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคคลเห็นความสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ให้มากขึ้น</p>	<p>(๑) จัดทำโครงการส่งเสริมความตระหนักความสำคัญของพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำโครงการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา</p> <p>(๓) จัดทำโครงการพัฒนาระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนา ในโรงเรียน</p> <p>(๔) สถานศึกษาต้องกำหนดภารกิจและโครงการที่จะทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างศาสนาและระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง</p>

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
<p>๓) การทุจริตเรื่อง “เงินทอนวัดเกิดขึ้นจากการขาดสัมมาภัมมัตตะ สัมมาอาชีวะ คือ การคิดดี มีอาชีพที่ดีของข้าราชการ บุคลากรรัฐ และพระสงฆ์</p>	<p>(๑) เร่งรัดการร่างกฎหมายการป้องกันการทุจริตของการบริหารงาน คณะสงฆ์ โดยเฉพาะขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำมาตรการการป้องกันการทุจริตในการบริหารงาน รวมทั้งส่งเสริมพุทธศาสนาในการพัฒนาการสอนหลักธรรมมากกว่าสอนให้พัฒนาสถานที่หรือวัตถุ</p> <p>(๓) จัดทำโครงการรณรงค์ การกำจัดการทุจริตและกิจกรรมส่งเสริมสัมมาภัมมัตตะและสัมมาอาชีวะ คือ การคิดดี การมีอาชีพที่ดีโดยเน้นข้าราชการ บุคลากรรัฐ และพระสงฆ์</p> <p>(๔) จัดทำโครงการรณรงค์การส่งเสริมพุทธศาสนาโดยเฉพาะในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับเงินที่สนับสนุนกิจการของพุทธศาสนา</p>

๕.๓ บทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
<p>๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ไม่สามารถควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์ได้ดีพอ จนก่อให้เกิดการทุจริต</p>	<p>(๑) จัดทำมาตรการ ระเบียบ ควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์</p> <p>(๒) จัดทำมาตรการ และคัดกรองคณะบุคคล ที่เหมาะสมมาจัดการวัดและดูแลพระสงฆ์</p> <p>(๓) จัดสรรงบประมาณ ในการพัฒนากฎหมายที่ล้ำสมัย โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่ แก้ไขเพิ่มเติม</p> <p>(๔) จัดทำโครงการเพื่อร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ และเสนอร่างกฎหมายดังกล่าว</p>

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
<p>๒) การบริหารจัดการวัดแลการดูแลพระสงฆ์บางแห่งยังไม่ได้รับการดำเนินการที่ดีโดยมีฆราวาสเข้ามาพัวพัน</p>	<p>(๑) จัดทำโครงการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีมาตรฐานเดียวกัน</p> <p>(๒) จัดทำโครงการหรือกิจกรรมรณรงค์การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง กับการแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดและการควบคุมดูแลพระสงฆ์</p> <p>(๓) จัดกิจกรรมรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชน ร่วมเป็นหูเป็นตาและแจ้งเหตุการณการทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์บางรูปและการ ดำเนินการแสวงหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>(๔) จัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาความเข้มแข็งของพุทธศาสนิกชน และ โครงการเฝ้าระวังการกระทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์</p>
<p>๓) สถานศึกษามุ่งเน้นให้ความสำคัญและความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างเดียวโดยปราศจากการคำนึงถึงคุณธรรมความดีทางพระพุทธศาสนา</p>	<p>(๑) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้สถานศึกษา ครู อาจารย์ สามารถอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเข้าใจพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ</p> <p>(๒) จัดทำโครงการอบรมทักษะผู้สอนในการส่งเสริมสถาบันทางพุทธศาสนา</p> <p>(๓) จัดทำโครงการพัฒนา “ความรู้ในการสอนหลักพุทธธรรม” ให้ ครูอาจารย์ มีสัมมาวายามะ หมายถึง มีความพยายามที่จะอบรมสั่งสอนให้ นักเรียน มี สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติ สัมมากัมมันตะ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ และระลึกชอบ ที่จะให้เกิดเยาวชนคนดีที่เป็นผู้ที่สามารถเติบโตและรักษาวัฒนธรรมของพุทธศาสนาได้อย่างดี</p> <p>(๔) จัดทำโครงการพัฒนาผู้นำเยาวชนให้เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของพระพุทธศาสนาที่ดั่งาม และเป็นผู้นำที่มีทักษะในการสร้างและปลูกฝังศีลธรรมของพุทธศาสนาที่ดั่งามให้กลุ่มเพื่อนอย่างเข้มแข็ง ภายใต การสนับสนุนอย่างจริงจังของสถานศึกษา</p>

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
<p>๔) บิดามารดา บางคนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีและพุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยไม่เข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง</p>	<p>(๑) จัดกิจกรรมรณรงค์ ให้ครอบครัว บิดามารดา และพุทธศาสนิกชนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำโครงการพัฒนา “หลักการให้ความรู้ พุทธศาสนาที่แท้จริง แก่สถานศึกษา บิดามารดา และพุทธศาสนิกชน</p> <p>(๓) จัดทำโครงการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับครอบครัว บิดามารดา โดยเน้นให้บิดา มารดาเป็นเป้าหมายหลักในเบื้องต้น</p> <p>(๔) จัดกิจกรรมรณรงค์และโครงการให้พุทธศาสนิกชนและสื่อมวลชนปรับเปลี่ยนทัศนคติ ในการเคารพยกย่องคนดีมากกว่าการยกย่องผู้มีอำนาจและผู้มีความร่ำรวยมั่งคั่ง</p> <p>(๕) จัดทำโครงการรณรงค์ ให้บิดามารดา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างเพื่อฝึกให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป</p> <p>(๖) จัดทำโครงการ พัฒนาการอบรม และการสั่งสอนพุทธศาสนาทั้งในวัด ในสถานศึกษา บางแห่งที่ละเลยการสอนให้ผู้คนเข้าใจหลักพุทธธรรม อันเที่ยงแท้</p> <p>(๗) โครงการเสริมคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและความเป็นไทย ซึ่งมีกิจกรรมหลัก ๆ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา ● การดำรงรักษาไว้ซึ่งศาสนพิธีและงานศาสนูปถัมภ์ มี ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ศาสนพิธี งานศาสนูปถัมภ์พระพุทธศาสนาตามพระบรมราชโองการ และโครงการสวดโอ้เอ้วิหารราย ● โครงการส่งเสริมคุณธรรมในองค์กรเครือข่ายมี ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมคลินิกคุณธรรม กิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และกิจกรรมลานธรรมลานวิถีไทย ● ชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	<p>น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประพุดติปฏิบัติ พร้อม ทั้งอนุรักษ์สืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรมส่งเสริมค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ เสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันทางสังคม มี ๗ กิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมสวดมนต์หมู่ สรรเสริญพระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะ กิจกรรมประกวด บรรยายธรรม กิจกรรมการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุ สามเณร และบวชศีลจารณีภาคฤดูร้อน กิจกรรมสร้างคนดีสู่สังคม : ค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน โครงการส่งท้ายปีเก่าวิถีไทย ต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ กิจกรรมการ บูรณาการเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อการขับเคลื่อนแผนแม่บท ส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติในรูปคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรม แห่งชาติ และโครงการเข้าวัดวันธรรมสวนะ ● กิจกรรมยกย่องผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ภายใต้การดำเนินงานอุปถัมภ์คุ้มครองศาสนาต่าง ๆ <p>(๘) โครงการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศา นวงศ์ มี ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรมรวมพลังทางศาสนาเฉลิม พระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๙ และกิจกรรมปฏิบัติธรรม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าภรณ์ว ลัย ลัก ษ ณ์ อัครราชกุมารี</p>

๖. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นอกเหนือจากแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรมดังกล่าวข้างต้น การพิจารณาศึกษาคั้งนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

๑) เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณกาล ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเคารพสักการะพระพุทธศาสนา ได้ทรงทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงมาจนทุกวันนี้ รัฐบาลจึงควรน้อมนำพระพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของชาติตามรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในการปฏิรูปประเทศและการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ

๒) รัฐบาลควรประกาศให้ประเทศไทยเป็นแผ่นดินแห่งพระพุทธศาสนา และดินแดนแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นแผ่นดินพระพุทธศาสนา และดินแดนแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สมบูรณ์

๓) รัฐบาลควรจัดให้มีแผนทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยเร่งด่วน เพื่อให้การทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างมีเอกภาพ บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

๔) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยโดยพฤตินัยตลอดมา แต่ยังไม่เป็นศาสนาประจำชาติโดยนิตินัย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” หลายครั้งและหลายโอกาส ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก รัฐบาลจึงควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ไม่ใช่เพียงบัญญัติว่า “ศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน” ในมาตรา ๖๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๕) รัฐบาลควรเร่งรัดให้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยเร่งด่วน เพื่อเป็นกฎหมายลูกของบทบัญญัติมาตรา ๖๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อเป็นการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งกำลังประสบปัญหาและภัยต่าง ๆ ทั้งภัยภายนอกและภัยภายใน

๖) การปฏิรูปการศึกษาของไทยยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการบูรณาการระหว่างการศึกษาและศาสนาตามปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ผู้ทรงได้รับการยกย่องว่า “พระบิดาแห่งการปฏิรูปประเทศไทย” และปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงได้รับการยกย่องว่า “พระผู้ทรงเป็นครูของแผ่นดิน” ดังนั้น รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนการบูรณาการระหว่างการศึกษาและศาสนา โดยเร่งให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมศาสนศึกษาโดยด่วน

๗) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้ใช้มาเป็นเวลานานแล้ว มีความไม่เหมาะสมหลายประการ เพราะเป็นการปกครองคณะสงฆ์โดยการรวมศูนย์อำนาจ ไม่ได้เป็นการปกครองคณะสงฆ์แบบกระจายอำนาจ อย่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งมีข้อเรียกร้องจากหลายฝ่ายให้ปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้เกิดความเหมาะสมเป็นเวลาหลายปีแล้ว เพื่อให้การปกครองสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย และการบริหารที่มีการส่งเสริมการศึกษา พระธรรม การปฏิบัติธรรม การเผยแผ่ธรรม รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาและภัยต่าง ๆ ที่เกิดแก่

พระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น รัฐบาลควรดำเนินการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ตามคำเรียกร้องของฝ่ายต่าง ๆ โดยเร็ว

๘) พระพุทธเจ้าได้ทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ก่อนนี้ประเทศไทยไม่มีภิกษุณี มหาเถรสมาคมจึงไม่ยอมให้มีการบวชภิกษุณีในประเทศไทย ไม่ยอมรับภิกษุณี แต่ในปัจจุบันสตรีไทยจำนวนมากได้ไปบวชเป็นภิกษุณีอย่างถูกต้องในต่างประเทศ และได้มาดำเนินการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในหลายจังหวัด เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ ภิกษุณีบางรูป เช่น ภิกษุณีธัมมันทา เมื่อเป็นฆราวาส สำเร็จการศึกษาถึงปริญญาเอก จากต่างประเทศ เป็นอาจารย์สอนในภาควิชาปรัชญาและศาสนา ในคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นเวลาถึง ๒๗ ปี ได้เขียนบทความธรรมะและเป็นพิธีกรรายการธรรมะ สถานีโทรทัศน์อยู่ถึง ๗ ปี เมื่ออุปสมบทเป็นภิกษุณีในประเทศไทยศรีลังกาอย่างถูกต้อง (ตามคตินิยมของชาวพุทธกลุ่มหนึ่งในศรีลังกา ข้อนี้คณะสงฆ์เถรวาทประเทศศรีลังกาไม่ได้ให้การยอมรับ ส่วนสตรีมีสิทธิ์บวชหรือไม่ ไม่มีข้อห้ามประการใด แต่การเข้าสังกัดไม่ชัดเจน ด้วยเชื้อสายการเข้าสังกัด หรือแวดวงของสงฆ์ควรเป็นมหายานแบบได้หัววัน ไม่ใช่เถรวาทศรีลังกา เพราะเถรวาทลังกาไปจากกรุงศรีอยุธยาไม่มีภิกษุณีเหลือทั้งในไทย และศรีลังกา) ในวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ได้รับการนิมนต์ไปร่วมการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับศาสนาและพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ ได้รับการยกย่องว่าเป็นภิกษุณีผู้มีความรู้ความสามารถ มีวัตรปฏิบัติที่น่าเคารพเลื่อมใส เป็นภิกษุณีระดับผู้นำที่สำคัญรูปหนึ่ง

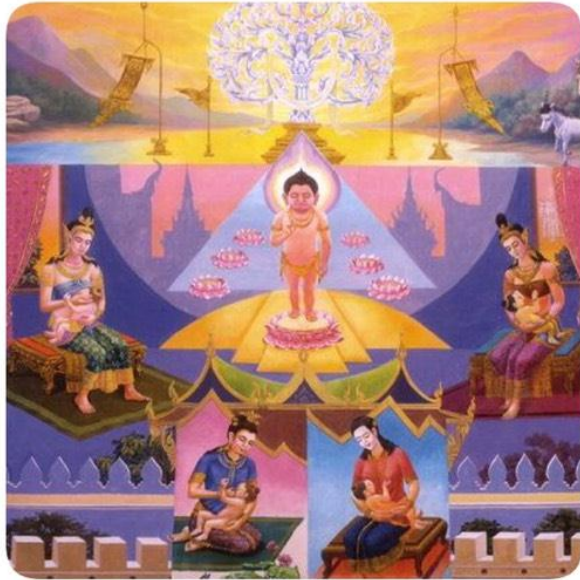
ภิกษุณีธัมมันทา ได้รับการยกย่องจากวงการภิกษุณีในประเทศต่าง ๆ แต่กลับไม่ได้รับการยอมรับจากพระสงฆ์ไทยและรัฐบาลไทย ทำให้การดำรงสมณเพศ (นักบวช) เป็นภิกษุณีต้องประสบปัญหาและความลำบากหลายประการ รวมทั้งการศึกษาพระธรรม การปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรม

แม้ว่ามหาเถรสมาคมจะไม่ให้การยอมรับภิกษุณีในประเทศไทย แต่รัฐบาลไทยก็ควรพิจารณายอมรับสถานภาพภิกษุณีไทยที่ไปอุปสมบทอย่างถูกต้อง (ตามคติความเชื่อทางมหายานจากประเทศได้หัววัน) (ให้เป็นนักบวชสตรีตามสายของภิกษุณีมหายานแบบได้หัววัน) เป็นผู้ศึกษาธรรม ประพฤติชอบ เป็นผู้เผยแผ่ธรรม เป็นผู้ทำประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

๙) ปัจจุบันรัฐบาลกำลังจัดทำยุทธศาสตร์ชาติในด้านต่าง ๆ และดำเนินการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวจะไม่สมบูรณ์ และไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้เนื่องจากขาดการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น และการปฏิรูปประเทศในด้านคนหรือทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นรัฐบาลควรจัดจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น เพื่อให้การปฏิรูปประเทศที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรม

๑๐) ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาถือเป็นความมั่นคงของชาติ ปัจจุบันนี้พระพุทธศาสนาประสบปัญหาและภัยที่น่าเป็นห่วงหลายประการ ทั้งภัยภายในและภัยภายนอก ดังนั้นรัฐบาลควรแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติด้านพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้สถิตยสถาพรสืบไป

บทที่ ๑

ประวัติความมั่นคงและความไม่มั่นคงของพระพุทธศาสนา

ก่อนกล่าวถึงพระพุทธศาสนาในประเทศไทย การพิจารณาศึกษาขอลำดับความเป็นมาของพระพุทธศาสนาที่กำเนิดในโลกนี้ และตลอดเวลากว่า ๒,๖๐๐ ปี พระพุทธศาสนาได้ผ่านสภาวะการณ์ของความเจริญงอกงามและการถูกทำลายล้างในพื้นที่ต่าง ๆ ตามกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยของการเมืองการปกครองในดินแดนของประเทศอินเดีย เอเชียตะวันออกเฉียง และประเทศตะวันตก ซึ่งควรแก่การศึกษาเพื่อเป็นบทเรียนการพิจารณาเรื่องความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

๑. ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาช่วง ๒,๖๐๐ ปีที่ผ่านมา

ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี

พระพุทธศาสนาได้กำเนิดในอินเดีย ก่อนคริสตศักราช ๕๔๓ ปี

พ.ศ. ๑

สังคายนาพระพุทธศาสนาครั้งที่ ๑ ที่เมืองราชคฤห์ ประเทศอินเดีย

พ.ศ. ๑๐๐

สังคายนาพระพุทธศาสนาครั้งที่ ๒ ที่เมืองเวสาลี ประเทศอินเดีย เป็นการกำเนิดมหายานซึ่งภายหลังแบ่งเป็นนิกายใหญ่ คือ เถรวาทนิกายที่เคร่งครัดตามพระธรรมวินัยเดิม กับอาจารย์วาทหรือมหาสังฆิกนิกาย (พุทธปฏิรูป) ที่ถือตามการตีความของกลุ่มพระปุราณะ จากทักษิณาศิริชนบทที่ไม่ยอมรับการสังคายนาครั้งที่ ๑ ของพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป ในเรื่องกรณีวัตถุ และสิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่สงฆ์พึงเพิกถอนได้

พ.ศ. ๒๓๔

สังคายนาพระพุทธศาสนาครั้งที่ ๓ ที่เมืองปาฏลีบุตร ประเทศอินเดีย

ช่วงนี้เป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา โดยพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ราชวงศ์โมริยะของอินเดีย ทรงฟื้นฟูและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทรงโปรดส่งสมณทูต ๙ สายไปยังดินแดนใกล้เคียงโดย ๑ ใน ๙ สายนั้นมีพระโสณเถระ กับพระอุตตรเถระเป็นผู้อัญเชิญพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนสุวรรณภูมิ คือ ไทย พม่า และลาวในปัจจุบัน

พ.ศ. ๓๕๙ - ๔๗๐

ราชวงศ์โมริยะถูกล้มล้าง ปุชยมิตรผู้ก่อกบฏได้ตั้งราชวงศ์คุงคะขึ้นและให้การอุปถัมภ์ศาสนาพราหมณ์ พยายามกวาดล้างพระพุทธศาสนาโดยการเผาวัดวาอารามและฆ่าภิกษุสงฆ์แต่ก็ไม่สามารถกวาดล้างได้สำเร็จ

พ.ศ. ๕๐๐ - ๘๐๐

พุทธศาสนารุ่งเรืองอีกครั้งด้วยการอุปถัมภ์ของราชวงศ์กุษาณะ มีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนเอเชียกลาง ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปยังจีน มองโกเลีย เกาหลี ญี่ปุ่น ในภายหลัง

พ.ศ. ๘๖๐ - ๑๐๐๐

พระพุทธศาสนาเข้าสู่ยุคทองอีกครั้งด้วยการอุปถัมภ์ของราชวงศ์คุปตะ

พ.ศ. ๑๐๐๑ - ๑๑๐๐

ชาวฮั่นเข้ายึดครองอินเดียบางส่วน และมีการกวาดล้างพระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๑๒๕๐ - ๑๗๐๐

ราชวงศ์ปาละช่วยฟื้นฟูและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เกิดมหาวิทยาลัยสงฆ์ลันทาที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่สำคัญ แต่ภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่กลับศึกษาพระพุทธศาสนาแบบตันตระซึ่งใกล้เคียงกับของฮินดู ทำให้พระวินัยที่เคยเคร่งครัดย่อหย่อนลง ผู้คนเริ่มเสื่อมศรัทธา

พ.ศ. ๑๗๐๐

กองทัพมุสลิมเข้ารุกรานทำลายล้างพระพุทธศาสนาทั่วชมพูทวีป มหาวิทยาลัยลันทาถูกเผาทำลาย พระสงฆ์ถูกฆ่าเป็นจำนวนมาก พระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองมากกว่า ๑๗๐๐ ปี ได้สูญสิ้นไปจากอินเดียนับแต่นั้นมา

พ.ศ. ๑๗๐๑ - ๒๐๐๐

การรุกรานของชาวทมิฬในลังกาทำให้พระพุทธศาสนาที่เคยเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๔ - ๑๑ เริ่มประสบปัญหา แต่ในสมัยพระเจ้าปราคักรมพาหุที่ ๑ ลังกาก็ฟื้นฟูกลับมาเป็นศูนย์กลางของการศึกษาพระพุทธศาสนาได้อีกครั้ง

พ.ศ. ๒๐๐๑ - ๒๒๙๐

ชาวโปรตุเกสและฮอลันดายึดครองลังกา บีบบังคับชาวพุทธให้นับถือศาสนาคริสต์ ภิกษุสงฆ์อพยพหนีตายจนลังกาสูญสิ้นสมณวงศ์

พ.ศ. ๒๒๙๒ - ๒๒๙๔

กษัตริย์ลังกาทูลขออนิมนต์คณะสงฆ์จากพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา เพื่อไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนา จึงเกิดนิกาฬสยามวงศ์ขึ้นในลังกา

พ.ศ. ๒๓๔๐ - ๒๔๙๑

ลังกาถูกอังกฤษยึดครอง พระพุทธศาสนาถูกโจมตีอย่างรุนแรง แต่หลังได้รับอิสรภาพชาวลังกาสสามารถคงพระพุทธศาสนาไว้เป็นศาสนาประจำชาติได้สำเร็จ

พระพุทธศาสนาได้ผ่านสภาวะความมั่นคงและความไม่มั่นคงนับตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งควรแก่การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสมัยพุทธกาล และสมัยหลังพุทธกาล มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๒. มูลฐานความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ผู้ที่ปรารถนาถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนาท่านแรก คือ พระธรรมเสนาบดี พระสารีบุตรเถระ อัครสาวกเบื้องขวาในคราวที่พระพุทธองค์ได้เสด็จจำพรรษาปีที่ ๑๒ ณ เมืองเวรัญชา แคว้นวัชชี วันหนึ่งพระสารีบุตรได้ปลื้มใจไปนั่งเจริญจิตภาวนา มีความตรึกประการหนึ่งว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าพระองค์ใดดำรงอยู่ได้นาน และพระพุทธเจ้าพระองค์ใดดำรงอยู่ไม่ได้นาน เมื่อท่านได้ออกจากสมาธิแล้วได้เข้ากราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ได้ตรัสตอบพระสารีบุตรว่า พระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่าวิปัสสีพระสิขี และพระเวสสภู ไม่ดำรงอยู่นาน ส่วนของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามว่ากุกสันธะ พระโกนาคมนะ และพระกัสสปะดำรงอยู่นาน พระสารีบุตรได้ทูลถามต่อว่า เพราะเหตุใดจึงอยู่ไม่ได้นาน พระองค์ได้ตรัสตอบว่า พระวิปัสสี พระสิขี และพระเวสสภูทรงท้อพระหฤทัยที่จะแสดงพระธรรมโดยพิสดารแก่สาวกทั้งหลาย อีกทั้งนวังคสัตถุศาสน์ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก

อภภูตธรรม เวทีลละ ของพระผู้มีพระภาคทั้งสามพระองค์นั้นมึน้อย ลึกขาบทกมิได้ทรงบัญญัติปาติโมกข์ ก็มิได้ทรงแสดงแก่พระสาวก พระพุทธเจ้าเหล่านั้นและพระสาวกเหล่านั้นครั้นปรินิพพานแล้ว พระสาวก ชั้นหลังที่ต่างชื่อ ต่างโคตร ต่างชาติ ออกบวชจากตระกูลต่างกัน จึงยังพระศาสนานั้นให้อันตรธาน โดยฉับพลัน เปรียบเหมือนดอกไม้ต่างพรรณที่เขากองไว้บนพื้นกระดาน ยังมิได้ร้อยด้วยด้าย ลมแรง ย่อมกระจาย ขจัด กำจัดดอกไม้เหล่านั้นได้ เพราะเขาไม่ได้ร้อยด้วยด้าย

พระสารีบุตรได้ทูลถามพระพุทธองค์ว่า อะไรเป็นเหตุและเป็นปัจจัยให้พระศาสนาของพระนามว่า กุสันธะ พระโกนาคมนะ และพระกัสสปะ ดำรงอยู่ได้นาน พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า พระกุสันธะ พระโกนาคมนะ และพระกัสสปะพุทธเจ้า มิได้ทรงท้อพระหฤทัยเพื่อจะทรงแสดงพระธรรมโดยพิสดาร แก่สาวกทั้งหลาย อนึ่ง สุตตะเคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทานอิติวุตตกะ ชาดก อภภูตธรรม เวทีลละ ของพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งสามพระองค์นั้นมีมาก ลึกขาบทกมิได้ทรงบัญญัติ ปาติโมกข์ก็ทรงแสดงแก่พระสาวก เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเหล่านั้นและพระสาวกเหล่านั้นปรินิพพานแล้ว สาวกชั้นหลังที่ต่างชื่อ ต่างโคตร ต่างชาติออกบวชจากตระกูลต่างกัน ก็ดำรงพระศาสนานั้นไว้ได้ตลอดระยะเวลาที่ยืนนาน เสมือนดอกไม้ต่างพรรณที่เขากองไว้บนพื้นกระดาน ร้อยไว้ดีแล้วด้วยด้าย ย่อมอยู่ได้ตลอดกาลที่ยืนนาน การรักษา พระพุทธศาสนา คือการรักษาพระธรรมวินัย รู้พระธรรมวินัย และยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลักเป็นเกณฑ์ วินิจฉัย ก็เท่ากับได้รักษาพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนทว่าไว้ตอนหนึ่งว่า พระธรรมวินัยคือตัวแทนของพระองค์ การรักษาพระพุทธศาสนา คือการรักษาพระธรรมวินัย เพราะ พระธรรมวินัยคือเป็นทั้งชื่อและเป็นเนื้อตัวของพระพุทธศาสนา

พระมหากัสสปะเถระ ได้มองเห็นประเด็นสำคัญข้อนี้ จึงได้รับไม้ต่อ หรือสานเจตนารมณ์ ที่พระสารีบุตรเถระได้ปรารภ ได้ทูลถามพระพุทธองค์ ได้เร่งเร้าให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติลึกขาบท แต่พระองค์ทรงให้ร่อยู่วะระยะหนึ่ง โดยทรงให้เหตุผลเป็นอุปมาอุปมัยเหมือนว่าฝิยังไม่เกิด ถ้าฝิยังไม่เกิดและ ยังไม่สุกได้ที่ถ้าหมอมแมจะมีความชำนาญเชี่ยวชาญปานใด จะทำการผ่าตัดใครโดยบอกว่านี่คุณจะเป็นฝิ ตรงนั้นนะ มานะเราจะทำการผ่าตัดให้ ก็คงไม่มีใครยอมให้ผ่าตัด แม้หมอมจะอ้างว่าจะผ่าตัดเพื่อไว้ไม่ให้ฝิเกิด ก็คงไม่มีใครยอมให้ผ่าตัดฉันใด พระธรรมวินัย หรือข้อบัญญัติ กฎบัญญัติใด ๆ ถ้าไม่ได้เหตุการณ์พอเหมาะ พอดีก็คงไม่มีใครยอมให้ทำการบัญญัติฉันนั้น

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่เป็นประเด็นพระสารีบุตรเถระเริ่มทำสังคายนา หรือรวบรวม พระธรรมวินัยไว้ ตั้งแต่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ คราวหนึ่งแคว้นมัลละได้สร้างสันฐาคาร คืออาคารรัฐสภาใหม่ สมัยนั้นพระพุทธองค์ได้เสด็จพร้อมด้วยพระสารีบุตร และพระสงฆ์ผู้เป็นพระเถระ และพระนวกะ จำนวน มากผ่านมาใกล้ถึงแคว้นมัลละ เจ้าผู้ครองนครแห่งแคว้นมัลละทราบข่าวจึงได้ประชุมและตกลงกันได้ทูล อาราธนาพระพุทธองค์และพระสงฆ์เข้าใช้สอยอาคารหลังใหม่เสียก่อนที่จะมีการเปิดวาระประชุมสภาของ เจ้ามัลละ มีเรื่องราวหนึ่งเกิดขึ้นระหว่างเดินทางสู่แคว้นมัลละ พระมหาจุนทะซึ่งเป็นพระน้องชายของ พระสารีบุตรเถระ ได้เห็นเหตุการณ์ที่เจ้าลัทธินิครนถ์ ได้ละสังขาร บริวารของเจ้าลัทธิดีได้ทะเลาะกันต่างก็คิด และพูดว่าตัวเองได้จำได้แม่นยำ และถูกต้องกว่าคนอื่น ในที่สุดต่างก็ได้ประหัตประหารกันด้วยมือ เข้า ไม้ เป็นที่น่าเวทนานัก ท่านนำเรื่องมาเล่าให้พระสารีบุตรได้ฟัง พระสารีบุตรทูลถวายพระพุทธองค์ จึงทรงรับสั่ง ให้พระสารีบุตรดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นครั้งแรก ชื่อสูตรว่าสังคีตีสสูตร ถือว่าเป็นต้นแบบที่ได้ ถูกวางไว้อย่างรอบคอบ มั่นคง เหมาะสมตั้งแต่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่

พระมหากัสสปะ ท่านได้รับการประทานผ้าสังฆาฏิที่ทรงใช้ส่วนพระองค์ หลังจากที่พระมหากัสสปะ ได้เอาผ้าสังฆาฏิของท่านปูลาดถวายให้พระพุทธองค์ประทับนั่ง พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า กัสสปะ ผ้าเธอนุ่มดี พระมหากัสสปะทูลรับว่าพระพุทธเจ้าข้า พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า กัสสปะ เธอจักอาจรับผ้าสังฆาฏิเก่าของเราไหม อาจพระเจ้าข้า พระมหากัสสปะทูลตอบรับสั่งของพระพุทธองค์ และนี่เสมือนเป็นที่มาของพระพุทธานุมนิตีว่าเป็นพระมหากษัตริย์สูงสุด และถือเป็นจิตสำนึกรู้สึกกตัญญู-กตเวทิต่อพระพุทธองค์ตลอดอายุ ๑๒๐ ปีของท่าน ดังนั้นพระมหากัสสปะถือว่าผ้าผืนนี้ของพระมหากัสสปะ พระอรธกถาจารย์ได้วิเคราะห์ไว้ว่าพระองค์ได้ชักเป็นผ้ามหาบังสุกุลจากซากศพนางปุณณะ นางทาสีของนางสุชาดาซึ่งก็มีกล่าวเล่าไว้ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องด้วยที่ยกมาประกอบเพราะความกตัญญู-กตเวทิตี คือการรู้คุณท่านแล้วตอบแทนพระคุณ เป็นคุณสมบัติของคนดี พระมหากัสสปะ แม้ท่านจะเป็นพระอรหันต์บุคคลสำคัญของพระพุทธศาสนา แต่การตรึกถึงหรือความดำริของท่านมีคุณูปการต่อพวกเราชาวมนุษยชาติและเทพยดาหาประมาณมิได้ เป็นการป้องกันภัยอันจะมากุศลต่อพระพุทธศาสนาอันจะเป็นสาเหตุให้อันตรธานตั้งแต่วันที่ ๗ ของการเสด็จดับขันธเข้าสู่อนุภาติเสสนิพพานธาตุของพระพุทธองค์เลยทีเดียว

๓. ภัยต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๓.๑ ภัยคุกคามความมั่นคงของพระพุทธศาสนาจากภายใน

เหตุการณ์สำคัญมากเกิดขึ้นครั้งหนึ่ง คือการกล่าวจ้วงจาบล้วงเกินพระพุทธองค์ หลังการเสด็จ ดับขันธปรินิพพานเพียง ๗ วัน อันมีข้อความพิสดารว่าเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นที่พึ่งแห่งโลก ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ตั้งแต่ทรงยังพระธรรมจักรให้เป็นไป จนถึงได้โปรดสุภททปริพาชกแล้วเสด็จเข้าสู่การดับขันธปรินิพพาน ด้วยอนุภาติเสสนิพพานธาตุ ในเวลาใกล้รุ่งในวันวิสาขบูชา คือวิสาขะเดือนพระจันทร์เต็มดวงระหว่างต้นสาละทั้งคู่ในสาละโนทยาน คือสวนของเจ้ามัลละ อันเป็นที่เสด็จประพาสในอุทยานของเจ้ามัลละทั้งหลาย ใกล้กรุงกุสินารา ท่านพระมหากัสสปะ ผู้เป็นพระสังฆเถระแห่งภิกษุประมาณ ๗ แสนรูป ซึ่งประชุมกันในสถานที่ปรินิพพาน ระลึกถึงคำที่สุภทททวมบรรพชิตกล่าวเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วได้ ๗ วัน สุภทททวมบรรพชิตได้กล่าวจ้วงจาบ พระพุทธองค์ ต่อพระภิกษุเหล่านั้นอย่างเอาใจใส่ ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าเศร้าโศกไปเลย ท่านทั้งหลายอย่ารำไรไปเลย พวกเราพ้นดีแล้วจากพระมหาสมณะพระองค์นั้น ด้วยว่าพวกเราถูกพระมหาสมณะพระองค์นั้น คอยรบกวนห้ามปรามว่า นี่สมควรแก่เธอทั้งหลาย นี่ไม่สมควรแก่เธอทั้งหลาย ดังนี้ ก็บัดนี้พวกเราจักปรารถนากระทำการใด ก็จักทำการนั้น พวกเราจักไม่ปรารถนากระทำการใด จักไม่ทำการนั้น

พระมหากัสสปะดำริ หรือคิดอยู่ในใจ หลังจากได้ยินคำของภิกษุผู้เฒ่าว่า ข้อที่พวกภิกษุชั่วจะพึงเป็นผู้สำคัญเสียว่า ปาพจน์ มีพระศาสดาล่วงไปแล้ว ดังนี้ ได้พรรคพวกแล้วพึงยังพระสัทธรรมให้อันตรธานได้ไม่นานเลย เรื่องนี้เป็นฐานะที่มีได้แน่ ความจริงพระวินัยยังตั้งอยู่ตราบไต่ ปาพจน์ยังมีพระศาสดาไม่ล่วงไปแล้วตราบนั้น ถ้าพระธรรมวินัยไม่ถูกย้ายโดยพวกภิกษุชั่วลักษณะนี้ ก็เท่ากับว่าพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ข้อนี้สมดังพระพุทธพจน์ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ เพื่อเป็นการยืนยันว่า

“อานนท์! ธรรมวินัยใดอันเราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายโดยกาลล่วงไปแห่งเรา”

พระมหากัสสปะดำริอีกว่า อย่างกระนั้นเลย เราพึงสังคายนาพระธรรมและพระวินัย ซึ่งจะเป็นวิธีที่พระศาสนานี้จะพึงดำรงมั่นตั้งอยู่สืบกาลนาน อนึ่งโดยเหตุที่เราเป็นผู้อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า กัสสปะ เธอจักทรงผ้าบังสุกุลอันทำด้วยป่านของเรา ซึ่งเราใช้นุ่งห่มแล้วหรือ พระพุทธองค์ ทรงอนุเคราะห์ด้วยสาธารณบริโภคในจีวร และด้วยการทรงยกย่องไว้เทียบเทียมพระองค์ในอุตริมนุสสรรม มีอนุปุพพวิหารเก่า และอภิญาทก โดยนัยมีอาทิอย่างนี้ พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย! เราจำนงอยู่เพียงใด เราสังัดแล้วจากกามทั้งหลายเทียว ฯลฯ ย่อมเข้าถึงพร้อมซึ่งปฐมฌาน อยู่ได้เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลาย! แม้กัสสปะจำนงอยู่เพียงใด เธอสังัดจากกามทั้งหลาย ฯลฯ ย่อมเข้าถึงพร้อมซึ่งปฐมฌานอยู่ได้เพียงนั้นเหมือนกันดังนี้

พระมหากัสสปะดำริต่ออีกว่า ความเป็นผู้ไม่มีหนี่อย่างอื่นอะไรจักมีแก่เรา นั้นได้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบเราว่า กัสสปะนี้จักเป็นผู้ดำรงวงศ์พระสัทธรรมของเรา ดังนี้แล้ว ทรงอนุเคราะห์ ด้วยยอสาธารณุเคราะห์นี้ ดุจพระราชาทรงทราบพระราชโอรสผู้จะดำรงวงศ์สกุลของพระองค์แล้ว ทรงอนุเคราะห์ด้วยการทรงมอบเกราะของพระองค์และพระอิสริยยศฉะนั้น มีใช่หรือ

พระมหากัสสปะจึงได้ทำความอุตสาหะให้เกิดแก่ภิกษุทั้งหลาย เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัย เหมือนอย่างทีพระธรรมสังคากาจารย์ กล่าวไว้แล้วในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา พระพุทธโฆษาจารย์ ได้เดินทางไปแปลจากภาษาสิงหลมาเป็นพระบาลีที่ทรงคุณค่าและเป็นตำราเล่าเรียนของบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบันนี้

คำว่า ภัยภายใน คือบุคลการในองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีพฤติกรรมอาจก่อให้เกิดถึง กายกรรม วชิกรรม และมโนกรรมของคนในองค์กรเดียวกันที่พร้อมจะส่งผลทำให้องค์กร เช่น คณะสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ตั้งแต่พุทธกาลเข้าสู่ภาวะตีบตันได้ ซึ่งอาจส่งผลให้องค์กรสงฆ์ และองค์กรชาวพุทธล่มสลาย ได้ตลอดเวลา เช่นดังกรณีของพระเวททัตต์ ซึ่งเป็นพระภิกษุจากพระประยูรญาติในโกถิยวงศ์ฝ่ายพระมารดา เป็นพี่ชายพระนางโยโสธรา และเป็นลุงของพระราหุลซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระโพธิสัตว์ ได้กระทำการมอันหนักมากตั้งแต่ได้ทำคณะสงฆ์ให้แตกกัน เป็นอนันตริยกรรม จ้างวานให้นายขมังธนูหมายปลิดปลงพระชนม์ชีพพระพุทธองค์ สั่งให้มอมเหล้าช่างนาพาคีรีแล้วปล่อยให้ทำร้ายพระพุทธองค์ กลิ้งก้อนหินหมายปลงพระชนม์ชีพพระพุทธเจ้าด้วยตนเอง ดังที่พระพุทธองค์เคยตรัสไว้ในเวททัตตสูตรว่า..*ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระเวททัตต์มีจิตอันอสังฆธรรม ๘ ประการครอบงำย่ำยีแล้ว ต้องไปบังเกิดในอบาย ในนรกอยู่ชั่วกัลป์ แก้ไขไม่ได้ อสังฆธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ลาม ๑ ความเสื่อมลาม ๑ ยศ ๑ ความเสื่อมยศ ๑ ลักการะ ๑ ความเสื่อมลักการะ ๑ ความปรารถนาลามก ๑ ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลายพระเวททัตต์มีจิตอันอสังฆธรรม ๘ ประการนี้แลครอบงำย่ำยีแล้วต้องไปบังเกิดในอบาย ในนรกอยู่ชั่วกัลป์ แก้ไขไม่ได้.*

สถานการณ์เหล่านี้เป็นเพียงบางส่วนของที่สื่อให้เห็นว่าภัยคุกคามที่จ่อจระไนให้เห็นเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ ๆ ที่เรียงรายปรากฏมาตั้งแต่ช่วงแรก ๆ ของพระชนม์ชีพโดยเริ่มนับตั้งแต่ถูกพระราชบิดาบริหารจัดการให้ต้องอยู่เพื่อเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ต้องหมักหมม หมกมุ่นอยู่ในกามสุขัลลิกานุโยค คือมีนางสนมนับเรือนหมื่นคอยปรนเปรอเพราะพระราชบิดาต้องการให้เป็นตามพระราชประสงค์ ต่อมาพระญามารผู้เป็นเทพเจ้าแห่งชั้นปรนิมมิตตวัสวติซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในชั้นฉกามาจรภูมิ คือพญาวัสวติมาร ทูลว่าอีก ๗ วันจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชก่อนเสด็จออกจากพระนครกบิลพัสดุ์ อีกทั้งเมื่อทรงตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์แล้ว ทรงอธิษฐานเพศบรรพชิต ทรงจีวรรับบาตร ทรงเสวยพระกระยาหารที่หยาบแบบชาวบ้าน พระเจ้าพิมพิสารทูลให้ทรงครองราชย์ร่วมกันที่มคธ ทรงเรียนรู้อานสมาบัติ ๗

และ ๘ ซึ่งถือว่าเป็นพระนิพพานสูงสุดของลัทธิในชมพูทวีปที่เดียวขณะนั้น จากอาลาพดาบส และ อุทกดาบส ทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยา คือทรมานพระวรกายจนเสด็จดำเนินไปไหนไม่ได้ ทรงเปลี่ยนมาเสวย พระกระยาหาร ทรงถูกทอดทิ้งโดยปัญจวัคคีย์ คือฤาษีทั้ง ๕ คน โดยได้ให้ข้อกล่าวหาจนกระทั่งล้มเลิกความ เพียรเวียนมาเป็นผู้มั่งมาก และแล้วทรงระลึกได้ขณะทรงเป็นพระกุมารทรงบำเพ็ญอานาปานสติ ซึ่งเคย ทรงได้ในคราวพระราชพิธีจรดพระนังครงค์แรกนาขวัญ ณ ใต้ต้นหว่า ณ บริเวณทุ่งหลวงกรุงกบิลพัสดุ์ นาที่ระลึกขวัญในเหตุการณ์ที่สุดสยงคือหลังการตรัสรู้ของพระพุทธองค์แล้ว ได้ทรงเสวยวิมุตติสุขตลอด ๗ สัปดาห์เกือบจะมาสะดุดเอาตอนที่ว่าจะทรงโปรดใครได้หรือไม่ ตรีกอยู่ว่าที่ทรงได้ตรัสรู้นั้นยากมาก ทรงจะถอดพระราชหฤทัยไม่สอน แต่โชคดีทำวสหมบตีพรหมได้ล่วงรู้พระดำริที่ทรงตรีก ได้รับมาทูล อาราธนาตั้งพระบาลีว่า *พรหม จะ โลกธาปิเตสัทหมปะตักคัลลอะชะล อัญฉิระรังอะยาจะณะสันตติระสัทตาปะ ระชัฎกะชาติกา เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมังปะชัง :ท้าวสหมบตีแห่งพรหม ได้ประคองอัญชลีทูลวิงวอน พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐว่า สัตว์ผู้มีรูลีในดวงตาน้อย มีอยู่ในโลกนี้ ขอพระคุณเจ้าโปรดแสดงธรรม อนุเคราะห์ด้วยเถิด*

ด้วยพระมหากรุณาของพระองค์ท่าน จึงเกิดมีพระอริยบุคคลรูปแรกคือพระอัญญาโกณฑัญญะ ตามมาด้วยพระวัปปะ พระภัททิยะพระมหานามะ และพระอัสสชิ แสดงให้เราเห็นว่า น่าขนพอง สยองเกล้าขนาดไหน พระพุทธศาสนามาจะมาถึงเราได้ เหมาะสมแล้วที่เราท่านที่จะพึงรักษาปกป้องไว้ให้ คนรุ่นหลัง เพราะเราก็ยังไม่ได้บรรลุ เราจักอาจเป็นคนรุ่นหลังที่จะมาต่อยอดได้อีก ทั้งพระองค์ได้ตรัสไว้ว่า ธาตุทั้ง ๔ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม ไม่อาจทำให้พระสัทธรรมเสื่อมสูญ แต่สาเหตุ ที่สำคัญที่ทำให้พระสัทธรรมเสื่อมสูญก็คือ พุทธบริษัททั้ง ๔ ได้แก่ พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา จะไม่ เคารพยำเกรงในพระบรมศาสดา ไม่เคารพยำเกรงในพระธรรม ไม่เคารพยำเกรงในพระสงฆ์ ไม่เคารพยำเกรงในสิกขา และไม่เคารพยำเกรงในสมาธิ

ฉะนั้น ภัยภายในที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมสูญอันเนื่องจากปัจจัยภายใน ดังที่ได้แสดงให้เห็นได้จากตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ ตั้งแต่พระองค์ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นพระกุมารต้อง อยู่ภายใต้การอภิบาลของพระราชบิดา ในท่ามกลางบริบทของสังคมในขณะนั้น พญาวีสสวดีมาร แม้ผู้ศึกษาบางท่านจะพยายามบอกว่า ท้าวพญาวีสสวดีมาร ก็คือกิเลสภายในของพระองค์ พระเจ้า พิมพิสารได้ทรงพยายามชักชวนให้ร่วมกันครองราชย์ ก็ถือว่าเป็นหนึ่งในแรงดึงดูดของกลุ่มมาร รวมถึง อิทธิพลของเจ้าลัทธิต่างๆ เช่น ท่านอาลาพดาบส อุทกดาบส และปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ท่าน ถือได้ว่าเป็นภัยอันตรายต่อการลดทอนกำลังพระชนดิธรรมของพระองค์ทั้งสิ้น ซึ่งก็ปรากฏเป็นพยานต่อมา ในคราวที่ประทับจำพรรษาอยู่ในพระนครสาวัตถี เช่นกรณีของพระเทวทัตต์ นางจิญจมาณวิกา นางสุนทรีย เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นภัยภายใน เป็นภัยคุกคามที่ยังมีการส่งผลต่อมาถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งก็มีรูปแบบ คล้ายคลึงกัน มีลักษณะเดียวกันทั้งในประเทศไทยและส่วนอื่น ๆ ของโลก ดังจะได้นำเอา บางเหตุการณ์บางส่วนมาร่วมกันทบทวนว่าจริงเท็จประการใดในภัยคุกคามภายนอก

๓.๒ ภัยคุกคามความมั่นคงของพระพุทธศาสนาจากภายนอก

ภัยภายนอก ก็คือภัยที่เกิดจากผู้เป็นเจ้าลัทธิมากมาย พร้อมทั้งศิษยานุศิษย์ของเจ้าลัทธิ ในขณะนั้นก็มีอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อยในกาลต่อมา แต่ในยุคแรก ๆ ก็ยังไม่ปรากฏมีแรงต้านทานในกระแสของ เจ้าลัทธิมากนัก เพราะต่างก็ไม่ได้คาดคิดว่า พระพุทธศาสนาโดยมีเจ้าชายสิทธัตถะซึ่งเป็นมกุฏราชกุมาร

แห่งแคว้นเล็ก ๆ อย่างกรุงกบิลพัสดุ์ เป็นเมืองชายแดนซึ่งต้องขึ้นตรงต่อแคว้นมัลละ และก็ขึ้นตรงต่อแคว้นโกศล ของพระเจ้า ปเสนทิโกศลอีกที ดังปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาวา ๑๖ แคว้นที่วชมพุกวีนในขณะนั้น เหนือสุดไปที่แบคเตรีย, (Bactria) คืออัฟกานิสถานในปัจจุบัน มีเมืองตักกสิลาของพระเจ้าปุกุสาคีคือปากีสถานในปัจจุบันซึ่งเป็นพระอภิสหาย แปลว่า พระสหายที่ไม่เคยเห็นกัน ของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งได้ทรงส่งพระราชสาส์นที่จารึกด้วยแผ่นทองคำ ได้แก่บทพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ โดยฝากพ่อค้าไปให้ ทรงเลื่อมใสได้สละทิ้งพระราชสมบัติเสด็จออกผนวช ทรงดำเนินมาถึงเมืองราชคฤห์ และพระพุทธองค์ได้เสด็จดำเนินมาจากสาวัตถิเพื่อมาโปรดท่านที่ราชคฤห์ด้วยพระองค์เอง อีกด้านคือแคว้นอังคะ ปัจจุบันแถบ ๆ อ่าวเบงกอล หรือโกลก้าต้า หรือกัลกัตตา ก็มีกษัตริย์ผู้ทรงอิทธิพลสูงสุดคือสองเขยพี่เขยน้อง ได้แก่พระเจ้าปเสนทิโกศล และพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารอภิเษกกับน้องสาวของพระเจ้าปเสนทิโกศล ส่วนพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงอภิเษกกับน้องสาวของพระเจ้าพิมพิสาร ทั้งคู่ล้วนเคยเป็นศิษย์สำนักตักกสิลาด้วยกัน

โดยเฉพาะพระเจ้าปเสนทิโกศลมีบางคัมภีร์ว่าท่านจะได้เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในกาลที่สิ้นสุดของพระศรีอริยเมตไตร พระองค์แม้จะมีอุปนิสัยเป็นพระโพธิสัตว์ ก็เกือบได้ทำการบูชายัญในช่วงที่พระพุทธเจ้าพระพุทธโคดม พระองค์ทรงได้กัลยาณมิตร คือพระมเหสีมัลลิกาได้ทูลให้พระสติว่า พระพุทธองค์อยู่ไม่ไกลจากราชสำนักควรที่พระองค์จะได้ไปเฝ้าพระพุทธองค์ก่อน ได้ทูลไต่ถามพระพุทธองค์จึงได้พระสติทรงได้หลุดพ้นจากการทูลให้ทำการบูชายัญซึ่งได้ถูกทูลพยากรณ์โดยพราหมณ์บุโรหิตในพระราชสำนัก แม้จะเป็นนิยตโพธิสัตว์ คือได้รับการพยากรณ์มาแล้วก็อาจเจอวิฤติเพราะการคบหาคนพาลได้ ดุจเดียวกับพระพุทธโคดม เมื่อคราวเสวยพระชาติเป็นพระเทมีย์ ได้ทรงทราบมาก่อนมาเป็นพระเทมีย์เคยได้เสวยทุกขเวทนาในนรกมาแล้วเพราะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ๒๐ ปี แต่ผลที่ได้คือเสวยพระชาติในนรก ๘๐,๐๐๐ ปี

๑) ภัยจากเจ้าผู้ครองนครไม่มี แต่เจ้าลัทธิเริ่มก่อตัว

การที่ทรงเลือกโปรดพระเจ้าพิมพิสารซึ่งเป็น ๑ ใน ๒ มหาอำนาจในขณะนั้น และภัยจากเจ้าผู้ครองนครทั้งหมดในชมพูทวีปไม่มีมาให้ระคายเคืองเบื้องพระยุคลบาทของพระองค์ แต่ที่เริ่มก่อตัวก็คือภัยที่เกิดจากเจ้าลัทธิ แม้ขณะนั้น ครูทั้ง ๖ คือ (๑) ปุรณะกัสสปะ (๒) มกขลิโคศล (๓) อชิตะ เกสสัมพล (๔) ปุกุระกัจจายนะ (๕) ศาสตานิกรณณ์ นาฏบุตร (๖) ศาสตาสัญชัยเวลัฏฐบุตร เป็นผู้ที่ประชาชนในชมพูทวีปให้ความเคารพกราบไหว้บูชาก่อนที่จะได้ทรงผนวช แล้วออกแสวงหาโมกขธรรมโดยมุ่งหน้าสู่แคว้นมคธของพระเจ้าพิมพิสาร

ศาสตาสัญชัย เวลัฏฐบุตร เป็นอดีตครู หรืออาจารย์ของอุปติสสะ และโกลิตะ คือพระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร เมื่อเรียนรู้การสอนจนหมดความรู้ของศาสตาสัญชัยเวลัฏฐบุตรแล้วท่านอุปติสสะ และ โกลิตะก็ออกตระเวนหาผู้รู้ต่อเพราะอาจารย์สมัยหมดความรู้ที่จะสอนแล้ว จนวันหนึ่งหลังจากที่พระปัญจวัคคีย์และพระอริยสงฆ์รุ่นแรก ๖๐ รูปได้ถูกส่งออกไปด้วยพระดำรัสที่เป็นอมตะวาจาว่า *จารณะ ภิกฺขุชะเวจริกัง ... พุทฺธชะนะหิตายะ พุทฺธชะนะสุชายะ โลกานุกัมปายาติ: ท่านทั้งหลายจงเที่ยวไปทางละหนึ่งรูป เพื่อประโยชน์สุข เพื่อเกื้อกูล เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก* พระอัสสชิ คือหนึ่งในกลุ่มพระปัญจวัคคีย์ได้มาถึงเมืองราชคฤห์ เมื่อท่านอุปติสสะได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิ โดยย่อว่า *ธรรมใดเกิดแต่เหตุ พระศาสดาทรงแสดงเหตุและความดับแห่งธรรมนั้น* ท่านได้ดวงตาเห็นธรรม และนำไปบอกแก่ท่านโกลิตะ และท่านโกลิตะก็ได้ดวงตาเห็นธรรมเช่นกัน จึงจะไปหาพระพุทธเจ้าที่เวฬุวันมหาวิหาร

ก่อนไปได้ไปชวนอาจารย์สัญญาชัย แต่ท่านศาสตราจารย์สัญญาชัยไม่ไปและท่านได้ถามทั้งคู่ว่าในโลกนี้คนโง่มาก หรือคนฉลาดมาก ทั้งคู่ตอบอาจารย์ว่า คนโง่มากกว่าครับอาจารย์ เออไปเถอะ เราจะอยู่กับคนโง่ แล้วทั้งคู่ก็ได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ และได้รับการยกย่องให้เป็นพระอัครสาวกชาย-ขวาในโอกาสต่อมา

ครูทั้ง ๖ เหล่านี้ มีปฏิกริยาอยู่ ๒ ท่านที่ค่อนข้างจะมีการแสดงความอิจฉา แต่ไม่ได้ทำการใด ๆ ด้วยตัวเอง เพียงแต่ใช้เพทุบายให้ลูกศิษย์ เพียงปรากฏอยู่ตอนแรก คือ ศาสตราจารย์สัญญาชัย เวลัฏฐบุตรที่ได้ตรัสไว้ในสามัญญผลสูตร ว่า ท่านเป็นศาสดาที่สิ้นไหลได้เหมือนปลาไหล และปรากฏในสามัญญผลสูตร เพราะเกี่ยวเนื่องด้วยพระเจ้าอชาตศัตรู พระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสารว่า หลังจากทำปิตุฆาตคือปลงพระชนม์ชีพพระราชบิดาแล้ว อำมาตย์ฝ่ายในและอำมาตย์ฝ่ายนอกจะเข้ารายงานเรื่องราวพร้อมกันจึงได้เลือกเรื่องการประสูติพระราชโอรสก่อน ฝ่ายหนึ่งได้กราบทูลว่าพระราชบิดาได้สิ้นพระชนม์แล้ว ทั้งสองเรื่องได้กระซอกพระราชหฤทัยฝ่ายยินดีก่อน แล้วทรงซาบซึ้งในความรักที่พระราชบิดาทรงมีต่อตน และแล้วข่าวฝ่ายกระซอกพระราชหฤทัยให้สลดคือการรายงานว่า พระเจ้าพิมพิสารสิ้นพระชนม์แล้วก็ตามมา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาได้แสวงหาผู้ที่จะช่วยแบ่งเบา และบรรเทาความเศร้าพระราชหฤทัยจากการฆ่าพระราชบิดา จนในที่สุดหมอชีวกโกมารภัทร ซึ่งเป็นหมอประจำพระพุทธองค์ ได้ถวายรายงานว่า พระพุทธองค์ได้ประทับอยู่ ณ ชิวกัมพวันของหมอชีวกโกมารภัทร จึงได้สดับพระสูตรนี้ ถ้าไม่ได้ทำปิตุฆาต คือฆ่าพระราชบิดาอย่างต่ำสุดพระเจ้าอชาตศัตรูจะได้เป็นพระโสดาบัน ทรงพลาดโอกาส พอพระเจ้าอชาตศัตรูทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนา ก็ทำให้เจ้าลัทธิอื่นๆ พร้อมด้วยศิษยานุศิษย์ของเขาเริ่มเก็บสะสมความคิดอิจฉา ความริษยานิดๆ เพิ่มไปเป็นระยะๆ แต่ด้วยกริ่งเกรงพระราชอาญาของเจ้าผู้ครองนครจึงมีอาจแสดงออกถึงความรุนแรงใดๆ ได้

ความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าที่ได้กล่าวไว้ในมหาปริณิพพานสูตรได้บอกไว้ว่า เมื่อได้ข่าวว่าพระบรมศาสดาได้เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระเจ้าข้า ทรงหมดพระสติเป็นลมล้มพับเลย แต่ข้าราชการบริพารได้ให้พระองค์แช่พระวรกายอยู่ในอ่างน้ำ เมื่อกี่ว่าอะไรนะพอ หลังทรงฟื้นพระสติก็ถามต่อพระบรมศาสดาได้เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระเจ้าข้า ทรงหมดพระสติอีก เมื่อข้าราชการบริพารได้ทูลย้ำก็ทรงหมดพระสติเป็นลมล้มพับอีก รวม ๓ ครั้ง

มูลเหตุที่ทรงห้ามพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแสดงฤทธิ์ ปรากฏในคัมภีร์ธรรมบทว่า ศาสดานิครนถ์ นาฏบุตร มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะเป็นการแย่งมวลชนในเมืองราชคฤห์ เป็นเหตุเริ่มต้น ครั้งนั้นราชคฤห์เศรษฐี ได้ไม้จันทน์แดงอันงดงามมีมูลค่ามากจึงดำริให้กึ่งทำบาตรไม้จันทน์แดงแล้วให้แขวนไว้ด้วยความสูงชั่ว ๗ ลำตาล ให้ประกาศว่าถ้าพระอรหันต์มีในโลก ให้เหาะไปเอา พอครบกำหนด ๗ วันไม่มีใครเหาะไปเอา นักเลงสุรา ชีเฒ่าคุยกันในยามเช้าเพื่อถอนอาการมึนเมาในร้านน้ำชาแต่เช้า ขณะที่พระโมคคัลลาน์และพระปิณฑิลภการทวาชะยีนห่มผ้าเตรียมเข้าเมืองเพื่อบิณฑบาต ในขณะนั้นพระวินัยยังไม่มีข้อห้ามไว้ ท่านได้ขออนุญาตพระโมคคัลลาน์เหาะขึ้นแล้วเออลงมา เศรษฐีได้เลื่อมใสศรัทธา และชาวเมืองแห่ห้อมล้อมรอบตัวท่านด้วยเสียงอื้ออึงเพราะอยากให้ท่านเหาะให้ดูอีกรอบ ติดตามจนถึงพระเวฬุวันมหาวิหาร พระพุทธองค์ทรงรับสั่งให้หา ทรงรับสั่งให้ทูปบาตรและทรงให้บดทำยาหยอดตา และทรงห้ามพระภิกษุแสดงฤทธิ์ตั้งแต่นั้นมา เพราะทรงเห็นว่ามิโทษมากกว่าคุณ เช่นคนจะหวังพึ่งอิทธิปาฏิหาริย์ ไสยศาสตร์หวังพึ่งอำนาจดลบันดาลภายนอก ซึ่งเป็นความเชื่อและการปฏิบัติที่มีผลเสียและขัดต่อหลักการของพระพุทธศาสนาหลายอย่าง เช่น

- (๑) ทำให้เป็นคนอ่อนแอ ไม่ทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายามของตน **ขัดหลักกรรม**
- (๒) ทำให้ชีวิตเสื่อมถอย ไม่พัฒนาตนเอง เพราะไม่ยอมเรียนรู้ฝึกฝนปรับปรุงตนในการที่จะแก้ไข ปัญหาและฝึกปรือความสามารถจากการกระทำ **ขัดหลักไตรสิกขา**
- (๓) ทำให้ปล่อยเวลาล่วงผ่านไป ผิดเพี้ยน เฉื่อยชา จมอยู่กับความเลือนลอยเนื่องจากรอคอยการ ตลบันดาลของผู้อื่น ไม่เร่งรัด ไม่กระตือรือร้นชวนชววย ไม่ทำในสิ่งที่ควรทำ **ขัดหลักความไม่ ประมาท**
- (๔) ทำให้ต้องเอาชีวิตและความสุขของตนไปฝากไว้กับอำนาจบันดาลภายนอก ที่ตัวเองไม่มีทางรู้ ได้ว่าจะสำเร็จเมื่อไหร่ อย่างไร ชีวิตตนขึ้นต่อเขา **ขัดหลักการพึ่งตนและความเป็นอิสระ**

ต่อมาในพรรษาที่ ๗ หลังจากที่ทรงห้ามไม่ให้พระภิกษุสาวกแสดงฤทธิ์ไม่ว่ากรณีใดๆ ท่านพระ อรหันต์ทั้งหลายท่านก็ไม่ล่วงละเมิดคำสั่งแม้ด้วยเหตุแห่งชีวิต บรรดาเหล่าพุทธสาวกก็ไม่แสดงฤทธิ์ บรรดา เติยรลีย์ ได้เที่ยวทำทนายแสดงฤทธิ์แข่งกัน แต่ไม่มีพุทธสาวกรูปใดรับคำท้า จนล่วงถึงพรรษาที่ ๗ ทรงรับ แสดงฤทธิ์ด้วยพระองค์เอง และก็ถูกโพนทนาใส่ความพระองค์ว่า *สมณโคตมเป็นคนหลอกลวง* พระองค์ ได้ตรัสว่า *ไม่ยอมให้สาวกแสดงฤทธิ์ แต่จะทรงแสดงเสียเอง* ความเดือดร้อนถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จ มากราบทูลสอบถาม พระพุทธองค์จึงตรัสตอบกลับให้ทรงตระหนักว่า *มหาบพิตร ทรงมีสวนมะม่วง ทรงห้ามไม่ให้คนอื่นเสวย แต่พระองค์ทรงเสวยเองหรือไม่ หม่อมฉันเสวยได้พระพุทธเจ้าข้า เพราะ หม่อมฉันเป็นเจ้าของมะม่วง พระพุทธเจ้าข้า* จึงทรงเข้าพระราชหฤทัยว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นบรมศาสดา ทรงห้ามสาวก แต่พระองค์ก็ทรงแสดงฤทธิ์ด้วยพระองค์เองได้ และพระพุทธเจ้าทุกพระองค์จะทรงแสดง ฤดีเดียวกัน เรียกว่าเป็นประเพณีปฏิบัติของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ หลังจากทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์แล้ว ได้เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวชมพูทวีป ได้เสด็จขึ้นสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อเทศนาโปรดพระพุทธานุชาซึ่งอุบัติ เกิดเป็นเทพบุตรอยู่ที่สวรรค์ชั้นดุสิต หากมีคำถามว่า ทำไมไม่เสด็จไปที่ดุสิตโดยตรง ท่านแจ้งไว้หลายแห่งว่า เพราะเทวดาในชั้นอื่น ๆ ไม่อาจจะไปได้สูงกว่าดาวดึงส์ ส่วนเทพดาชั้นสูง ๆ ก็มาที่ดาวดึงส์ได้สะดวกกว่า ทุกชั้น

๒) กลุ่มนักบวชที่สูญเสียศรัทธาจากมวลชน

กลุ่มนักบวชในสมัยต้นๆ ยังไม่ได้เห็นถึงความสูญเสียอย่างจริงจัง เพราะพระพุทธศาสนายังอยู่ใน วงแคบ แต่พอพระเกียรติคุณของพระบรมศาสดาได้ขจรกระจายไปทั่วชมพูทวีป ศรัทธาได้หลั่งไหลเข้าหา พระพุทธศาสนา จนมีผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของหมู่คณะนักบวชนอกพระพุทธศาสนา ดังปรากฏ ในเมืองสาวัตถี กลุ่มนักบวชที่สูญเสียเริ่มวางแผนอย่างแยบยล เช่นกรณีนางจิญจมานวิกา

นางจิญจมานวิกา

นางจิญจมานวิกาซึ่งเป็นศิษย์ของนักบวชนิครนถ์ นางมีรูปร่างสวย รวยเสน่ห์ของนิครนถ์ พอนางมาหาก็นำสัญญาอันไม่เอื้อวาจา ไม่พูดจาด้วย พอนางทักทาย ก็ทักท้วงว่า นางลืมนักบวชแล้ว พอนางเปิดช่องก็บอกว่า ไม่เห็นหรือใครๆ นางก็ไปหาสมณโคตมหมด พอนางถามว่า พระคุณเจ้าจะให้ดิฉัน ทำอย่างไรได้เล่า พวกเขาบอกว่า ก็ทำอย่างไรที่จะให้คนหมดศรัทธาต่อสมณโคตมได้ นางก็ตอบว่า *พระคุณ เจ้าดิฉันจักรู้ได้ด้วยมารยาทหญิง* จึงเริ่มวางแผน ทุกเช้านางได้ไปช่มอยู่หน้าวัดแต่เช้ามืด เวลาออกจากที่ช่อน ก็ทำการสยายผมให้ดูกระเซอะกระเซิงเหมือนเพิ่งรีบตื่นมาออกมาจากวัด แล้วเดินสวนทางมาจาก วัดเชตะวันมหาวิหาร ในขณะที่ชาวบ้านเดินทางไปในวัดบ่อยๆ เข้า-ออกบ่อยๆ เมื่อถูกถามนางก็พูดว่า ฉันก็ มาจากที่ท่านกำลังจะไปนั่นแหละ ไม่ทันใดนางก็ทำเป็นท้องแก่ มีวันหนึ่งพระพุทธองค์กำลังแสดงพระธรรม

ในธรรมสภา นางก็อาจหาญชาญชัยทำเป็นทองแถมเดินเข้าไปในที่ประชุมชน แล้วชี้หน้าพระพุทธรองค์แล้วพูดว่าท่านมัวแต่แสดงธรรม สวากของท่านมากมาย ทำไมไม่ให้ดูแลดิฉันที่ทองแถมอยู่ละ เมื่อพระพุทธรองค์ตรัสว่า น้องหญิงเรื่องพรรณอย่างนี้มีแต่เราสองคนเท่านั้นที่รู้จักัน ลูกศิษย์ที่เป็นปุถุชน คือยังไม่หมดกิเลส สะดุ้งหวั่นไหว เลยเดือดร้อนถึงอินทเทพทำให้เชือกหย่อน เขียงที่ผูกท้องได้หลุดออกมาดำเท้าของนาง จึงถูกประชาชนลงทัณฑ์ นางได้หลบหนีจากบาทากระเซอะกระเซิงออกประตูวัดพอรอดออกประตูได้ไม่ไกล นักรางก็ถูกธรณีสูบ

นางสุนทรีย์

อีกนางหนึ่งคือนางสุนทรีย์ เรื่องราวก็คล้ายๆ กัน แต่นางยังไม่ทำประการใด เพียงแต่ได้เข้าออกวัดเซตวันมหาวิหารบ่อย แล้วนางก็ถูกฆ่าตัดตอนโดยอาจารย์ของตนได้จ้างนักเลงสุราสังหารนาง แล้วเอาศพไปหมกไว้ แล้วโพทนาว่า นางสุนทรีย์หายไป ระแคะระคายว่านางไปหาสมณโคดมไปแจ้งความแล้วออกค้นหา พบศพนางในบริเวณกองขยะ ปล่อยข่าวว่า สมณโคดมได้สมสู่นางแล้วฆ่า ตีว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลไม่หลงเชื่อโดยง่ายตาย ส่งหน่วยสอดแนมติดตามเรื่องราวในวงการชี้เหล่า ปราบกฏว่า นักเลงสุราได้ส่วนแบ่งไม่หลงตัว พอเมาก็พูดอย่างขาดสติว่า ข้าเป็นคนฆ่าควรจะได้ส่วนแบ่งเยอะ อีกคนก็พูดต่อว่า แกไม่ได้ฆ่า แค่เอาศพไปทิ้งแกควรจะได้น้อยกว่า จึงถูกหน่วยสืบราชการลับในเบื้องลึกได้ความว่า มีผู้บงการฆ่า จับได้ถึงตัวผู้บงการ ก็สั่งประหารจำนวนไม่น้อย ลักษณะเดียวกัน ในทำนองนี้ก็ได้นำมาใช้ในสังคมปัจจุบันก็มีให้เห็นกันอยู่ในสื่อออนไลน์ หรือยุคโลกดิจิทัลกันอยู่บ่อย ๆ

๓) ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนาเน้นหนักที่ปัญญา

ความจริงพระพุทธศาสนามีลักษณะที่ดูค่อนข้างจะสามัญ คือเป็นเรื่องที่ทุกคนในสมัยพุทธกาลรู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่นคำว่า อรหันต์ หรือ ศาสดา ปริมาจารย์ พรหมณ์ ผู้บรรลุนิพพานพิเศษ ดังปรากฏในกาลามสูตรกัณขานิยฐาน ๑๐ ประการดังนี้ (๑) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา (๒) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา (๓) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ (๔) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ (๕) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อด้วยตรรกะ (๖) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อด้วยการอนุমান (๗) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (๘) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (๙) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้ (๑๐) อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

การเน้นหนักเรื่องปัญญาในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายต่อการที่บุคคลที่ขาดความเข้าใจที่ถูกต้องจะศึกษาและรักษาไว้ได้ ดังปรากฏในลักษณะตัดสินพระธรรมวินัยว่า ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘ เป็นหลักธรรมที่ได้ประทานให้พระนางมหาปชาบดีโคตมี เป็นลักษณะตัดสินพระธรรมวินัย ๘ ประการดังนี้

- (๑) เป็นไปเพื่อวิราคะ คือความคลายหายคิด
- (๒) เป็นไปเพื่อวิสังโยค เพื่อความคลายหลุดจากความทุกข์ ไม่ประกอบด้วยความทุกข์
- (๓) เป็นไปเพื่ออปจยะ คือไม่พอกพูนกิเลส
- (๔) เป็นไปเพื่ออปิณฑตา คือความมกน้อย
- (๕) เป็นไปเพื่อสันตฎฐี คือความสันโดษ
- (๖) เป็นไปเพื่อปิเวก คือ ความสงัด

(๗) เป็นไปเพื่อวิริยารัมภะ คือการระดมความเพียร

(๘) เป็นไปเพื่อสุภรตา คือความเลี้ยงง่าย

ถ้าเรามองกว้างๆ กับการวิเคราะห์เนื้อหาของลักษณะของพระพุทธศาสนาตามที่กล่าวไว้แล้วใน “รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล” ถือเป็นที่ยืนยันถึงลักษณะของปัญญาที่ปรากฏอยู่อย่างครอบคลุม ๑๕ คุณลักษณะ ด้วยกัน ดังนี้

(๑) ลักษณะที่ ๑: มีคำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง

(๒) ลักษณะที่ ๒: มีหลักการเป็นสากล

(๓) ลักษณะที่ ๓: ถือสำคัญทั้งสาระและรูปแบบ

(๔) ลักษณะที่ ๔: เป็นกรรมวาท กิริยวาท วิริยวาท

(๕) ลักษณะที่ ๕: เป็นวิภังชวาท

(๖) ลักษณะที่ ๖: มุ่งอิสรภาพ

(๗) ลักษณะที่ ๗: เป็นศาสนาแห่งปัญญา

(๘) ลักษณะที่ ๘: สอนหลักอนัตตา

(๙) ลักษณะที่ ๙: มองตามเหตุปัจจัย

(๑๐) ลักษณะที่ ๑๐: เชื่อว่ามนุษย์ประเสริฐ ด้วยการฝึกฝนพัฒนา

(๑๑) ลักษณะที่ ๑๑: เป็นศาสนาแห่งการศึกษา

(๑๒) ลักษณะที่ ๑๒: ให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

(๑๓) ลักษณะที่ ๑๓: ให้ตื่นตัวด้วยความไม่ประมาท

(๑๔) ลักษณะที่ ๑๔: เห็นทุกข์แต่เป็นสุข หรือทุกข์เพื่อเห็น แต่สุขเพื่อเป็น

(๑๕) ลักษณะที่ ๑๕: มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน

๔) ๑,๗๐๐ ปี หลักการแค่นี้รักษาไว้ไม่ได้

เป็นการยืนยันหลักการที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า พระพุทธศาสนาได้อันตรธานไปจากอินเดีย ประเทศปากีสถาน ประเทศอัฟกานิสถาน ได้แก่ออดีตเมืองหลวงของพระเจ้าปุกุสาดิซึ่งเป็นพระสหายที่ไม่เคยเห็นกันของพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อถึงยุคหลังพุทธปรินิพพานแล้ว ยุคของพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นเส้นทางที่มีพระธรรมทูตไปหลายรูปและเป็นเส้นทางสายใหม่เชื่อมจีน ธิเบต ตะวันออกกลาง ยุโรป ที่สำคัญในหลาย ๆ ประเทศ ประเทศบังกลาเทศ ซึ่งบังกลาเทศในครั้งพุทธกาล คือจุดที่ได้รับอิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยกันทั้งหมด โดยเฉพาะประเทศบังกลาเทศในปัจจุบัน เดิมหลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศปากีสถาน หรือเรียกอีกอย่างว่า “ปากีสถานตะวันออก” แต่ต่อมาประเทศอินเดียได้รับความยุ่งยากในการดูแลด้านความมั่นคง เพราะจะมีปัญหาชายแดนค่อนข้างมาก ด้วยอินเดียเป็นเหมือนประเทศออกดอก ทางทหารอินเดียจึงเข้ามาช่วยจัดระเบียบในประเทศบังกลาเทศ และประเทศบังกลาเทศเป็นอิสระจากปากีสถานจนถึงปัจจุบันนี้ แม้ปากีสถานและบังกลาเทศจะเคยได้เป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย แต่ด้วยผู้ปกครองที่เปลี่ยนผ่านมือมาหลายยุคหลายสมัย จึงขาดเสถียรภาพ แม้จะมีพุทธสถานที่สำคัญหลายแห่ง แต่ก็ไม่มีความสงบสุขได้เพราะมีหลากหลายวัฒนธรรมที่ทับซ้อนกันอยู่ รัฐบาลปากีสถานแม้จะมีความคิดอยากขาย หรือเชิญชวนให้ชาวโลกไปดูความเป็นตักศิลา แต่ก็ยังเป็นอยู่ได้แต่ในตำนาน แม้บังกลาเทศจะได้แยกออกมา แต่ด้วยประชากรที่มีวัฒนธรรมหลักอยู่

ในแนวเดียวกับประเทศปากีสถานก็ยังคงมีความขัดแย้งกับชนส่วนน้อยที่เป็นชาวพุทธดั้งเดิมอยู่บ่อยๆ จึงเป็นการยากที่ประเทศบังกลาเทศจะมีสันติสุขได้บนความหลากหลายวัฒนธรรม

เดิมประเทศบังกลาเทศเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นอังคะ ซึ่งมีความสำคัญมากเพราะอยู่ภายใต้อิทธิพลการปกครองของสองมหาอำนาจผู้ยิ่งใหญ่ คือพระเจ้าพิมพิสารและพระเจ้าปเสนทิโกศล สองเขยพี่เขยน้องร่วมสมัยกับพระพุทธองค์ ส่วนประเทศศรีลังกา แม้ไม่ได้ถูกผนวกมาเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย แต่ก็มี ความเชื่อมโยงตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว แต่ที่แน่ชัดก็คือ ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งได้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ที่ดีต่อสุวรรณภูมิ คือนับเนื่องตั้งแต่อ่าวเบงกอลของอินเดีย ทะเลอันดามันของพม่า ไทย ก็รวมถึงอาณาจักรเก่า คือ ทวารวดี ศรีวิชัยยื่นไปถึงมาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ลาว เขมร เวียดนาม จนในกาลต่อมาอาณาจักรสุโขทัยได้สถาปนาพระราชวงศ์สุโขทัยขึ้น ได้อัญเชิญพระพุทธศาสนาสายลังกาวงศ์เข้ามาฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย และต่อมาในรัชสมัยของกรุงศรีอยุธยาถึงคราวที่พระพุทธศาสนาเถรวาทรุ่งเรืองก็ได้นำพระพุทธศาสนาจากกรุงศรีอยุธยากลับไปตั้งมั่นอีกวาระ ในประเทศศรีลังกา การได้อัญเชิญพระพุทธศาสนามาสู่ราชอาณาจักรสุโขทัย และกลับจากกรุงศรีอยุธยาสู่ประเทศศรีลังกาถือได้ว่าเป็นความชาญฉลาดและพระปรีชาญาณของบูรพพระมหากษัตริย์ของทั้งสองประเทศ และนำเอามาเป็นแนวทางในการฝากพระพุทธศาสนาไว้ในหลาย ๆ ประเทศที่มีความสนใจในความดีงามของพระพุทธศาสนาเฉกเช่นในปัจจุบัน ซึ่งน่าจะง่ายกว่าในสมัยนั้นเพราะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ คือสามารถสื่อสารส่งสาส์นได้อย่างรวดเร็วและมีความคลาดเคลื่อนได้น้อยกว่าอีกนั่นแหละเพราะตัวมนุษย์ที่มีกายและใจ หรือเรียกอีกอย่างว่า รูป-นามเป็นตัวแปรที่สำคัญบนเหตุปัจจัยที่หลากหลายและซับซ้อน

ชาวพุทธที่ยังมีความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา หรือพระรัตนตรัยแบบเน้นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา พิธีปาฏิหาริย์จะต้องมีเกณฑ์อย่างทีกล่าวแล้วว่า การปฏิบัติเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนา จะต้องปฏิบัติให้เหมาะสม โดยที่ไม่เสียหลักปฏิบัติทั้งหมดทีกล่าวข้างต้น และหลักการ ดังนี้

- (๑) **ต้องไม่ทำให้เสียหลักกรรม** หมายความว่า ถ้าเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วเป็นเครื่องรวมใจให้เกิดสมาธิตั้งมั่นได้ ในยามเกิดเหตุภัยร้ายแรงฉุกเฉิน เมื่อใจหายจากการกระวนกระวาย อាកการกระสับกระส่าย ตั้งสติได้ แล้วมีสมาธิทำให้ตั้งใจทำการด้วยความเข้มแข็งจริงจัง เรียกว่าไม่เสียหลักกรรม ก็พอใช้ได้
- (๒) **ต้องไม่ทำให้เสียหลักสิกขา** คือ ไม่เสียหลักการฝึกฝนพัฒนาตนแม้จะนับถืออย่างที่ว่า ก็ต้องไม่หยุดการพัฒนาตัวเอง ไม่ไปฝากความหวังฝากชะตาไว้กับอำนาจดลบันดาลอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหล่านั้น จนกระทั่งไม่ได้คิดว่าตัวเองจะต้องทำอะไร และจะต้องทำอะไรกับตัวเองอันนี้เป็นหลักการที่หึงไม่ได้
- (๓) **ต้องไม่ทำให้เสียหลักความไม่ประมาท** ต้องไม่มีชีวิตอยู่ด้วยการรอคอยแล้วปล่อยปละละเลยสิ่งที่ควรทำ ไม่เร่งเพียรพยายาม จมอยู่ในความประมาท
- (๔) **ต้องไม่ทำให้เสียหลักการพึ่งตนและอิสรภาพ** ต้องไม่มัวหวังพึ่ง แล้วเอาความหวัง ความสุข โชคชะตาไปฝากไว้กับสิ่งภายนอก แต่ต้องพยายามทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนได้ และมีอิสรภาพมากขึ้น
- (๕) **ต้องให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องพ่วงอยู่กับคุณธรรมและความบริสุทธิ์** ไม่ใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์แบบอิทธิฤทธิ์ของเทพดาเจ้าที่เต็มไปด้วยกิเลสที่มุ่งสนองโลภะ โทสะ และโมหะ แต่ต้องปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาที่ว่าความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้าอยู่ที่ความบริสุทธิ์

เมตตา กรุณา และปัญญา แล้วก็ใช้หลักการที่เคยพูดไว้แล้วว่าให้ อธิษฐาน แทนการ อ้อนวอน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้น เจริญรุ่งเรืองในท่ามกลางความเบ่งบานของศาสนา
พราหมณ์ ซึ่งได้ทรงพิจารณาและทรงวางแผนในระหว่างที่ทรงเสวยวิมุตติสุขหลังจากตรัสรู้ถึง ๗ สัปดาห์
ด้วยสำนวนการกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกที่เราได้ศึกษาแล้ว ดูเหมือนทรงตรึกสำนึกถึงพระคุณ
ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสัปดาห์ที่สอง คืออนิมิสเจดีย์ ไม่ทรงกระพริบพระเนตรเลยตลอด ๗ วัน
คงไม่ทรงจ้องพระเนตรอย่างเดียว คงทรงตรึกในหลักการ เหตุผลที่จะทรงวางหลักการของพระพุทธศาสนา
ด้วย สัปดาห์ที่สาม ทรงดำเนินจงกรมไปมาในระยะรัศมีที่ไม่ไกลจากต้นพระศรีมหาโพธิ์อยู่นั้น คงทรงได้ตรึก
ไม่น้อยเลย และสัปดาห์อื่นๆ รวมทั้ง ๗ สัปดาห์ น่าจะทรงวางพระราชหฤทัยว่า ควรทำประการใด ถึงขนาด
เกือบทรงทอดถอนความเพียรว่า น่าจะยากที่คนจะรู้ตามที่ทรงตรัสรู้ นอกจากยากที่จะรู้ตามแล้ว ยังจะต้อง
ฝ่าฟันกับเจ้าลัทธิทั้ง ๖ และต่อกรกับพุทธบริษัทที่ไม่เอาไหน จะเอาที่ไม่ได้ทรงแนะนำสั่งสอน ที่ทรงแนะนำ
สั่งสอนก็จะไม่เอา จะเอาตามจริตของตนดังปรากฏในเรื่องของอดีตพุทธอุปัฏฐากคนหนึ่งซึ่งสีกาลาเพศออกไป
คือ สุนัขขัตตลิจฉวี พยายามยกตัวว่าได้เรียนรู้จากพระพุทธองค์ แต่น้อยใจอยากได้อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์
แต่ไม่ยอมปฏิบัติหลักไตรสิกขา อยากเรียนลัดเอาความมีฤทธิ์ เคาใจ ทายใจคนอื่นเลย พอพระพุทธองค์
ไม่ทรงสอนก็น้อยใจ พาลสึกออกไปเป็นฆราวาส เป็นต้น

เราสามารถมองประวัติศาสตร์ผ่านเลนส์ของเวลาได้ว่า ยุคแรกๆ ต้องนำเสนอผ่านพระเจ้า
พิมพิสารซึ่งทรงมีบริวารที่มีความเชื่อ เจ้าลัทธิมากมายในพระนครราชคฤห์ แต่ก็ทรงเอาชนะพระราชหฤทัย
จนพระองค์ท่านได้เป็นพระอริยบุคคลเบื้องต้น คือพระโสดาบัน พร้อมข้าราชการบริวารเป็นแสน
ทั้งในช่วงแรกๆ ของพระชนมายุของพระองค์ท่าน พรรษาที่ ๑ ถึงพรรษาที่ประมาณ ๗ ยังไม่ได้ทรงบัญญัติ
พระวินัย เพราะพระสาวกส่วนใหญ่เป็นพระอรหันต์ แต่ก็ทรงฝ่าฟันฝืนความคิดเก่า ๆ
ที่ว่าผู้สูงอายุ เช่น กรณีของเวรัญชพราหมณ์ เมื่อได้ยินพระกิตติศักดิ์ของพระบรมศาสดาก็อยากเข้าเฝ้า
แต่ด้วยทิฐิมานะของตนเมื่อได้เข้าเฝ้าแล้ว ก็ได้พูดทำนองแตกต้น ประชดประชันว่าพระพุทธเจ้า
เป็นอูฐ ลา แต่พระองค์ก็ทรงเปลี่ยนทิฐิมานะของเขาได้ แต่กว่าจะทรงขับเคลื่อนอย่างมั่นพระหฤทัยได้ว่า
พระศาสนามั่นคงแล้ว ทรงวางพระหฤทัยได้แล้วในพุทธบริษัท ๔ จึงทรงได้รับคำอาราธนาของพญา
มาราธิราชที่เรียกว่า ทรงปลงมาয়สังขาร และความมั่นคงของพระพุทธศาสนาก็ยังไม่อาจจะมั่นใจได้
ดังหลักฐานปรากฏมากมาย ก็สามารถแบ่งออกเป็นยุคแรกๆ ได้ ดังนี้

ยุคที่ ๑ ช่วง ๕๐๐ ปีก่อนพุทธกาลถึงหลังพุทธปรินิพพาน เป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์กำหนดชีวิต
สัตว์ดังปรากฏในพุทธประวัติตรัสเล่าว่า พระองค์ในบัดนี้ ผู้สัมพุทธโคดม เจริญมาในศากยะสกุลนคร
อันเป็นถิ่นแดนของเราชื่อว่ากิลพัสดุ์ พระเจ้าสุทโธทนะเป็นพระบิดา พระมารดาผู้ชนนี้มีพระนามว่า
มายาเทวี พระองค์ได้ตรัสเล่าถึงทรงครองพระองค์อยู่ในฐานะมกุฏราชกุมารตลอด ๒๙ ปี ได้ทรงอภิเษก
สมรสกับพระนางยโสธรา โอรสนามว่าราหุล ตรัสเล่าถึงพุทธสาวกผู้เป็นเลิศฝ่ายชาย ภิกษุณี อุบาสก และ
อุบาสิกาทรงเปรียบด้วยแสงอาทิตย์อุทัยไม่ทันใด ก็จะได้ดับดับชั้นธปรินิพพาน พร้อมทั้งอัครสาวกเพราะ
สังขารทั้งหลายล้วนว่างเปล่ามิใช่หรือ และตรัสเล่ายืนยันว่าสังขารไม่เที่ยงแท้ยั่งยืน ควรจะคลายหายหีนหาย
เมาในอายุวัย ได้ตรัสเล่าให้ภิกษุฟังว่า ภูเขาชื่อเวปุลละได้เกิดมีชื่อว่าปาจิณวังสะ ประชาชนได้ชื่อว่า
ชาวรวติวรา ต่อมาได้เกิดมีชื่อว่าวงกต ประชาชนชื่อว่าโรหิตัสสะ ต่อมาได้เกิดมีชื่อว่า สุปัสสะ ประชาชนได้

ชื่อว่า สุเปีย บัดนี้ เวปุลละนี้แหละประชาชนได้ชื่อว่าชาวมคร พระสัมพุทธโคดมเสด็จอุบัติแล้วในโลก มีคู่แห่งอัครสาวก เป็นคู่เลิศ หม่อมมนุษย์จักกลับดวงจากไป และเราก็จักปรินิพพาน...ภูเขาปาจิณวังสะของชนชาวารตีวรา มาเป็นเขาวงกตของหมู่ชนชาวโรหิตัสสะ เป็นภูเขาชื่อสุปัสสะของหมู่ชนชื่อสุเปีย เป็นภูเขาเวปุลละของหมู่ชนชนชาวมคร ไม่เที่ยงเลยหนอ สังขารทั้งหลาย มีอันเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดาเกิดขึ้นแล้วดับไป ความสงบวางลงปลงได้แห่งสังขารเหล่านั้นเป็นสุข

แม้ชีวิตจะผันแปรทุกขภัยเวียนสาร์พัน ผู้รู้ธรรมแล้วรู้ทัน ย่อมมุ่งมั่นพากเพียรต่อไป
พระพุทธพจน์ว่า ภิกษุทั้งหลาย สำหรับปุถุชนผู้มีได้สติพึงสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ก็ยอมแก่สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ก็ยอมเจ็บไข้สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ก็ยอมตายสิ่งที่มีความเสื่อมสลายเป็นธรรมดา ก็ยอมเสื่อมสลายสิ่งที่มีความสูญสิ้นเป็นธรรมดา ก็ยอมสูญสิ้นไปเมื่อสิ่งที่มีความสูญสิ้นไปเป็นธรรมตามาสูญสิ้น เขาหาได้มองเห็นตระหนักไม่ว่า มิใช่ว่าสิ่งที่มีความสูญสิ้นไปเป็นธรรมดาของเรา ผู้เดียวเท่านั้นจะสูญสิ้นไปแท้จริงนั้น ตราบใดที่สัตว์ทั้งหลาย ยังมีการไป มีการจางหายเคลื่อนย้าย มีการเกิดขึ้นใหม่กันอยู่ สิ่งที่มีความสูญสิ้นไปเป็นธรรมดา ก็ยอมสูญสิ้นไปทั้งนั้น ตัวเราเองนี้แหละ เมื่อสิ่งที่มีความสูญสิ้นไปเป็นธรรมตามาสูญสิ้นไปแล้ว ถ้าจะมาเศร้าโศก คร่ำครวญ ร่ำไร ตีอก ร่ำไห้พุ่มพวยไป แม้แต่อาหารก็จะไม่อยากจะรับประทาน ร่างกายก็จะมีผิวพรรณเศร้าหมอง ชูบพอม งานการก็จะสะดุดเสียหาย เหล่าพวกอมิตรก็จะตีใจ ส่วนมิตรทั้งหลายก็จะพลอยใจเสียนี้เรียกว่าปุถุชนผู้มีได้เล่าเรียนสติบพิง ถูกลูกศรอาบยาพิษคือความโศกเศร้าเสียบแทงเข้าแล้วได้แต่ทำตัวเองให้เดือดร้อน ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้เรียนสติบแล้ว สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ก็ยอมแก่ ฯลฯ พระอริยสาวกนั้น ผู้ไม่มีความโศกศัลย์ ไม่มีลูกศรเสียบแทงใจ ทำตนให้หายทุกข์ร้อนสงบเย็นได้ความโศกศัลย์ การคร่ำครวญร่ำไห้ จะช่วยให้ได้ประโยชน์อะไรในโลกนี้แม้แต่น้อย ย่อมไม่หวั่นไหวต่อเคราะห์ร้ายภัยพิบัติประโยชน์ที่ติงามพึงมุ่งหมายสำเร็จได้ที่ไหน ด้วยวิธีการอย่างไร ก็พึงพากเพียรมุ่งหน้าทำไปที่นั่นด้วยวิธีการนั้น ๆ หากรู้ชัดว่าจุดหมายนั้น ไม่ว่าจะเราหรือคนอื่นใด ไม่มีใครจะให้สำเร็จได้ ก็ไม่ต้องเศร้าเสียใจ พึงวางจิตสงบ ตั้งใจแน่วแน่ลงไปว่า ที่นี้ เราจะทำการอะไรมุ่งมั่นต่อไป และแล้วพระองค์ก็ได้เพียรทำให้สำเร็จด้วยกรรมดีไม่มีวิธีขอผลลบลับนาคาล

ยุคที่ ๒ ช่วง ๕๐๐ ปีหลังพุทธปรินิพพาน เป็นยุคของพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท คือแบบที่ได้ถูกส่งมาถึงเรานี้แหละ รุ่งเรืองอยู่ประมาณ ๕๐๐ ปี ก่อนที่หลักการ หลักเกณฑ์ที่ข้างต้นจะหดหายไป เมื่อหลังสังคายนาครั้งที่ ๓ เมื่อพระพุทธศาสนาได้กระจายออกไปสู่จุดต่างๆ ทั้ง ๙ สาย แต่ภายในอินเดียก็หวนคีนสู่ลัทธิบูชายัญใหญ่ยิ่ง แต่ผู้มีความดียิ่งใหญ่ ไม่มาเฉียดใกล้ตั้งปรากฏในพระเชตะวันมหาวิหารที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสุบินแล้วพราหมณ์บุโรหิตให้ทำการบูชายัญ ด้วยเดชะบุญที่พระมหาลี พระนามมัลลิกาให้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าจึงรอดการบูชายัญไป พระพรหม ไตรเพท บูชายัญ วรรณะ ล้วนคือโมฆะที่แต่งสรร ในราวพุทธศักราช ๒๙๘ ปี พราหมณ์บุษยมิตร ซึ่งเป็นอำมาตย์ได้ปลงพระชนม์กษัตริย์พหุัทธลัมล้างราชวงศ์โมริยะ ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ เป็นการเริ่มต้นราชวงศ์คุงคะ แล้วลัมเล็กเสรีภาพทางศาสนา รื้อฟื้นพิธีอัศวเมธ คือฆ่าม้าบูชายัญตามหลักศาสนาพราหมณ์ขึ้นมาประกอบอย่างใหญ่ยิ่งถึง ๒ ครั้ง และได้กำจัดพุทธศาสนาอย่างรุนแรง เช่น ฆ่าพระ เผาวัดและถึงกับประกาศให้ฆ่าหัวในการฆ่าชาวพุทธในอินเดียในยุคนั้น

อย่างไรก็ตาม ราชวงศ์คุงคะครองอำนาจได้ไม่กว้างขวางเพราะตอนนี้ได้มีอาณาจักรต่าง ๆ แยกแยกออกไปแล้ว แม้แต่มาอุปการแห่งพิธีอัศวเมธ ที่กษัตริย์บุษยมิตรปล่อยไปรุกรานเขา ก็ถูกทัพกรีก

แห่งโยนกศักดิ์อยู่ และต่อมาก็กลายเป็นฝ่ายตั้งรับทัพของโยนก กษัตริย์บุษยมิตรอยู่ได้แค่ ๑๑๒ ปีก็สิ้นราชวงศ์ ถูกพราหมณ์บุโรหิตสมคบการปลงพระชนม์ชีพ ตั้งวงศ์ใหม่ ชื่อกานวายนะในพุทธศักราช ๔๑๐

ระหว่างนี้ได้มีพญามิลินท์ป็นโยนก ได้ยอยกพระพุทธศาสนา แต่ฝรั่งนิยมเรียกว่า Menander Greek King, เมนันเดอร์ กรีก คิง ที่มีความยิ่งใหญ่ในดินแดนตั้งแต่โยนก คันทาระ คืออัฟกานิสถานตอนเหนือ คือเมืองสาครซึ่งกษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาดินแดนแถบนี้ทั้งหมด ตามมิลินท์ปัญหา พระนาเคนได้ตอบปัญหาคำถามของพญามิลินท์อันเป็นเหตุให้ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ในยุคนี้เริ่มมีพระพุทธรูปศิลปะคันธาระแบบกรีก ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของพระพุทธรูปสืบมา เจริญรุ่งเรืองถึงประมาณ พ.ศ. ๗๖๓ ก็สิ้นสุทธราชวงศ์ แสดงให้เห็นประการหนึ่งว่า พระพุทธศาสนา กับความมั่นคงมีปัจจัยหลักอีกประการหนึ่งคือผู้นำ หรือผู้นำประเทศเป็นผู้อุปถัมภ์ที่สำคัญอันดับแรก ๆ เลยทีเดียว

ยุคที่ ๓ ยุคมหายาน ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๕๐๐ ถึง พ.ศ. ๑๐๐๐ เป็นช่วงที่มหายานยังหนักแน่นอยู่ แต่ลัทธิไชวะ และลัทธิโยคะ ก็เริ่มพัฒนาตัวอย่างชัดเจนราว พ.ศ. ๔๐๐ ลัทธิไชวะที่นับถือพระศิวะเจริญเด่นขึ้นมาเป็นนิกายสำคัญของฮินดูในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนี้ ปตัญชลีได้แต่งโยคสูตร ซึ่งทำให้ลัทธิโยคะของฮินดูมีอิทธิพลมากขึ้น, การแต่งโยคสูตรโดยปตัญชลีอยู่ในช่วงเวลาไม่แน่นอนอาจแต่งในคริสต์ศตวรรษที่ ๕ คือราว พ.ศ. ๑๐๐๐ ก็ได้

ยุคที่ ๔ ยุคหลัง พ.ศ. ๑๐๐๐ พุทธศาสนามหายานเริ่มเสื่อมลง และราว พ.ศ. ๑๒๐๐ ก็เกิดพุทธศาสนามหายานแบบลัทธิตันตระซึ่งมีเรื่องเวทมนต์คาถามากมาย เช่น ตันตระ มंत्रยาน และวัชรยาน

ยุคที่ ๕ พ.ศ. ๑๕๐๐ เป็นต้นตระกูลเสื่อมโทรม และทรามมากจนถึงกับให้พระพุทธเจ้ามีศักดิ์ทำนองว่ามีชายา มีการเสพสุรา และเสพกามถือเป็นการบรรลุนิพพานได้ ความเสื่อมทรามทางกาม และไสยศาสตร์เด่นมากตั้งแต่ พ.ศ. ๑๕๐๐ ถึง พ.ศ. ๑๗๐๐ ก็พอดีมีกองทัพมุสลิมเติร์กยกเข้ามากวาดล้างทำลายหมดเลย มีหลักฐานอ้างอิงที่ทิเบตเล่าไว้ว่า มีพระองค์หนึ่งมีเวทมนต์คาถาล้างและมีพัดกายสิทธิ์ ท่านพูดว่าเดี๋ยวกองทัพเติร์กยกทัพมาฉนใช้พัดนี้โบก กองทัพมันก็แตกกระจายหมด แต่ที่แตกและตายคือพระภิกษุเหล่านั้นเสียเองเป็นฝ่ายมรณภาพ พร้อมทั้งความล่มสลายของพระพุทธศาสนา และชาวพุทธสายการศึกษาถือกันว่า ตันตระ มंत्रยาน และ วัชรยาน ใช้แทนกันได้เพราะมีแนวคิดคล้ายกันที่ว่าด้วย ๑๗๐๐ ปีหลักการแค่นี้ รักษาไว้ไม่ได้ คำว่าหลักการ ก็คือไตรสิกขาซึ่งเป็นความย่อที่สั้นที่สุดของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนั่นเอง

ไตรสิกขา คือ ๑) ศีลสิกขา หรืออริศีลสิกขา ได้แก่การศึกษาที่เนื้อตัว เนื้อหาตัวปริยัติธรรม ได้แก่พระไตรปิฎกนั่นเอง ๒) จิตตสิกขา หรืออริจิตตสิกขา ได้แก่ตัวการบริการ ภาวนาเพื่ออบรมจิตตามลำดับจนบรรลุถึงขั้นที่ ๒.๑) ขณิกสมาธิ คือสมาธิชั่วขณะหนึ่งๆ ๒.๒) อุปจารสมาธิ คือสมาธิเฉียดๆ ก่อนจะแนบแน่น ๒.๓) อัปนาสมาธิ สมาธิขั้นแนบแน่น ช่มนิวรรณ์ได้เข้าถึงหลักการไตรสิกขา ดังคำที่เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้เทศนาว่าหลักการแค่นี้รักษาไว้ไม่ได้ ณ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาชั้น ทามหาวิหาร รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย จึงเป็นที่มาของวลีเด็ดที่เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) เจ้าประคุณได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนาที่น่าคิดตามในหลายจุดตลอดการเดินทางร่วมจาริกบุญ-จาริกธรรม ณ สังเวชนียสถานทั้ง ๔ ตำบล คือ ๑) สถานที่ประสูติ

คือ ลุมพินีวัน ปัจจุบัน ที่ตั้งอยู่ชายแดนของประเทศเนปาล ๒) สถานที่ที่ตรัสรู้ ได้แก่ พุทธคยา ปัจจุบันอยู่เมืองพุทธคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย ๓) สถานที่แสดงปฐมเทศนา เรียกว่า ธัมเมกขสถูป ปัจจุบันที่ตั้ง ณ เมืองพาราณสี รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย ๔) สาลวโนทยาน สถานที่เสด็จเข้าสู่อนุปาทิสเสนนิพพาน ณ เมืองกุสินารา คนพื้นเมืองเรียกว่าเมือง กาเซีย หรือ กาเซีย เจ้าประคุณได้ให้สติชาวพุทธอย่างรู้เท่าทันว่า เราควรทำตัวและปรับตัวอย่างไรในสถานการณ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และบทบาทของชาวพุทธเพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อการเป็นอยู่ และดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา

ในจุดอื่น ๆ อาทิ ราชคฤห์ นาลันทา ความมั่นคงและความไม่มั่นคงของพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในรายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การทำนุบำรุงส่งเสริมศาสนา ซึ่งปรากฏในความนำว่า ๑.ความนำ: เอกลักษณะที่สำคัญของชาติไทย คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ความสำคัญของสถาบันทั้ง ๓ ปรากฏอยู่ในธงไตรรงค์ซึ่งเป็นธงชาติไทย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า ได้ทรงริเริ่มให้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ มาจนถึงปัจจุบัน ศาสนามีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นผู้พร้อมด้วยคุณภาพและศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ช่วยพัฒนาสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย เป็นสังคมแห่งความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ ช่วยพัฒนาให้ประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อิทธิพลของระบบทุนนิยมและบริโภคนิยม จำนวนพลเมืองที่เพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจและสังคม อิทธิพลของยุคโลกาภิวัตน์ ได้ทำให้ความคิด จิตใจ ความประพฤติและพฤติกรรมของคนเปลี่ยนแปลง คนเป็นจำนวนไม่น้อยห่างเหินจากศาสนา มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อศาสนา เห็นว่าศาสนาไม่มีความจำเป็นและไม่ได้ช่วยทำให้ท้องอิ่ม แต่ผลจากความคิด และการกระทำดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางจิตใจ ชาติศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม คนมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น การเห็นแก่ผู้อื่นน้อยลง ไม่คำนึงถึงประโยชน์ของสังคม และให้ความสำคัญแก่ความอยู่รอดของประเทศชาติน้อยลง คนตกอยู่ภายใต้การชักนำของกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง อันก่อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันเพิ่มมากขึ้นและรุนแรงยิ่งขึ้น มีการเบียดเบียนกันมากยิ่งขึ้น ประชาชนต้องประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน สังคมขาดความสงบสุข ประเทศชาติเกิดปัญหาภาวะวิกฤติที่น่าเป็นห่วง ทั้งภาวะวิกฤติด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. สรุป

ประเด็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาได้ปรากฏตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ทั้งช่วงเวลาที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ และช่วงหลังพระพุทธองค์เสด็จสู่ปรินิพพาน ภัยความมั่นคงของพระพุทธศาสนา มีเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของพระพุทธศาสนา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๔.๑ ปัจจัยภายใน สรุปได้ ๔ ประการ

๑) ความแตกต่างในความคิดเห็นและแนวปฏิบัติในคณะสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกในหมู่สงฆ์ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในฐานะผู้ทรงศีล ความเป็นสมณะรักษารธรรมและวินัย และการเลี้ยงชีพเยี่ยงสมณะ แต่มีพระสงฆ์คิดและปฏิบัติไม่เป็นไปตามแนวผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาดังกล่าว

๒) การไม่ระงับความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ตาม ๑) ไม่มีการแก้ไขหรือตัดสินอธิกรณ์ (คดีความ) เกิดความแตกแยกในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ทำให้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเสื่อมถอย

๓) การขาดอธิปไตยธรรม ๗ ประการในหมู่สงฆ์ คือ (๑) ไม่ประชุมกันอย่างเนืองนิตย์ โดยเฉพาะการสังคายนาพระธรรม (๒) การไม่พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจของสงฆ์ (๓) การเพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว (๔) การไม่เคารพนับถือสังฆบิดรและสังฆปริณายก (๕) การตกอยู่ในอำนาจค้นหา (๖) ความไม่พอใจอยู่ในเสนาสนะป่า (๗) การไม่มีความปรารถนาดีต่อภิกษุผู้ทรงศีล

๔) ความอ่อนแอของพุทธบริษัท ๔ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงมอบพระพุทธศาสนาไว้ให้ช่วยกันสืบทอดต่อไป

๔.๒ ปัจจัยภายนอก ๕ ประการ

๑) ความเป็นปรปักษ์ของศาสนาพราหมณ์ เนื่องด้วยคำสอนของพระพุทธศาสนาหลายเรื่องขัดกับความเชื่อและคำสอนของศาสนาพราหมณ์

๒) การฟื้นฟูของศาสนาพราหมณ์ โดยลดข้อห้ามข้อจำกัดเพื่อขยายฐานมวลชนเพิ่มมากขึ้น

๓) หลักธรรมของพระพุทธศาสนาถูกผนวกเป็นหลักคำสอนและความเชื่อของบางศาสนา เช่น ศาสนาพราหมณ์ ทำให้ศาสนิกชนส่วนหนึ่งเข้าใจผิดว่าพระพุทธศาสนารวมเข้ากับศาสนาอื่นดู แม้ว่าศรัทธาในคำสอนของพระพุทธศาสนาก็ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนาก็ได้

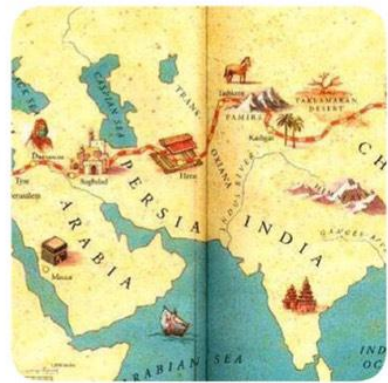
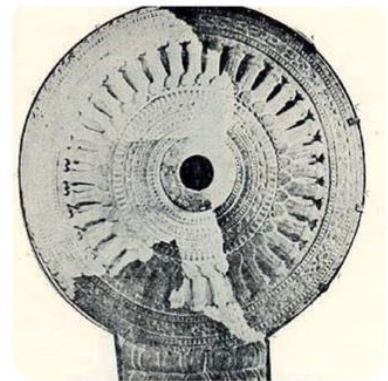
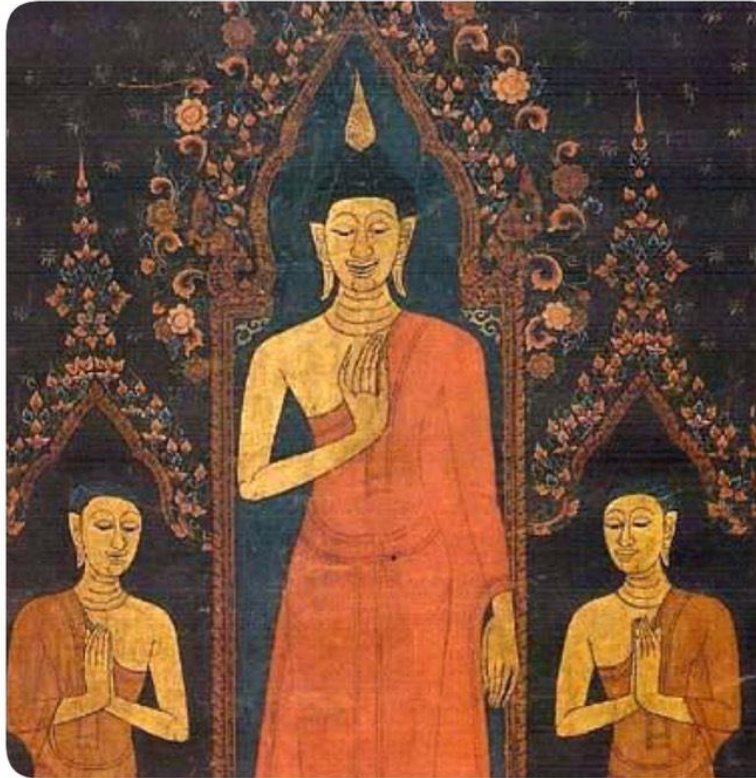
๔) ขาดการอุปถัมภ์และคุ้มครองจากผู้ปกครอง เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างมากต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ทั้งในอดีตกาลและปัจจุบัน

๕) การถูกบั่นทอนและทำลายโดยอำนาจรัฐ ทั้งในอดีตกาลและปัจจุบันก็ได้ปรากฏให้เห็นกันอยู่แล้ว

เหตุปัจจัยของความมั่นคงและความไม่มั่นคงของพระพุทธศาสนาตามประวัติศาสตร์ยุคพุทธกาลและหลังพุทธปรินิพพานดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาสาระสำคัญแล้วจะเห็นว่า ปัจจัยพื้นฐานในปัจจุบันไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากปรากฏการณ์ในอดีตมากนัก ซึ่งสามารถเป็นบทเรียนในการพิจารณาเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ดังจะกล่าวในบทต่อไป

บทที่ ๒

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่เอเชียตะวันออก

ภายหลังการสังคายนาพระพุทธศาสนาครั้งที่ ๓ ณ เมืองปาฏลีบุตร ประเทศอินเดีย โดยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์เมารยะของอินเดียทรงเป็นองค์อุปถัมภ์การสังคายนา ช่วงนี้จึงเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนาที่มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด แต่ยุคต่อ ๆ ไป ก็เกิดการทำลายล้าง แล้วมีการฟื้นฟูขึ้นใหม่ สลับกันไปมาตลอดระยะเวลา ๒๖๐๐ ปี ดังกล่าวมาแล้วในบทก่อน สำหรับบทนี้จะกล่าวถึงยุครุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย พระองค์ทรงยึดมั่นหลักการและการฟื้นฟูเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ดินแดนกว้างไกลของโลก

๑. หลักการธรรมวิชัย

สภาวะวิกฤติในพระชนม์ชีพของพระเจ้าอโศกมหาราช คือในช่วงที่พระองค์ต้องทรงทำสงครามกับพระประยูรญาติ และช่วงเวลาที่ถูกส่งไปปราบเมืองในชนบทมาเกือบก่อนชีวิต ตลอดจนถูกส่งให้ไปอยู่ในเขตชายแดนเพื่อให้ห่างพระเนตรพระกรรณของพระราชบิดา คงจะด้วยมีพระประยูรญาติที่พร้อมจะได้ขึ้นครองราชย์ บ่อยครั้งพระราชบิดาทรงประชวรหนักได้ทรงไต่ถาม แต่เหมือนถูกบายเบี่ยงจากมกุฎราชกุมารใกล้เคียง เมื่อทรงทราบต่อมาถึงทรงกริ้ว และทรงสั่งหารพระประยูรญาติเกือบหมด จึงได้ครองราชย์จากพระราชบิดาต่อมา และทรงได้กระทำสงครามกับเมืองต่างๆ เพื่อขยายพระราชอาณาเขตต่อจากพระเจ้าปู่คือพระเจ้าจันทรคุปต์ แต่ด้วยการสงครามกับเมืองกลิงคะเป็นจุดหักเห เป็นจุดที่ทรงเปลี่ยนจากการทำสงครามด้วยกำลังทหาร มาทรงทำสงครามทางธรรม จึงได้ชื่อว่า**ธรรมวิชัย** คือทรงนำธรรมมาเป็นอาวุธ เรียกว่า**ธรรมอาวุธ** แทนการทำสงครามด้วยอาวุธและกำลังทหาร เหตุการณ์นี้ได้เกิดหลังจากทรงครองราชสมบัติได้ปีที่ ๘ พ.ศ.๒๒๒ เพราะทรงสลดพระราชหฤทัยจากความทุกข์ยากของประชาชนทั้งของเมืองปาฏลีบุตรและเมืองกลิงคะ จึงได้ทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางแห่งสันติวิธีมาเป็นวิถีของพระองค์และประชาชนของพระองค์

๑.๑ วิธีธรรมวิชัย

สภาวะวิกฤติในพระชนม์ชีพของพระเจ้าอโศกมหาราช หลังจากทรงเลิกจากการ**ทำสงครามวิชัย** ยึดยุทธ์ด้วยกำลังทหาร ทรงได้หันมาดำเนินนโยบายโดย**ธรรมวิชัย** เน้นการสร้างสาธารณูปโภค ทรงบำรุงส่งเสริมศีลธรรมอันดีของประชาชนเพื่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน มั่นคง ทรงบำรุงอุปถัมภ์พระสงฆ์ ทรงทำการสร้างวัดและเจดีย์วิหารมากกว่า ๘๔,๐๐๐ แห่ง เพื่อเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ทรงสร้างศิลาจารึกเพื่อส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน ทรงประกาศหลักการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมอย่างอิสสระเสรีภาพแบบสมัครสมานทางพระศาสนา ตลอดจนได้ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาเป็นครั้งที่ ๓ และทรงส่งพระสมณะทูตทั้ง ๙ สายเพื่ออัญเชิญพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเสมือน**ธรรมอาวุธ** เพื่อทรงส่งเสริม**ธรรมวิชัย**สู่แดนไกลไปทั่วโลก

ศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกทำให้เราทราบว่าควีนโยนิกและกัมโพชะอยู่ในพระราชอาณาเขตของอาณาจักรปาณฑยะและโจฬะในแดนทมิฬ ศิลาจารึกได้กล่าวถึงดินแดนตะวันตก เช่น Ptolemy II แห่งอียิปต์ Alexander แห่งอียิปต์ หรือ โครินธ์ Antiochus II แห่งซีเรีย Antigonus II แห่งมาซิโดเนีย

ได้ทรงรับสั่งให้ทำศิลาจารึกหลังจากได้ทรงอภิเษกแล้ว ๑๒ ปี ในราวพ.ศ. ๒๒๖ ศิลาจารึกที่ค้นพบมากคือ อยู่ทางตอนเหนือที่ว่าด้วยทรงเป็นอุบาสกและเข้าสู่สงฆ์ซึ่งมักมีข้อความเริ่มต้นว่า พระผู้เป็นที่รัก แห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ “นับเป็นเวลานานกว่า ๒ ปีครึ่งแล้วที่ข้าฯ ได้เป็นอุบาสก แต่กระนั้น ข้าฯ ก็ได้กระทำความพากเพียรจริงจังเลย และนับเป็นเวลาได้อีก ๑ ปีเศษแล้วที่ข้าฯ ได้เข้าสู่สงฆ์ แล้วจึงได้กระทำความพากเพียรอย่างจริงจัง”

ดังปรากฏในศิลาจารึกแห่งไพรตที่ได้แสดงถึงความเคารพพระรัตนตรัยที่ได้ตรัสต่อพระภิกษุสงฆ์ว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของข้าฯทั้งหลาย พระผู้เป็นเจ้าของข้าฯทั้งหลายย่อมทราบว่าย่อมมีความเคารพและเลื่อมใสศรัทธาใน พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ มากเพียงใดสิ่งใดก็ตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้ว สิ่งนั้นๆ ทั้งปวงล้วนเป็นสุภาสิต”

หลักธรรมที่ทรงนำมาสอนประชาชนไว้ในศิลาจารึกทั้งหลาย นักปราชญ์มักนิยมเรียกว่า **โคกธรรม** ได้แก่คำสอนสำหรับชาวบ้านทั่วไปซึ่งเน้นการไม่เบียดเบียน การช่วยเหลือกัน และการปฏิบัติธรรมคือหน้าที่ ตามหลักทศ ๖ มีแต่เรื่องบุญ-ทาน-การไปสวรรค์ ไม่เอ่ยชื่อหลักธรรมลึกลงๆ อย่างอริยสัจ ๔ ชั้นธ ๕ ปฏิจจสมุปบาท นิพพาน คือทรงสอนธรรมตามพระจริยาวัตรของพระจักรพรรดิธรรมราชา ทรงมุ่งยก ประชาชนให้พ้นจากลัทธินิยายและระบอบวรรณของพราหมณ์

๑.๒ ประสานคนไม่ปะปนหลักธรรม

หลักการไม่เบียดเบียน คืออหิงสา หรืออหิงสาตามหลักพุทธโอวาทซึ่งเป็นจุดเน้นของนโยบายธรรม วิชัย ได้แสดงออกอย่างเด่นชัดในศิลาจารึก รวมทั้งหลักการแห่งความสามัคคีระหว่างศาสนิกชนต่างศาสนา นำหน้าและเป็นแบบอย่างของหลักการแห่งเสรีภาพทางศาสนา และขันติธรรม (freedom of religions and tolerance) ที่แม้แต่ในยุคที่ถือว่าพัฒนาสูงยิ่งแล้วในปัจจุบันก็ยังปฏิบัติไม่ได้จริง หรือไม่ก็ถือไปตาม ความเข้าใจผิดพลาด เช่นแทนที่จะประสานคนแต่กลับไปปะปนหลักธรรมให้เกิดความสับสนขึ้น จนแยกไม่ออกว่าอะไรคือคำสอนที่แท้จริงของหลักธรรมคำสั่งสอนที่ถูกต้อง ถูกตรง

ถ้าดูตามแนวทางที่ทรงจารึกในศิลาฉบับที่ ๑๒ มีพระดำรัสว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคิ ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ย่อมทรงยกย่องนับถือศาสนิกชนแห่งลัทธิศาสนาทั้งปวง ทั้งที่เป็นบรรพชิต และคฤหัสถ์ด้วยพระราชทาน และการแสดงความยกย่องนับถืออย่างอื่น ๆ แต่พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ไม่ทรงพิจารณาเห็นทานหรือการบูชาอันใดที่จะเทียบได้กับสิ่งนี้เลย สิ่งนี้คืออะไร นั่นก็คือการที่จะพึงมีความ เจริญองกามแห่งสารธรรมในลัทธิศาสนาทั้งปวง ก็ความเจริญองกามแห่งสารธรรมนี้ มีอยู่มากมายหลาย ประการ แต่ส่วนที่เป็นรากฐานแห่งความเจริญองกามนั้นได้แก่สิ่งนี้คือ การสำรวมระวางจา ระวางอย่างไร คือไม่พึงมีการยกย่องลัทธิศาสนาของตน และการตำหนิลัทธิศาสนาของผู้อื่น เมื่อไม่มีเหตุอันควร การสังสรรค์สมาคมกันนั้นแลเป็นสิ่งดีงามแท้จะทำอย่างไร คือ จะต้องรับฟังและยินดีรับฟังธรรมของกันและกัน

จริงดังนั้น พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพทรงมีความปรารถนาว่าเหล่าศาสนิกชนในลัทธิศาสนา ทั้งปวงพึงเป็นผู้มีความรอบรู้ และเป็นผู้ยึดมั่นในกรรมดี...จะบังเกิดผลให้มีความเจริญองกามแห่งลัทธิ ศาสนาของตนๆ และความรุ่งเรืองแห่งธรรม

๒. เส้นทางเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระเจ้าอโศกมหาราช

พุทธศักราช ๒๓๕ มีการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ปรารภการที่มีเดียรฉัตรมากมายปลอมบวชเข้ามา เนื่องจากเกิดลาภสักการะในหมู่สงฆ์อุดมสมบูรณ์ พระอรหันต์ ๑,๐๐๐รูปมีพระโมคคัลลิตบุตรติสสะเถระเป็น ประธาน ประชุมทำที่วัดโศการาม เมืองปาฏลีบุตร ประเทศอินเดีย โดยพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์

ใช้เวลา ๙ เดือน ช่วงนี้เป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา หลังสังคายนาแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ราชวงศ์เมารยะของอินเดียทรงฟื้นฟูและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทรงโปรดจัดส่งสมณทูต ๙ สาย ไปยังดินแดนใกล้ไกลไปประกาศพระศาสนาโดยแต่ละสายมีพระภิกษุร่วมคณะพอครบองค์สงฆ์ที่จะให้การอุปสมบทได้ ดังนี้

- ๑) พระมัชฌันติกะ ไป กัสมีร์-คันธารรัฐ
- ๒) พระมหาเทวะ ไป มหิงสกมณฑล
- ๓) พระรักขิตะ ไป วนวาสีรัฐ
- ๔) พระโยนกธรรมรักขิต ไป อปรันตกะรัฐ
- ๕) พระมหาธรรมรักขิต ไป มหารัฐ
- ๖) พระมหารักขิต ไป โยนกรัฐ
- ๗) พระมัชฌิมะ ไป เทศภาคแห่งหิมวันต์
- ๘) พระโสณะและอุตตระ ไป สุวรรณภูมิ (ไทย เมียนมาและลาว ปัจจุบัน)
- ๙) พระมหินทะ ไป ตัมพปณณทวิป (ลังกา)

เส้นทางที่ได้ทรงส่งไป ๙ สาย มีไทยและจีนด้วย ดังปรากฏในคัมภีร์สารัตถทีปนีว่ามีมหิงสกมณฑลได้แก่อันธกรรัฐ คัมภีร์สาสนวงศ์ว่าเทศภาคแห่งหิมวันต์ ได้แก่จีนรัฐ คือประเทศจีน สุวรรณภูมิ ได้แก่สุวรรณนคร คือเมืองสะเทิมในพม่า บางมติว่า หริภุญชรรัฐ บางมติว่า สยามรัฐ รัฐสยาม เป็นต้น

พระพุทธศาสนาตั้งมั่นในลังกาทวิป

พุทธศักราช ๒๓๖ ที่ลังกาทวิป พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ที่เมืองอนูราชปุระ คนไทยมักนิยมเรียกว่าอนูราชบุรี หลังจากได้ทรงฟังพระธรรมจากท่านพระมหินทเถระ ทรงนับถือพระพุทธศาสนา ทรงอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ทรงสร้างมหาวิหารเป็นศูนย์กลางใหญ่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทสืบมา

ในปีนั้นได้มีการสังคายนา ซึ่งนับเป็นครั้งที่ ๔ ประการการประดิษฐานตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนาตำนานกล่าวว่า พระมหินทเถระเป็นประธานและเป็นผู้ไต่ถามพระอริยฐานะเป็นผู้วิสาขณา ณ อุปารามเมืองอนูราชบุรี โดยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นผู้อุปถัมภ์ ใช้เวลา ๑๐ เดือน มีพระสงฆ์ ๖๘,๐๐๐รูป การประชุมลักษณะอย่างนี้เกิดเพราะปรารถนาเหตุการณ์พิเศษไม่นิยมเรียกว่าสังคายนา และไม่นับเป็นประวัติสังคายนา

เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นเหตุให้พระนางอนุสาเทวี พระชายาของพระชินชฐภาดาของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ และสตรีจำนวนมากในพระราชสำนักต้องการอุปสมบท ท่านพระมหินทเถระแนะนำให้ส่งราชทูตไปกราบทูลพระเจ้าอโศกมหาราช ขอพระนางสังฆมิตตาเถรีมาประดิษฐานพระภิกษุณีสงฆ์ในลังกาทวิป พระเถรีก็ได้อัญเชิญกิ่งพระศรีมหาโพธิ์มาปลูกที่อนูราชบุรีด้วย

พระพุทธศาสนาบนเส้นทางสู่ประเทศจีน

๒๔๐ ปีก่อนคริสตกาล ตำนานว่าพระโอรสของพระเจ้าอโศกพระองค์หนึ่งได้ตั้งอาณาจักรโชตาน (Khotan ปัจจุบัน คือ Hotan) ในมณฑลซินเกียงของจีน ได้นำพระพุทธศาสนาสู่โชตาน จากโชตานต่อมาพระพุทธศาสนาในจีนได้ประกาศเป็นศาสนาประจำชาติในพุทธศักราช ๖๐๘

มหาสถูปสาญจี กับพระนางวิทิสาทวี

เป็นสถูปหนึ่งเดียวที่ยังมีความสมบูรณ์และแสดงอัตตลักษณ์ที่งดงามของพระเจ้าอโศกมหาราช ในคราวที่ทรงเป็นมหาอุปราชาได้ปกครองตักสิลาแคว้นอวันตี เมืองอุชเชนี ได้ทรงอภิเษกชายาองค์แรก ซึ่งเป็นธิดาของพ่อค้าชาวศากยะ แห่งเมืองวิทิสาทวี คือพระนางวิทิสาทวี ซึ่งเป็นพระมารดาของ พระมหินทเถระ และเจ้าหญิงสังฆมิตตาเถรี พระสถูปสาญจีได้ถูกค้นพบในปีพุทธศักราช ๒๓๖๑ ปัจจุบัน อยู่ห่างจากเมือง โภपालประมาณ ๓๒ กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองอุชเชนี ๑๘๗ กิโลเมตร

กษัตริย์พราหมณ์ก่อกำจัดพระพุทธศาสนา

พุทธศักราช ๒๘๘ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงครองราชย์ ๓๗ ปี พระโอรส และปนัดดาครองราชย์ ต่อมา ๔๗ ปี ถึงพุทธศักราช ๒๘๘ พราหมณ์ปุชยมิตร ซึ่งเป็นอำมาตย์ได้ปลงพระชนม์กษัตริย์พุกัทธรถ ลัมล้าราชวงศ์โมริยะ ตั้งตนเป็นกษัตริย์ เริ่มราชวงศ์ศุงคะ แล้วลัมเล็กเสรีภาพทางศาสนา รื้อพื้นพิธ้อศวเมธ คือ ชำมำบูชายัญ ตามหลักศาสนาพราหมณ์ซึ่งลัมเล็กตั้งแต่สมัยพระเจ้าปเสนทิโกศล และกำจัดพุทธศาสนา อย่างรุนแรง เช่น ชำพระ เผาวัด ถึงขั้นประกาศให้คำหัวชาวพุทธดังกแล้วข้างต้น

ลัทธิโศวะ และลัทธิโยคะได้รับการเชิดชู

ลัทธิโศวะ และลัทธิโยคะ ประมาณพุทธศักราช ๔๐๐ ลัทธิโศวะที่นับถือพระศิวะเป็นองค์สูงสุด เป็นนิกายสำคัญเด่นขึ้นมาของฮินดู ในช่วงเดียวกันนี้ ปตัญชลีได้แต่งโยคสูตร ซึ่งทำให้ลัทธิโยคะของฮินดู มีอิทธิพลมากขึ้น

พระเจ้าพญามิลินท์ป็นโยนกได้ทรงยกยกพระพุทธศาสนา

พุทธศักราช ๓๘๓ - ๔๐๘ พญามิลินท์ หรือ Menander เมนนันเดอร์ กษัตริย์บาคเตรีย, Bactria หรือโยนก ฝรั่งเรียกว่า Indo-Kreek King ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดครองดินแดนตั้งแต่โยนก และคันธาระ หรือ อัฟกานิสถานตอนเหนือ ผ่านปากีสถาน ลงมาถึงอินเดียพายัพ ครองราชย์ที่สากลนคร Sialkot ทรงเป็นพุทธ มามกะ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในดินแดนแถบนี้ทั้งหมด

พุทธศักราช ๕๐๐ ตามเรื่องมิลินท์ปัญหาว่า พระนาคเสนตอบคำถามของพญามิลินท์เป็นเหตุให้ทรง เลื่อมใสพระพุทธศาสนา ในยุคนี้เริ่มมีพุทธศิลปะคันธาระแบบกรีก ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธรูป สืบมาจนถึงปัจจุบัน แต่กรีกโยนกอยู่ไม่นาน ในราวพุทธศักราช ๔๑๕ แล้วเข้าสู่ยุคราชวงศ์กุษาณก็ยั้งรุ่งเรือง ต่อมาจนสิ้นราชวงศ์ในพุทธศักราช ๗๖๓

แต่คติขององค์ความรู้ในพระไตรปิฎกเถรวาท ตามประวัติพระแก่นจันทน์ พระพุทธรูปเริ่มมีตอน เสด็จโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ตามประวัติปางพระแก่นจันทน์ คติความเชื่อของสายพุทธ เถรวาทมีมาตั้งแต่พรรษาที่ ๗ ระหว่างที่เสด็จโปรดพุทธมารดาบนดาวดึงส์

ยุคทมิฬกัณอินเดียนได้

พุทธศักราช ๔๕๕ ได้มีการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ ซึ่งก็มีเรื่องเกี่ยวกับชาวทมิฬจากอินเดียนที่ควร เรียนรู้ไว้ แคว้นสุดท้ายที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทำสงครามด้วย คือแคว้นอันธระ หรือ แคว้นกลิงคะ ถ้าเทียบในปัจจุบันคือรัฐอริสสาและรัฐอันธระประเทศลงใต้ไปเรื่อยถึงปลายแหลมสุดประเทศอินเดีย

เป็นแดนดินถิ่นทมิฬ มี ๓ อาณาจักร ๑) ปาณฑยะ (Pandaya) อยู่ตอนใต้สุด ๒) โจละ Cola or Chola อยู่ตอนเหนือจนถึงรัฐอันธระ ๓) เจระ หรือ เกรลาเซ หรือ Ceraor Chera or Kerala เป็นดินแดนที่มีพื้นที่แคบๆ ทอดจากเหนือสุดใต้ตามชายทะเลตะวันตก เคียงข้างไปกับ ๒ อาณาจักรแรก พวกเจาระพูดภาษามลายู บางตำราไม่จัดพวกเจาระว่าเป็นทมิฬ เมื่อพระเจ้าทวานัมปิยติสสะ สวรรคตในพุทธศักราช ๒๗๖ ได้มีทมิฬ ๒ คน คือ เสนะ และคุดติกะ เข้ามาชิงเมืองอนูราธบุรี จากพระเจ้าสุริยติสสะ ทรงปกครองถึงพุทธศักราช ๓๒๘ เจ้าชายสิงหพระนามว่าอเสละมาชิงเมืองได้คืน ทรงปกครองได้แค่ ๑๐ ปี เจ้าทมิฬชาวโจละนามว่า “เอพาระ” แต่พระเจ้าเอพาทมิฬ ทรงมีเมตตา เที่ยงธรรม แม้ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ให้ความเคารพอย่างดี แต่ถูกชาวสิงหจากแคว้นโรหณะจนพระเจ้าเอพาระสวรรคตในทมิฬในพุทธศักราช ๓๘๒ รวมทรงครองราชย์ได้ ๔๔ ปี พระเจ้าแห่งโรหณะครองสิงหได้ทั้งหมด ทรงได้พระนามว่าพระเจ้าทูลุคคามณีกัย ทรงครองราชย์ในพุทธศักราช ๔๐๖ หลังจากนั้น พระเจ้าทูลุคคามณีกัย ได้ทรงครองราชย์ในพุทธศักราช ๔๒๕ ทรงครองราชย์ได้ไม่นาน ชาวทมิฬปาณฑยะยกกองทัพมายึดครองอนูราธบุรีได้ พระเจ้าทูลุคคามณีกัยได้หลบซ่อนอยู่อยู่นาน ๑๔ ปีเศษโดยได้รับความช่วยเหลือจากพระเถระชื่อมหาติสสะ

กษัตริย์เข้ายุคเข็ญพระพุทธศาสนาก็วิกฤต

พระเจ้าทูลุคคามณีกัยหลบซ่อนรวบรวมไพร่พล พระสงฆ์ไม่อาจจะบิณฑบาตได้ ทรงขาดปัจจัยสี่ อุปถัมภ์พระสงฆ์ สงฆ์ส่วนหนึ่งหลบไปรักษาพระธรรมวินัยในชมพูทวีป โจรผู้ร้ายก็ชุกชุม ข้ำวยากมากแพง ประชาชนก็เดือดร้อนจนถึงพุทธศักราช ๔๕๕ จึงได้กำลังเข้มแข็งพอและชิงราชบัลลังค์คืนได้จากเจ้าทมิฬแห่งโรหณะ ขึ้นครองราชย์อีกครั้ง พระสงฆ์ได้ที่ได้หลบอยู่ในชมพูทวีปได้กลับสู่มาตุภูมิ มีการชักชวนพระธรรมวินัยกลับสมบูรณ์ดังเดิม

แต่ก็ยังทรงพบกับความแตกออกเป็น ๒ ฝ่ายของคณะสงฆ์ ฝ่ายมหาวิหารได้ลงปีพาทนียกรรมในฐานคลุกคลีกับตระกูล ต่อมากลุ่มพระเถระชื่อมหาติสสะได้แยกตัวไปเป็นฝ่ายอภัยคิริวาสี โดยมีพระราชาและมหาอำมาตย์ของพระเจ้าทูลุคคามณีกัยทรงอุปถัมภ์ ต่อมาได้มีคัมภีร์ใหม่จากภิกษุชาววัชชี ภิกษุชาวอภัยคิริวาสียอมรับก็เลยกลายมาเป็นนิกายธรรมจฺจุไป มีลักษณะกำเนิดคล้ายๆ กับประเทศไทยที่มีกำเนิดคล้ายคลึงกับมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย แต่ในประเทศไทยปรารถนาเหตุคล้าย ๆ กับ อรัญญวาสี และคามวาสี ซึ่งถือกำเนิดหลังพุทธปรินิพพานมากกว่าพันปีมาแล้วเช่นกัน

พระพุทธศาสนาในพื้นที่อื่น ๆ ของอินเดีย

บางสายในยุคเดียวกันได้ดินแดนทักษิณาชนบททางฝั่งแม่น้ำ นัมมทา หรือ Narmada ใกล้เทือกเขา วินธยะ หรือ Vindhaya Range การแบ่งเขตแคว้นต่างๆ ในอินเดียเป็น ๑๖ แคว้นหลักและดินแดนแถบนี้เป็นที่รู้จักและมีความโดดเด่น เช่น ถ้ำอชันตา หรือ Ajanta และแอลโลรา หรือ Allora เป็นดินแดนราชวงศ์สาตวาหนะที่ล้มล้างราชวงศ์คุงคะของพราหมณ์ปุชยมิตร แม้พระราชวงศ์สาตวาหนะก็ทรงเป็นพราหมณ์แต่ทรงอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีความรุ่งเรืองทางตอนใต้จนถึงสิ้นราชวงศ์ พุทธศักราช ๗๔๓ ส่วนพระราชวงศ์กุษาณก็รุ่งเรืองในตอนเหนือสิ้นสุดพุทธศักราช ๗๖๓

ชนชาติไทยเริ่มรับนับถือพระพุทธศาสนา

ประมาณพุทธศักราช ๖๒๑ ช่วงนี้ชนชาติไทยถูกจีนรุกรานถอยร่นลงมา คราวหนึ่งพระเจ้ามิ่งตี้แห่งราชวงศ์ฮั่นหรือฮั่นเม่งตี้ ก็ทรงส่งทูตสันถวไมตรีมายังขุนหลวงเม้า กษัตริย์ไทยแห่งราชอาณาจักรอ้ายลาว คณะทูตได้นำพระพุทธศาสนาเข้ามาด้วย ทำให้หัวเมืองไทย ๗๗ มีราษฎร ๕๑,๘๙๐ ครอบครัว ซึ่งมีประชากรประมาณ ๕๕๓,๗๐๐ คน ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก

ขณะเดียวกัน กษัตริย์ในราชวงศ์คุปตะที่ ๒ วิกิรมาทิตย์ พุทธศักราช ๘๒๓-๘๕๘ ได้ทรงตั้งเมืองหลวงที่โอโยธยาซึ่งในสมัยพระเจ้าปเสนทิโกศล ตั้งแต่สมัยพระรามในเรื่องรามเกียรติ์ คือรามายณะ ก่อนจะย้ายมาตั้งที่เมืองสาวัตถีช่วงพุทธกาล โอโยธยามีชื่อว่าสาเกตอยู่ห่างจากเมืองกุสินาราไปทางตะวันตก ๑๗๐ กม. ตอนนีศิลปะแบบคุปตะได้เจริญขึ้นมาแทนที่ศิลปะแบบคันธาระ-กรีก แม้จะทรงเป็นกษัตริย์ฮินดู แต่ก็ทรงอุปถัมภ์มหาวิทยาลัยนาลันทาในฐานะสถานศึกษาสำคัญของอาณาจักรด้วย

ช่วงนี้หลวงจีนฟาเหียนมาบอกกลับทะเล

พุทธศักราช ๙๔๕ หลวงจีนฟาเหียน หรือ Fa-hsien มาทางภูเขาหิมาลัย มาคันธาระ ตักสิลา สู่สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ต่อมาศึกษาอยู่ที่เมืองปาฏลีบุตร ในราชวงศ์คุปตะ ๑๐ ปี แล้วนำคัมภีร์พระไตรปิฎกมาทางเรือผจญภัยสู่เกาะชวา ฝาคีลิน ๗ เดือนกว่าจะถึงจีน ช่วงนั้นยังไม่มีอาณาจักรศรีวิชัย พวกฝรั่งตั้งชื่อชุดเดินทางนี้ว่า The Record of Buddhist Kingdoms เป็นบันทึกความรู้เรื่องสภาพพระพุทธศาสนาในอินเดียยุคที่รุ่งเรือง เช่น วัดวาอารามมากมายที่เมืองตักสิลา ก่อนถูกพวกฮั่นทำลายก่อนจะถูกฮินดูเริ่มกลืนและก่อนจะพินาศในยุคที่มุสลิมเติร์กบุกเข้ามา

ฮั่น-ฮินดูทำลายพุทธ

พุทธศักราช ๙๕๐-๑๐๕๐ โดยประมาณการณ พวกพราหมณ์ได้ดำเนินแผนทำลายพระพุทธศาสนาด้วยวิธีกลืน โดยแต่งคัมภีร์วิษณุปุราณะขึ้น บอกว่าเทวดารบเพื่อสูรจึงมาขอพึ่งองค์พระวิษณุคือพระนารายณ์ พระองค์จึงอวตารมาเป็นพระพุทธเจ้า เพื่อหลอกพวกอสูร ให้ละทิ้งพระเวทและเลิกบูชาฮินดู พวกอสูรจะได้เสื่อมฤทธิ์ แล้วฝ่ายเทวดาจะได้มาปราบอสูรได้ง่าย นั่นก็หมายความว่าชาวพุทธ ก็คือพวกอสูรที่ถูกพระพุทธเจ้าหลอกให้ละทิ้งพระเวทอันศักดิ์สิทธิ์และฮินดูพิธีอันประเสริฐ ศักดิ์สิทธิ์มาสู่ทางแห่งความเสื่อม เรียกว่าปางพุทธาวตารเป็นปางมายาโมหะ และบอกว่าการนารายณ์จะอวตารปางที่ ๑๐ เรียกว่ากาลกยาวตารลงมากำจัดพวกอสูร คือชาวพุทธที่พระพุทธเจ้าทรงหลอกออกมาไว้แล้วนี่ อีกทีหนึ่ง

ในช่วงนี้ลัทธิภิกติ คือความมีศรัทธาด้วยใจรักภักดีต่อเทพเจ้าอย่างแรงเข้มในเชิงอารมณ์ ได้มีกระแสแรงขึ้นด้วย ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนามาก ช่วงนี้มีหลายเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงต่อพระพุทธศาสนาในลังกาโดยต้องต่อสู้กับกลุ่มฮินดูที่นิยมตามความเชื่อของกลุ่มที่กล่าวมาแล้ว จนบางช่วงพระสงฆ์ในศรีลังกาต้องหลบเข้าป่าเพื่อเรียนรู้ และทรงจำพรรษากันอยู่ในป่า ก็น่าเห็นใจชาวพุทธในประเทศอินเดีย ในคราวประเทศนี้ปลุกเร้าวิษณุปุราณะสูงปี้ดจนแม้แต่พระพุทธรูปก็ถูกทำลายไม่เหลือหลอ

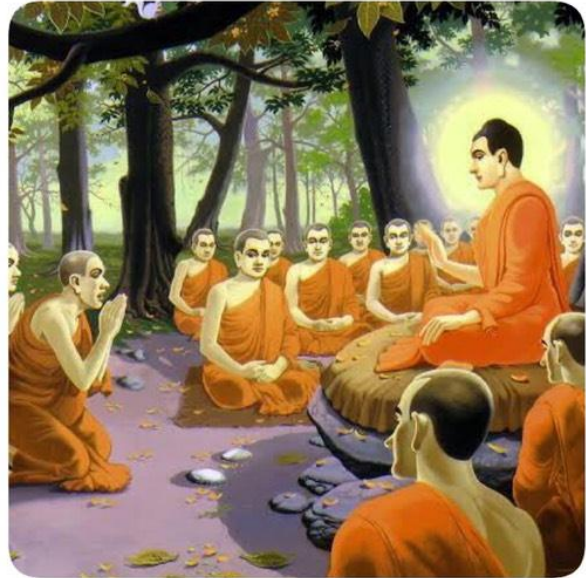

๓. สรุป

พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระพุทธศาสนาครั้งที่ ๓ ในพุทธศักราช ๒๓๕ จากนั้นพระองค์ทรงจัดส่งสมณทูต ๙ สายออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ดินแดนใกล้เคียงของชมพูทวีป ทางด้านใต้ ด้านตะวันออก นับตั้งแต่อินเดียตอนใต้ ลังกา และมุ่งสู่ตะวันออก โยนก คันทาระ อัฟกานิสถาน เหนือ ปากีสถาน จีนและดินแดนสุวรรณภูมิ (ปัจจุบัน คือ เมียนมา ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา และ มาเลเซีย) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การหยั่งรากลึกของพระพุทธศาสนาในไทย ซึ่งได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่ยุคก่อนสุโขทัย จวบจนสมัยปัจจุบัน ดังที่จะกล่าวในบทที่ ๓ ต่อไป

บทที่ ๓

พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ดังที่กล่าวในบทที่ ๒ แล้ว ในพุทธศตวรรษที่ ๓ ภายหลังกุปฺพพริณิพพาน ๓๐๐ ปี พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณทูต ๙ สายไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในดินแดนใกล้และไกล โดยมีสมณทูตสายหนึ่งคือ พระโสณเถระ และ พระอุตรเถระ เดินทางมายังแผ่นดินสุวรรณภูมิซึ่งครอบคลุม ๖ ประเทศ ปัจจุบันคือ เมียนมา ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย สำหรับไทยสันนิษฐานว่า คือจังหวัดนครปฐม เพราะมีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ เป็นประจักษ์พยานและเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบดั้งเดิม ประชาชนในสมัยนั้นมีความศรัทธาเลื่อมใส มีการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์และสร้างสถูปเจดีย์ไว้สักการบูชา เกิดเป็นศิลปะแบบทวารวดี และต่อมาพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่สู่ประเทศไทยทั่วทุกภาค

๑. พระพุทธศาสนาเจริญงอกงามในประเทศไทย

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ สมัยที่อาณาจักรทวารวดียังรุ่งเรือง กษัตริย์แห่งศรีวิชัยในเกาะสุมาตราทรงนับถือพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเรื่องอำนาจ และแผ่อำนาจเขตถึงสุราษฎร์ธานี พุทธศาสนาฝ่ายมหายานก็แพร่เข้าทางใต้ของประเทศไทย ดังปรากฏเจดีย์พระบรมธาตุไชยาและพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช พระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์หล่อเป็นประจักษ์พยานมรดกทางวัฒนธรรมฝ่ายมหายานให้เห็นอยู่จนทุกวันนี้

ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๔ กษัตริย์กัมพูชา ราชวงศ์สุริยวรมันเรื่องอำนาจแผ่อำนาจเขตทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของประเทศไทย ทรงนับถือพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน แต่เป็นมหายานที่ปนกับศาสนาพราหมณ์ คนในถิ่นนี้จึงได้รับทั้งพุทธศาสนาแบบเถรวาท พุทธศาสนาแบบมหายาน และศาสนาพราหมณ์ โดยศาสนสถานที่เป็นประจักษ์พยานคือ พระปรางค์สามยอดจังหวัดลพบุรี ปราสาทหินพิมายจังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้งจังหวัดบุรีรัมย์ และพระพุทธรูปที่สร้างสมัยนี้เป็นศิลปะแบบขอม

พุทธศตวรรษที่ ๑๗ ประเทศลังกาได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนา มีการทำสังคายนาพระธรรมวินัยทางด้านพม่าพระเจ้าจันทรามังช่อกษัตริย์พุกามผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบพุกาม เมื่อเรื่องอำนาจแล้วได้แผ่อำนาจเขตเข้ามาถึงอาณาจักรล้านนา ล้านช้าง อิทธิพลของพุทธศาสนาเถรวาทแบบพุกามจึงเข้ามาครอบงำคนไทยในถิ่นนี้ ดังเห็นได้ว่า เจดีย์ที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูนนั้นเป็นรูปทรงเดียวกันกับเจดีย์ชเวดากองในพม่า

ดังนั้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๘ พระพุทธศาสนาที่เผยแผ่อยู่ในเวลานั้นจึงมีทั้งแบบเถรวาทและมหายาน โดยเป็นไปตามอิทธิพลของกษัตริย์ที่มีอำนาจในยุคนั้น ๆ

พระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย

เมื่ออาณาจักรพุกามและกัมพูชาเสื่อมอำนาจลง คนไทยตั้งตัวเป็นอิสระ ทางเหนือเกิดอาณาจักรล้านนา ได้ลงมาเกิดอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งเป็นขณะเดียวกันกับที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในลังกาทวีป และเกียรติคุณของพระสงฆ์ลังกาได้แพร่ไปถึงกรุงสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. ๑๘๒๐ - ๑๘๖๗) กษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งราชวงศ์พระร่วงมีความเลื่อมใสในคณะสงฆ์ลังกาจึงได้อาราธนาพระสงฆ์

ซึ่งได้รับการอุปสมบทจากประเทศลังกาและกลับมาตั้งสำนักอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช ให้เข้ามาจำพรรษา ณ วัดอรัญญิกในกรุงสุโขทัย นับเป็นการปลุกฝังพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทขึ้นที่กรุงสุโขทัย

ครั้นถึงปี พ.ศ. ๑๘๙๗ พระมหาธรรมราชาลิไทที่ ๑ หรือพญาลิไท ซึ่งเป็นกษัตริย์กรุงสุโขทัย องค์ที่ ๕ ได้อาราธนาพระสังฆราชชาวลังกาเข้ามาเป็นพระอุปัชฌาย์ และได้เสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ระยะหนึ่ง และได้ทรงพระราชนิพนธ์ เถกมิกถา (ไตรภูมิพระร่วง) ซึ่งจัดเป็นวรรณคดีพุทธศาสนา ภาษาไทยเล่มแรก ทรงสร้างพระมหาธาตุบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากลังกา และทรงเริ่มจัดระเบียบคณะสงฆ์ โดยแบ่งสงฆ์ออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายคามวาสี หรือ สงฆ์ที่ศึกษาเล่าเรียนพระพุทธรวณะ ในพระไตรปิฎก และอยู่ในวัดในเมือง กับ ฝ่ายอรัญวาสี คือ สงฆ์ที่สมานานวิปัสสนาธุระ บำเพ็ญภาวนามีปกติอยู่ในวัดป่า (สงฆ์ทั้งสองฝ่ายคือมหานิกาย)

พระพุทธศาสนาสมัยลานนาไทย

สมัยลานนาไทยซึ่งตรงกับสมัยสุโขทัยและคาบเกี่ยวกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น กษัตริย์หลายพระองค์ได้มีส่วนในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

- พระเจ้าเม็งราย (พ.ศ. ๑๘๐๒ – ๑๘๓๔) ได้สร้างวัดเชียงมั่น
- พระเจ้ากือนา (พ.ศ. ๑๘๙๘ – ๑๙๒๘) พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ลังกาวงศ์ได้ตั้งมั่นรุ่งเรืองในแผ่นดินนี้ พระองค์ทรงส่งสมณทูตมายังพระเจ้าลิไท ทูลอาราธนาพระสังฆราชสมณเถระไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และนำพระบรมสารีริกธาตุไปยังลานนา เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๑๓ นับเป็นการเริ่มต้นพระพุทธศาสนาแบบลังkawงศ์ขึ้นในลานนา มีการสร้างพระธาตุตอดสุเทพเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
- พระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. ๑๘๗๘ – ๒๐๓๐) ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ทรงจัดให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยขึ้นในปี พ.ศ. ๒๐๒๐ ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้น โดยมีพระธรรมทินมหาเถระเป็นประธาน มีพระเถระเข้าประชุมประมาณ ๑๐๐ รูป โดยใช้เวลาประมาณ ๑ ปีจึงสำเร็จ ถือได้ว่าเป็นการสังคายนาครั้งแรกในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาสมัยอยุธยา

สมัยอยุธยา ประเทศไทยยังคงรักษาพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้อย่างเข้มแข็งและอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุครุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิบนแผ่นดินไทยเป็นเวลายาวนานกว่า ๔๑๗ ปีของสมัยอยุธยา เช่น

- รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๘๙๑ – ๒๐๓๑) พระองค์ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทรงสละราชสมบัติออกผนวช ณ วัดจุฬามณีเป็นเวลา ๘ เดือน เมื่อ พ.ศ. ๑๙๙๘ และทรงโปรดให้ประชุมกวีเพื่อแต่งมหาชาติคำหลวงซึ่งเป็นเรื่องราวของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อยังเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ และสร้างทานบารมีใน พ.ศ. ๒๐๒๕ ซึ่งปรากฏเป็นวรรณกรรมทางศาสนาที่มีชื่อเสียงต่อมา
- รัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. ๒๐๓๔ – ๒๑๗๓) พระองค์ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจนชำนาญมาแต่ครั้งเมื่อยังทรงผนวช และเสด็จออกบอหนั่งสี่พระภิกษุสามเณรที่พระที่นั่งจอมทองเนือง ๆ ทรงโปรดให้สร้างมณฑปสวมรอยพระพุทธรูปที่มีผู้พบที่สระบุรี และโปรดให้ราชบัณฑิตแต่งกาพย์มหาชาติเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๐ พร้อมทั้งโปรดให้สร้างพระไตรปิฎกไว้จบบริบูรณ์

- สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๗๓ – ๒๒๗๕) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีพระราชศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนา แต่ในรัชสมัยของพระองค์มีการติดต่อค้าขายกับชาวยุโรปมาก และชาวยุโรปก็เข้ามาเผยแผ่ศาสนา พระองค์จึงทรงให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาอื่นได้

- พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ๒๓๑๐) ในรัชสมัยนี้ การบวชเรียนได้กลายเป็นประเพณี และเกิดวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญหลายเรื่อง เช่น พระมาลัยคำหลวง นันทโพนันทสูตรคำฉันท์ ปุณโณวาทคำฉันท์ เป็นต้น

พระพุทธศาสนาสมัยกรุงธนบุรี

ภายหลังกรุงศรีอยุธยาแตกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ พม่าเผาบ้านเมืองเก็บเอาสมบัติกวาดต้อนประชาชนและพระสงฆ์ไปเป็นเชลย วัดวออารามถูกทำลาย พระไตรปิฎกซึ่งเป็นหลักของพระพุทธศาสนาได้รับความเสียหายอย่างมาก เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชได้ย้ายราชธานีมาตั้งที่กรุงธนบุรี และเสด็จขึ้นครองราชย์ (พ.ศ. ๒๓๑๐ – ๒๓๒๕) พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่บำรุงกิจการพระศาสนา ทรงสร้างวัดใหม่คือวัดบางยี่เรือ (วัดราชคฤห์) และทรงปฏิสังขรณ์วัดเก่าอีกหลายวัด ทรงจัดวัดต่าง ๆ ในกรุงให้เป็นวัดหลวง ทรงอาราธนาพระภิกษุผู้รู้ธรรมมีศีลาจารวัตรเข้ามาตั้งเป็นพระราชาคณะช่วยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และทรงอาราธนาพระสงฆ์ผู้รู้ธรรม รวบรวมคัมภีร์พระธรรมวินัยที่กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่ ทรงรวบรวมพระไตรปิฎกจากหัวเมืองมาคัดลอกจัดสรรเป็นฉบับหลวงในปี พ.ศ. ๒๓๑๙ (แต่ยังไม่ทันเรียบร้อยก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน) และให้กองทัพไทยอัญเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. ๒๓๒๒

พระพุทธศาสนาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. ๒๓๒๕ ทรงสร้างกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงใหม่ และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ซึ่งทรงอัญเชิญมาจากเมืองเวียงจันทน์ และทรงปฏิสังขรณ์วัดหลายวัด ที่สำคัญคือวัดโพธาราม วัดระฆังโฆสิตาราม วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

พ.ศ. ๒๓๓๑ ทรงโปรดให้มีการสังคายนา ตรวจชำระพระไตรปิฎกที่คลาดเคลื่อนอยู่ให้สมบูรณ์ เพื่อความมั่นคงถาวรของพระพุทธศาสนา ณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ (วัดมหาธาตุ) ใช้เวลา ๔ เดือนจึงสำเร็จ และทรงโปรดให้สร้างพระไตรปิฎกตามที่สังคายนาไว้เป็นหลักฐานจารึกลงในใบลานปิดทองที่บั้งเล่ม เรียกว่า “พระไตรปิฎกฉบับทอง” โดยโปรดให้ประดิษฐานไว้ที่หอมนต์เฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ในสมัยรัชกาลที่ ๒ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงปฏิสังขรณ์วัดที่สำคัญ คือ วัดอรุณราชวราราม วัดโมลีโลกยาราม วัดราชบูรณะ วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) วัดสังข์กระจาย ในกรุงเทพฯ และวัดสุวรรณดารารามที่พระนครศรีอยุธยา

รัชสมัยนี้ประเทศไทยกับประเทศลังกาได้มีการติดต่อกันทางด้านกิจการพระพุทธศาสนา โดยทางลังกาได้ให้พระภิกษุอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุและต้นโพธิ์ลังกามาถวาย และทางไทยได้ส่งสมณทูตไปสืบพระศาสนาที่ประเทศลังกา โดยขากลับได้นำหน่อพระศรีมหาโพธิ์มา ๖ ต้น ซึ่งทรงให้นำไปปลูกไว้ที่นครศรีธรรมราช ๒ ต้น วัดมหาธาตุ ๑ ต้น วัดสุทัศน์ ๑ ต้น วัดสระเกศ ๑ ต้น และมีผู้ขอไปปลูกที่กัณฑ์ ๑ ต้น นอกจากนั้น พระองค์ยังได้ทรงฟื้นฟูพระราชพิธีวิสาขบูชา และในพ.ศ. ๒๓๑๖ ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้ผนวชพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎเป็นสามเณรที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งภายหลังได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุประทับอยู่ ณ วัดมหาธาตุในพ.ศ. ๒๓๖๗

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคของการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ อย่างที่ไม่มียุคใดเสมอเหมือน โดยพระอารามที่ทรงสร้าง บูรณะและปฏิสังขรณ์นั้นรวมทั้งสิ้นมีจำนวนถึง ๕๓ วัด โดยที่สร้างใหม่มีอยู่ ๓ วัดคือ วัดเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนนทบุรี วัดเทพธิดารามและวัดราชนัดดารามที่กรุงเทพฯ ส่วนพระอารามที่ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ ๕๐ วัด ที่สำคัญได้แก่ วัดราชโอรสาราม (วัดราชโอรส) ที่ฝั่งธนบุรี ได้ทรงบูรณะโดยทั้งหมดเหมือนสร้างใหม่และเป็นวัดแรกที่ได้นำศิลปกรรมแบบจีนมาประยุกต์ใช้ และถือว่าพระอารามนี้เป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๓ นอกจากนี้ก็ยังมีวัดพระเชตุพนฯ ซึ่งได้โปรดให้ดำเนินการทั้งซ่อมแซมและสร้างเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ อีกทั้งโปรดให้มีการชำระสอบสวนตำราต่าง ๆ เช่น วิชาแพทย์แผนโบราณ ตำราหมอนวด และตำรายาแก้โรคต่าง ๆ จารึกลงแผ่นศิลาเพื่อประชาชนผู้สนใจจะได้ศึกษาค้นคว้าได้โดยสะดวก

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชศรัทธาอย่างยิ่งในการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทรงส่งสมณทูตไปลังกาถึง ๒ ครั้ง เมื่อพ.ศ. ๒๓๘๕ และ พ.ศ. ๒๓๘๗ และได้พระไตรปิฎกฉบับลังกาเข้ามา ทรงโปรดให้แปลพระไตรปิฎกเหล่านั้นเป็นภาษาไทย

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ นี้ ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญทางด้านพระพุทธศาสนาเรื่องหนึ่งคือการเกิดขึ้นของ “ธรรมยุติกนิกาย” โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งในขณะนั้นยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎและกำลังผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) เป็นผู้ให้กำเนิดธรรมยุติกนิกายซึ่งเป็นคณะสงฆ์ที่มีวินัยปฏิบัติเคร่งครัดยิ่งขึ้น ก็เป็นเหตุที่เกิดการตื่นตัวของพระสงฆ์ในนิกายเดิมที่เรียกว่า “มหานิกาย” ในเรื่องวินัยการปฏิบัติของสงฆ์ให้ดียิ่งขึ้น นับเป็นการปฏิรูปพระพุทธศาสนาครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในประเทศไทย เพื่อให้พระพุทธศาสนาได้บริสุทธิ์ถูกต้องตามพระพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อพระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎซึ่งทรงผนวชอยู่ถึง ๒๗ พรรษา ได้ลาสิกขาขึ้นครองราชย์ เมื่อพระชนมได้ ๕๗ พรรษาในปีพ.ศ. ๒๓๙๔ โดยเฉลิมพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์มีพระราชศรัทธาทรงสร้างวัดใหม่ขึ้น ๕ วัด คือ วัดบรมนิวาส วัดโสมนัสวิหาร วัดปทุมวนาราม วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม และวัดมกุฏกษัตริยาราม และโปรดให้ปฏิสังขรณ์พระอารามเป็นจำนวนมาก เช่น วัดสุวรรณดาราม วัดพนัญเชิง วัดเสนาสนารามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดเขมาภิรตาราม วัดเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนนทบุรี วัดมหาสมณารามที่เพชรบุรี วัดพระศรีรัตนมหาธาตุที่พิษณุโลก วัดป่าเลไลยก์ที่สุพรรณบุรี และวัดพระพุทธบาทที่สระบุรี รวมทั้งสิ้นประมาณ ๒๙ วัด นอกจากนี้ยังทรงสร้างปูชนียวัตถุไว้หลายแห่ง ที่สำคัญได้แก่ พระปฐมเจดีย์จังหวัดนครปฐม พระนครคีรีที่เพชรบุรี พระบรมบรรพตหรือที่เรียกกันว่า “ภูเขาทอง” ในวัดสระเกศ พระสมุทรเจดีย์ที่เมืองสมุทรปราการ

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงโปรดให้มีพระราชพิธีมาฆบูชาขึ้นเป็นครั้งแรกในพ.ศ. ๒๓๙๔ และถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้

ในรัชกาลนี้ ประเทศไทยยังได้มีการติดต่อกับประเทศอินเดียในกิจการของพระพุทธศาสนาอีกครั้งหลังจากขาดตอนกันไปนานกว่า ๕๐๐ ปี ไทยได้รับพระพุทธรูปและเมล็ดพันธุ์พระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยาจากอินเดีย

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๔๑๑ ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ทรงสร้างวัดใหม่ขึ้นหลายวัด คือ วัดราชบพิธ วัดเทพศิรินทราวาส วัดเบญจมบพิตร วัดอัมพวันคณิมิต วัดจุฬาทิศราธรรมสภารามและวัดนิเวศน์ธรรม ประวัติ อีกทั้งยังทรงปฏิสังขรณ์วัดมหาธาตุ วัดสมอราย และวัดอื่น ๆ อีกหลายวัด พระองค์ทรงเป็น พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่เสด็จไปถึงอินเดีย ในคราวเสด็จประพาสต่างประเทศในพ.ศ. ๒๔๑๔ ในรัชกาลนี้ไทยได้ฟื้นฟูพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยาโดยตรง ซึ่งได้ทรงโปรดฯ ให้ปลูกไว้ ณ วัดเบญจมบพิตร และวัดอัมพวันคณิมิต เกาะสีซัง ชลบุรี สำหรับพระบรมสารีริกธาตุที่มีผู้ค้นพบพร้อมคำจารึกเป็นอักษรเก่า สมัยพระเจ้าอโศก ณ ป่าเมืองกบิลพัสดุ์ ซึ่งมาร์ควิส เดอฮัน อูปราชอินเดียในสมัยนั้นได้ทูลถวาย มายังประเทศไทยหลังจากที่ทรงพระกรุณาแบ่งให้แก่ทูตานุทูตจากประเทศพระพุทธศาสนา มีญี่ปุ่น พม่า ลังกาที่เข้ามากราบทูลขอแบ่งไปแล้ว ส่วนที่เป็นสมบัติของไทย ทรงโปรดให้บรรจุไว้ในพระเจดีย์บนยอดเขา สุวรรณบรรพต วัดสระเทศ กรุงเทพมหานคร

ครั้นเมื่อถึงกาลที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์ได้ ๒๕ ปี พระองค์ ทรงปรารถนาที่จะบำเพ็ญมหากุศล ทรงเห็นว่าพระไตรปิฎกที่จารึกไว้ในใบลานไม่มั่นคง มีจำนวนมาก ยากแก่การรักษา อีกทั้งยังเป็นตัวอักษรขอม ยากจะมีผู้รู้ผู้อ่านเข้าใจ จึงมีพระราชศรัทธาให้พระเถรานุเถระ ทั้งหลายช่วยกันชำระถ่ายตัวขอมเป็นตัวไทย และจัดพิมพ์ให้เป็นพระไตรปิฎกเป็นเล่มรวม ๓๙ เล่ม จำนวน ๑,๐๐๐ ชุด พระราชทานให้แก่หอสมุดนานาชาติและตามพระอารามหลวง ทำให้ประเทศไทยเป็น ชาติแรกที่พิมพ์พระไตรปิฎกบาลีขึ้นเป็นเล่มสมุด

นอกจากนั้น พระองค์ยังเป็นผู้วางแนวการปกครองคณะสงฆ์ โดยโปรดให้ตราพระราชบัญญัติ ปกครองคณะสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ. ๒๔๔๕ ทั้งยังทรงส่งเสริมการศึกษาระดับสูงของสงฆ์ โดยโปรดให้ตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่งด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ คือ มหามกุฏราชวิทยาลัย ณ วัดบวรนิเวศ เพื่ออุทิศให้สมเด็จพระราชาธิบดี กับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดมหาธาตุ

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ ในพ.ศ. ๒๔๕๓ พระองค์ทรงโปรดให้ใช้พุทธศักราช (พ.ศ.) เป็นศักราชทางราชการ แทนรัตนโกสินทร์ศก (ร.ศ.) ตั้งแต่วันที่ ๒ เมษายน ๒๔๕๗ และในพ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๔๖๓ ทรงโปรดให้พิมพ์คัมภีร์อรรถกถาแก่ พระไตรปิฎกเพื่ออุทิศถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระพันปีหลวง และเนื่องในการบำเพ็ญพระราชกุศล ถวายแด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และจากการที่พระองค์ทรงประปรีชาสามารถ ในการทรงพระราชนิพนธ์หนังสือ พระองค์ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไว้หลายเล่ม เช่น พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร มงคลสูตรคำฉันท์ เป็นต้น

ในสมัยรัชกาลที่ ๗

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ในพ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงโปรดให้ จัดตรวจทานชำระพระไตรปิฎกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่มให้ครบ ๔๕ เล่ม และจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ชุด ๔๕ เล่ม จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด เพื่ออุทิศถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวพระราชทานไปนานาประเทศ และยังทรงโปรดให้พิมพ์คัมภีร์อื่น ๆ อีก คือ อภิธัมมัตวิภาวินี และฎีกาวิสุทธีมรรค

ในสมัยรัชกาลที่ ๘ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงมีพระอนุเคราะห์ให้มีการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทยตามพระปรารภของสมเด็จพระ

พระสังฆราช (แพ ตีลาเถโว) โดยการเปลี่ยนแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ แปรโดยอรรถ พิมพ์เป็นเล่ม ๘๐ เล่ม เรียกว่า “พระไตรปิฎกภาษาไทย” กับแปรโดยสำนวนเทศนาพิมพ์เป็นใบลาน แบ่งเป็น ๑๒๕๐ กัณฑ์ เรียกว่า “พระไตรปิฎกเทศนาฉบับหลวง” โดยประเภทหลังสำเร็จเรียบร้อยเมื่อพ.ศ. ๒๔๙๒ แต่ประเภทแรกยังค้างอยู่และได้ดำเนินการต่อจนเสร็จในปีพ.ศ. ๒๕๐๐ โดยจัดพิมพ์จำนวน ๒,๕๐๐ ชุด และจัดเป็นผลงานเนื่องในงาน ๒๕ พุทธศตวรรษ และในปีพ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับการปกครอง ฝ่ายบ้านเมือง

ในสมัยรัชกาลที่ ๙ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นครองราชย์ ในปีพ.ศ. ๒๔๘๙ ก็ได้มีการยกระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นการศึกษาระดับปริญญา ในปีพ.ศ. ๒๕๙๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชเสด็จออกผนวชและประทับอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหารเป็นเวลา ๑๕ วัน ในปีพ.ศ. ๒๕๐๐ มีการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นภาษาไทยจำนวน ๒,๕๐๐ ชุด และดำเนินการก่อสร้างพุทธมณฑล ที่จังหวัดนครปฐมในพื้นที่ดิน ๒,๕๐๐ ไร่ เพื่อเป็นอนุสรณ์เนื่องในโอกาสฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ในปีพ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐบาลประกาศเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ และประกาศใช้พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ในปีพ.ศ. ๒๕๐๘ องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกได้มาตั้งสำนักงานใหญ่ อยู่ในประเทศไทย และในปีพ.ศ. ๒๕๑๒ ที่ประชุมได้มีมติให้องค์การนี้ตั้งอยู่ในประเทศไทยเป็นการถาวร

รัชกาลที่ ๑๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เมื่อครั้งทรงดำรง พระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฏราชกุมาร พระองค์มีพระทัยศรัทธาอุปสมบท ในพระพุทธศาสนา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ทรงผนวชในวันจันทร์ที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหา สังฆปริณายก เป็นพระอุปัชฌาย์ เสร็จแล้วเสด็จไปประทับ ณ พระตำหนักปั้นหย่า วัดบวรนิเวศวิหาร

ตลอดระยะเวลาที่ยาวนาน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็น พุทธมามกะ และได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ

“พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก”

๒. กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์

ดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงรับพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาตินับตั้งแต่สมัยสุโขทัย หรือประมาณกว่า ๗๐๐ ปีที่ผ่านมา พระพุทธศาสนา ได้เจริญงอกงามในประเทศไทยมาเป็นลำดับ แต่ขณะเดียวกัน ในโลกปัจจุบันตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเน้นความสำคัญของระบบเศรษฐกิจตลาดเสรี การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม การปกป้องสิทธิมนุษยชน และระบบข่าวสารสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลปัจจุบัน ได้มีผลกระทบต่อสภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และวิถีชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งด้านบวกและ ด้านลบ ด้านบวกก็เห็นประจักษ์ทั่วไปว่า ประชาชนทั่วไปทุกมุมโลกสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูล ได้อย่างรวดเร็ว เสียวนาที่อย่างไร้ข้อจำกัดไร้พรมแดน อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน

ทั้งด้านการค้าการลงทุน การประกอบธุรกิจน้อยใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นทางการตลาด สร้างความอยาก ความต้องการด้านวัตถุนิยม การบริโภคนิยม ฯลฯ ซึ่งมีผลกระทบต่อพื้นฐานความสงบสุขทางสังคม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะความตกต่ำทางด้านจิตใจ จิตวิญญาณ ทศนคติ ค่านิยมทางสังคม นำไปสู่การประพฤติกปฏิบัติของผู้คนในสังคมอย่างน่าห่วงใย โดยไม่ยกเว้นแวดวง คณะสงฆ์ด้วย

๓. ความหมายของ “ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา”

การพิจารณาศึกษาครั้งนี้ เน้นเรื่องความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ดังนั้น ก่อนที่จะกล่าวถึงประเด็นด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงปัญหาและแนวทางแก้ไข ในที่นี้ ควรมีการกำหนดความหมายของ “ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา”

ประเทศไทยมีสถาบันหลักซึ่งเป็นสัญลักษณ์ขององค์ไตรรงค์ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ชาติ คือ ประชาชนและเขตแดนของรัฐ

ศาสนา คือ หลักธรรมคำสอนของศาสนา เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ความเชื่อ ความศรัทธา นำไปสู่การประพฤติกปฏิบัติที่ติงามในสังคม บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต ของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

พระมหากษัตริย์ คือ สถาบันศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็น พุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา

ดังนั้น “ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา” หมายถึง พระพุทธศาสนายึดหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธองค์ซึ่งประชาชนมีความเชื่อ และศรัทธาอย่างมีปัญญา และใช้เป็นแนวทางประพฤติกปฏิบัติ นำไปสู่ ความสงบสุขและความเจริญของสังคมประเทศชาติ และพระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์และคุ้มครอง พระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงามสืบไป

๔. การจัดสัมมนา เรื่องความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สถาบันบัญญัติแห่งชาติ โดยคณะอนุกรรมการด้านการศาสนาซึ่งมีนายสมพร เทพสิทธา เป็นประธาน ได้จัดการสัมมนา เรื่องความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้รู้ในการวิเคราะห์ สถานการณ์ และปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา พร้อมกับหาวิธีการและมาตรการ ในการป้องกันและแก้ไขภัยและอันตรายที่เกิดแก่พระพุทธศาสนา โดยให้ที่ประชุมร่วมแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ในอันที่จะช่วยให้ พระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถิตสถาพรคู่กับสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ตลอดไป ในการนี้ นายสมพร เทพสิทธา ประธานอนุกรรมการด้านศาสนาเป็นผู้กล่าวเปิดการสัมมนา และการอภิปราย เป็นคณะ โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิคือพระเมธาวิเชียรสรราชวรณีย์ รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย นายสมพร เทพสิทธา ประธานคณะอนุกรรมการด้านการศาสนา นายสิปปบวร แก้วงาม ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พลโท ฉันทพัทธ์ ทรัพย์สุกสี สมาชิกมูลนิธิคลังสมอง วปอ. เพื่อสังคม และพลตรีหญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา เป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

นายสมพร เทพสิทธิ์า ประธานอนุกรรมการด้านศาสนาอภิปรายว่า วิธีชีวิตของคนไทยผูกพันอย่างกลมกลืนอยู่กับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนาน ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ สิ่งที่จะทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงถาวรได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้ (๑) การส่งเสริม สนับสนุนของประมุขของประเทศ (๒) การส่งเสริม สนับสนุนของรัฐบาล ที่เป็นฝ่ายอาณาจักร (๓) ความเข้มแข็งของคณะสงฆ์ที่เป็นฝ่ายศาสนจักร (๔) การปฏิบัติตามพุทธบัญญัติของพุทธบริษัท ได้แก่ ศีลจารธรรม น้อมนำมาปฏิบัติธรรมให้ถูกต้อง ต้องช่วยกันเผยแผ่ และร่วมแรงกายใจป้องกันภัยให้พระพุทธศาสนาได้ เรียกว่า ปรีชาพา (๕) ภัยคุกคามภายใน และภัยภายนอก จะมีมากน้อยเพียงใดก็สามารถป้องกันภัยร่วมกันได้

พระเมธาวิจารย์สรราชวรมณี ได้กล่าวว่า การส่งเสริมและคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงได้นั้นทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วม ดังนี้ (๑) ภาครัฐจะต้องไม่ทำตัวเป็นปรปักษ์ต่อพระพุทธศาสนาเสียเอง (๒) ภาคคณะสงฆ์ องค์ประกอบทุกระดับจะต้องลดความเหลื่อมล้ำ ลดช่องว่าง เพิ่มภราดรภาพมีความเคารพกันและกัน พุทธบริษัท พระ แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (๓) ภาคประชาชนทำหน้าที่ฆราวาสที่ดี (๔) ภาคสื่อมวลชนจะต้องนำเสนอให้สอดคล้องตามความเป็นจริง ผู้ทำความผิดเป็นปัจเจกบุคคลไม่สรุปเป็นภาพรวมของพระสงฆ์ทั้งองค์กร

นายสีปป์บวร แก้วงาม ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการ กรรมการมหาเถรสมาคมกล่าวว่าภารกิจของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พยายามปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เช่น การจัดระเบียบวัด ห้ามปิดป้ายโฆษณาพระบูชา และวัตถุมงคล เป็นต้น การจัดระเบียบเรื่องทรัพย์สินของวัดและพระภิกษุหลักสูตรผู้บวชระยะสั้น เพื่อให้ผู้บวชสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้หลักสี่หาลาเพศออกมา

พลโท ฉันทพัทธ์ กรณ์ย์สุกสี สมาชิกมูลนิธิคลังสมอง วปอ.เพื่อสังคม ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพุทธบริษัทว่า (๑) ต้องศึกษา (๒) ต้องน้อมนำมาปฏิบัติ (๓) ต้องช่วยกันเผยแผ่ (๔) ต้องปกป้องภัยคุกคามพระพุทธศาสนาได้ เป็นต้น

ผลการสัมมนาของคณะอนุกรรมการด้านการศาสนา ได้มีการนำมาประมวลและศึกษาเพิ่มเติมจากผู้เกี่ยวข้องและเอกสารทางวิชาการ เพื่อประกอบการจัดทำรายงานการพิจารณาการศึกษา เรื่องการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาครั้งนี้ และจากการประมวลผลดังกล่าว สามารถสรุปประเด็นปัญหาหลักของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้ดังนี้

- ๑) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์
- ๒) ปัญหาทางการคณะสงฆ์
- ๓) ปัญหาจากนโยบายและการบริหารของรัฐบาล
- ๔) ปัญหาบทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์

ปัญหาพระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้น การพิจารณาศึกษานี้ได้ประยุกต์หลักอริยสัจ ๔ ในการอธิบายสาเหตุของปัญหาและแนวทางนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังปรากฏในรายละเอียดของบทต่อไป

บทที่ ๔

หลักคิดการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ประเด็นปัญหาพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ดังได้กล่าวในบทที่ ๓ ในที่นี้ขอเน้นสามประเด็นหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การคณะสงฆ์ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล และบทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนา การพิจารณาศึกษาครั้งนี้ได้ประยุกต์หลักธรรมอริยสัจ ๔ ในการอธิบายถึงสภาพปัญหา เหตุแห่งปัญหา เป้าหมายการทำให้ปัญหาหมดไปและแนวทางปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

๑. หลักธรรมอริยสัจ ๔

อริยสัจ ๔ ตามทางธรรมะ คือ วิธีแห่งการดับทุกข์ โดยเริ่มจากตัวปัญหา หรือ ทุกข์ ทำความเข้าใจให้ชัดเจน สืบค้นหาสาเหตุเตรียมแก้ไข วางแผนกำจัดสาเหตุปัญหา มีวิธีการปฏิบัติ ๔ ขั้นตอนคือ

๑) **ทุกข์** คือ การกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา หมายถึง ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ อันเนื่องมาจากสภาวะที่ทนได้ยาก คือ เป็นสภาวะที่บีบคั้นจิตใจ ความขัดแย้ง การขาดความเที่ยงแท้การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความไม่สมปรารถนา เมื่อเกิดทุกข์เราต้องไม่ประมาท และต้องพร้อมที่จะเผชิญกับความ เป็นจริง

๒) **สมุทัย** คือ การกำหนดเหตุแห่งทุกข์เพื่อกำจัด หมายถึง เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ คือ เป็นสิ่งเริ่มต้นที่ทำให้เกิดทุกข์ ทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป แต่สาเหตุที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดทุกข์ก็คือ ตัณหา หรือความอยาก ความต้องการ มีอยู่ ๓ ประการคือ

๒.๑) กามตัณหา หมายถึง ความอยากได้สิ่งที่ปรารถนาทุกอย่าง เช่น อยากได้ทรัพย์สินเงินทอง

๒.๒) ภวตัณหา หมายถึง ความอยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่ เช่น อยากเป็นคนดัง อยากเป็นดารา เป็นต้น

๒.๓) วิภวตัณหา หมายถึง ความไม่อยากเป็นนั่นเป็นนี่ เช่น ไม่อยากสอบตก ไม่อยากเป็นคนพิการ เป็นต้น

๓) **นิโรธ** คือ การดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย ต้องมีการกำหนดว่าจุดหมายที่ต้องการคืออะไร หมายถึง ความดับทุกข์ หรือสภาวะที่ทำให้ตัณหาดับสิ้นไป ทุกข์ที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากตัณหา หรือความอยาก ถ้าคนเราลดตัณหาหรือความอยากได้มากเท่าไร ทุกข์ก็ย่อมน้อยลงไปด้วย แต่ถ้าเราดับได้โดยสิ้นเชิงชีวิตเราก็จะมีแต่ความสงบ

๔) **มรรค** คือ การกำหนดวิธีการในรายละเอียดและปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา หมายถึง ข้อปฏิบัติให้ถึงความทุกข์ ได้แก่ การเดินทางสายกลาง ซึ่งมรรคมีองค์ประกอบด้วย ๘ ประการ คือ

๔.๑) สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ คือการเห็นตามความจริงและรู้ว่าอะไรดี ไม่ดี

๔.๒) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ คือการไม่คิดลุ่มหลงให้เกิดสุขในอารมณ์ ไม่คิดอาฆาตพยาบาท ตลอดจนไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๔.๓) สัมมาวาจา หมายถึง การเจรจาชอบ คือการพูดแต่ในสิ่งที่ดี ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย ไม่พูดไร้สาระ

๔.๔) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การกระทำชอบ คือการกระทำในสิ่งที่ดี ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม

๔.๕) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ คือการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่คดโกง หลอกลวง ไม่กระทำในสิ่งที่เป็นผลร้ายต่อผู้อื่น

๔.๖) สัมมาวายามะ หมายถึง พยายามชอบ คือพยายามที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความชั่ว พยายามที่จะกำจัดความชั่วที่มีอยู่ให้หมดไป พยายามสร้างคุณดีที่ยังไม่เกิดให้เกิด และพยายามรักษาความดีที่มีให้คงอยู่ต่อไป

๔.๗) สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ คือระลึกอยู่เสมอว่าสิ่งที่รู้สิ่งที่เห็นนั้นเป็นไปตามความเป็นจริง

๔.๘) สัมมาสมาธิ หมายถึง การตั้งจิตมั่นชอบ คือการที่สามารถตั้งจิตใจให้จดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน

๒. การประยุกต์หลักอริยสัจ ๔ เพื่อการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนา

การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยประยุกต์หลักอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพื่อแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถกำหนดเป็นกระบวนการแก้ไข ปัญหา ได้ดังนี้

๑) ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์ – คือ พิจารณาว่าอะไร บีบคั้นจิตใจ ความขัดแย้ง การขาดความเที่ยงแท้การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความไม่สมปรารถนา ฯ) คือ การกำหนดให้รู้จักสภาพ ปัญหา

๒) ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย – คือ พิจารณาว่าสาเหตุมาจาก ต้นเหตุใด เช่น อยากเป็น อยากได้ ไม่อยากเป็นไม่อยากจะ) คือ การกำหนดเหตุแห่งทุกข์หรือปัญหา เพื่อกำจัดหรือแก้ปัญหา

๓) ขั้นทดลอง และ เก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ- คือ ภาวะที่ทำให้ต้นเหตุดับสิ้นไป ทุกข์เกิดขึ้นมีสาเหตุ มาจากต้นเหตุ หรือความอยาก) คือ การกำหนดวิธีการดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย หรือวิธีการที่ทำให้ปัญหา หมดไป

๔) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค – คือ มรรคมีองค์ประกอบด้วย ๘ ประการ) คือ การกำหนดวิธีการในรายละเอียดและปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา

การประยุกต์ขั้นตอนการแก้ไขปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ วงการ คณะสงฆ์ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล และบทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์โดย ใช้การแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่ สามารถพิจารณา ได้ดังนี้

ขั้นตอนการแก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไขปัญหา
<p>๑) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์</p> <p>(๑) การกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)</p> <p>(๑.๑) สังคมเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี</p> <p>(๑.๒) ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรม</p> <p>(๑.๓) อิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมต่างประเทศที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย</p> <p>(๒) การกำหนดเหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)</p> <p>(๒.๑) ผู้คนไม่สามารถควบคุมตนเอง ไม่รู้หรือไม่เข้าใจหลักธรรมที่แท้จริงของศาสนา และพุทธสถานบางแห่งละเลย ที่จะสอนหรือปลูกฝังหลักพุทธธรรมที่แท้จริง</p> <p>(๒.๒) แหล่งข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาขาดการเสนอข้อมูลที่ทำให้บุคคลเข้าใจและการปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมที่แท้จริง</p> <p>(๒.๓) วัฒนธรรมและค่านิยมต่างประเทศที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย ครอบงำพฤติกรรมของผู้คนจำนวนมากน้อย ทำให้ความสนใจคำสอนศาสนาน้อยลง</p>	<p>(๑.๑) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ผู้คนละเลยความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนอื่น และสังคมที่มีความสุขสงบ</p> <p>(๑.๒) ผู้คนจำนวนมากน้อยไม่สนใจคำสอนศาสนาและวัฒนธรรมไทยที่งดงาม</p> <p>(๑.๓) ผู้คนขาดการเอื้อเฟื้ออาทร มุ่งแสวงหาความสุขทางวัตถุ เน้นบริโภคนิยม</p> <p>(๒.๑) เหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่อาจเปลี่ยนแปลงหรือควบคุมได้ จำเป็นต้องเกิดจากความตั้งใจพัฒนาตนเองของบุคคลแต่ละคน</p> <p>(๒.๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรตระหนักและป้องกันอิทธิพลต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบในทางลบต่อสังคมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ</p> <p>(๒.๓) ควรมีการกระตุ้นอย่างต่อเนื่องให้ผู้คนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย และปฏิบัติการณ์อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างยิ่ง</p>

ขั้นตอนการแก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไขปัญหา
<p>(๓) เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ขั้นนิโรธ)</p> <p>(๓.๑) บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงสามารถป้องกันอิทธิพลต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง</p> <p>(๓.๒) หน่วยงานทั้งที่รับผิดชอบโดยตรงและเกี่ยวข้องสามารถการควบคุมสื่อต่าง ๆ</p> <p>(๔) การกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)</p> <p>(๔.๑) สัมมาทิฐิ คือมีความคิดเห็นที่ถูกต้องเหมาะสม ควรบังเกิดแก่บุคคลในสังคม</p> <p>(๔.๒) สัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบ และรู้ว่าอะไรดี ไม่ดี และสัมมาวายามะ คือความพยายามที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความชั่วควรถูกปลูกฝังให้มากขึ้น</p>	<p>(๓.๑) ผู้คนต้องมีความตั้งใจในการพัฒนาตนเองให้สามารถควบคุมตนเอง โดยศึกษาหลักธรรมที่แท้จริงของพุทธศาสนา และเลือกพุทธสถาน ที่สอนหลักธรรมแท้จริง</p> <p>(๓.๒) ทรนรงค์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลสื่อต่าง ๆ ให้เข้าใจและควบคุมสนับสนุนให้สื่อ เสนอข้อมูลที่ดี ๆ</p> <p>(๔.๑) บุคคลควรแก้ปัญหาโดย มองและทำความเข้าใจปัญหาที่แท้จริงถึง อิทธิพลและผลกระทบทางลบจากการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยสัมมาทิฐิ คือมีความคิดเห็นที่ถูกต้องเหมาะสม</p> <p>(๔.๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทรนรงค์ให้บุคคลเกิดสัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบ และรู้ว่าอะไรดี ไม่ดี และมีสัมมาวายามะ คือความพยายามที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความชั่ว</p>

ขั้นตอนการแก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไขปัญหา
<p>๒) ปัญหาวงการคณะสงฆ์</p> <p>(๑) การกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา(ขั้นทุกข์)</p> <p>(๑.๑) ปัญหาที่เกิดจากภิกษุบางรูป</p> <p>(๑.๒) ปัญหาที่เกิดจากการบริหารคณะสงฆ์</p> <p>(๑.๓) ปัญหาจากปุถุชนทั่วไป</p> <p>(๒) การกำหนดเหตุแห่งปัญหา(ขั้นสมุทัย)</p> <p>(๒.๑) ภิกษุบางรูปไม่สนใจแก่นแท้ของหลักพุทธธรรม</p> <p>(๒.๒) การบริหารคณะสงฆ์ มีปัญหาในการดำเนินการควบคุมดูแลพระสงฆ์</p> <p>(๒.๓) ปุถุชนคนธรรมดา จำนวนไม่น้อยได้รับการปลูกฝังให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนอย่างคลาดเคลื่อน</p>	<p>(๑.๑) ภิกษุบางรูปไม่ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัย และประพฤติไม่เหมาะสม</p> <p>(๑.๒) การบริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีปัญหาหลายประการ ระบบบริหารเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ</p> <p>(๑.๓) ประชาชนไม่เข้าใจในหลักธรรมที่แท้จริงและตกเป็นเหยื่อของภิกษุบางรูป</p> <p>(๒.๑) ปุถุชนบางคนที่ยังเข้ามาบวชเป็นภิกษุในวงการสงฆ์ ไม่สนใจแก่นแท้ของหลักพุทธธรรม และฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวบนความศรัทธาของผู้คนทั่วไป</p> <p>(๒.๒) การบริหารคณะสงฆ์ ไม่สามารถดำเนินการควบคุมดูแลพระสงฆ์บางรูปจากบางสำนักประพฤติตัวเป็นสาวกที่ดีของพระพุทธองค์ ที่จะสอนหลักธรรมที่แท้จริงให้แก่ผู้คนได้</p> <p>(๒.๓) คนไทยจำนวนไม่น้อยไม่สามารถเข้าใจหลัก ธรรมของพุทธศาสนา คิดว่าการทำบุญ การจะได้มาซึ่งบุญ คือ การนำเงินให้พระให้วัดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น</p>

ขั้นตอนแก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไขปัญหา
<p>(๓) เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ขั้นนิโรธ)</p> <p>(๓.๑) ฝึกฝนเข้าใจหลักพุทธธรรมที่แท้จริง</p> <p>(๓.๒) การบริหารคณะสงฆ์ได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน</p> <p>(๓.๓) ปุถุชนคนธรรมดา ได้รับการปลูกฝังให้เข้าใจหลักพุทธธรรมที่แท้จริง</p> <p>(๔) การกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)</p> <p>(๔.๑) ชาวพุทธ และคณะสงฆ์ต้องช่วยกันร่วมมือกัน จัดการกับปัญหาพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และอยู่ในสถาบันสงฆ์เพื่อมุ่งแสวงหาลาภยศ</p> <p>(๔.๒) กระตุ้นให้รัฐเร่งการปรับปรุงการบริหารงานคณะสงฆ์ และ เฝ้าระวังอย่างเคร่งครัดไม่ให้พระสงฆ์ กระทำผิดวินัย</p> <p>(๔.๓) ปลูกฝังผู้คนให้เข้าใจหลักพุทธธรรมคำสอนที่แท้จริง</p>	<p>(๓.๑) ชาวพุทธและคณะสงฆ์ต้อง ใส่ใจ ผลักดันสนับสนุนการสร้างกลไก ที่มุ่งให้พระสงฆ์ในสังคมเป็นผู้อยู่ในพระธรรมวินัย</p> <p>(๓.๒) รัฐควรปฏิรูปการบริหารคณะสงฆ์ และกำหนดมาตรการ กลวิธี ให้พุทธบริษัท ทั้ง ๔ มีจิตสำนึกในหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี</p> <p>(๓.๓) หาวิธีการพัฒนาและปลูกฝังให้ผู้คนเข้าใจแก่นแท้หลักพุทธธรรมคำสอน เช่นสอนให้ รู้จัก บุญ บาป ที่ควรได้จากกรกระทำ ไม่ใช่ซื้อหาได้จากการบริจาคเงิน</p> <p>(๔.๑) ชาวพุทธในสังคมไทยและพุทธบริษัท ทั้ง ๔ ต้องช่วยกันร่วมมือกันโดยสัมมาวายามะ คือพยายามที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการทำ ความชั่ว และพยายามที่จะกำจัดความชั่วที่มีอยู่ให้หมด พยายามสร้างคุณความดีที่ยังไม่เกิดให้เกิด</p> <p>(๔.๒) กำหนดวิธีการกระตุ้นให้รัฐออกกฎหมายสำหรับการปรับปรุงการบริหารงานสงฆ์ เพื่อให้ พระสงฆ์เกิดสัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ ไม่คิดลุ่มหลงให้เกิดสุขในอารมณ์ และมีการพัฒนาระบบ คัดกรองผู้จะเข้ามาเป็นสงฆ์ คัดกรองผู้ ที่จะดำรงตำแหน่งในการปกครองสงฆ์</p> <p>(๔.๓) สร้างกลไกในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลให้เข้าใจหลักพุทธธรรมคำสอนอันเที่ยงแท้ อย่างมีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ คือ คิดชอบ เห็นชอบในสิ่งที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม</p>

ขั้นตอนแก้ไขปัญหตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไขปัญหา
<p>๓) ปัญหาจากนโยบายและการบริหารของรัฐบาล</p> <p>(๑) การกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)</p> <p>(๑.๑) นโยบายในการส่งเสริมพุทธศาสนา แห่งชาติยังขาดความใส่ใจเท่าที่ควร</p> <p>(๑.๒) นโยบายและระบบการศึกษาที่ผ่านมา เน้นความรู้ทางวิชาการมากกว่า ความรู้ความ เข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนา</p> <p>(๑.๓) เหตุการณ์สำคัญที่ผ่านมา เกี่ยวกับการทุจริตที่ทรากันในเรื่อง “เงินทอนวัด” ทำให้ เห็นข้อบกพร่องในการบริหารของภาครัฐ</p> <p>(๒) การกำหนดเหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)</p> <p>(๒.๑) ขาดการกำหนดนโยบายที่จะ สนับสนุน การทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>(๒.๒) การศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความ เข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนามีน้อย</p> <p>(๒.๓) ยังมีช่องโหว่ของการบริหารงานรัฐ ในการส่งเสริมพุทธศาสนา</p>	<p>(๑.๑) นโยบายที่ชัดเจนของรัฐเกี่ยวกับการ ส่งเสริมสนับสนุนการทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนา ยังมีน้อยและจำเป็นต้องได้รับความสนใจอย่าง เร่งด่วน</p> <p>(๑.๒) รัฐควรให้ความใส่ใจในระบบการศึกษา ที่ส่งเสริมให้บุคคลเห็นความสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ให้มากขึ้น</p> <p>(๑.๓) การทุจริตเรื่อง “เงินทอนวัด” เกิดขึ้น จากการขาดสัมมากรรมันตะและสัมมาอาชีวะ คือ การคิดดี การมีอาชีพที่ดีของข้าราชการ บุคลากร รัฐ และสงฆ์</p> <p>(๒.๑) ขาดกลไกที่จะกระตุ้นและทำให้ฝ่าย กำหนดนโยบายจัดทำแผนที่ชัดเจนในการ สนับสนุน การทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนา แห่งชาติ</p> <p>(๒.๒) ขาดกลไกที่จะทำให้เกิดนโยบายและ ระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจอย่าง แท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนาในสถานศึกษาทั่วไปที่ ไม่ได้จัดการศึกษาทางปริยัติธรรม</p> <p>(๒.๓) ต้องมีกลไกที่ควบคุมการบริหารงานของ รัฐที่มาส่งเสริมพุทธศาสนาโดยเฉพาะในการ บริหารงานที่เกี่ยวข้องกับเงินที่สนับสนุน กิจการ ของพุทธศาสนา</p>

ขั้นตอนแก้ไขปัญหตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไข้ปัญหา
<p>(๓) เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ขั้นนิโรธ)</p> <p>(๓.๑) นโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาพุทธศาสนาเกิดขึ้นและถูกนำไปปฏิบัติ</p> <p>(๓.๒) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาพุทธศาสนา มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนา</p> <p>(๓.๓) มีการป้องกันการทุจริต ในการบริหารงานของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>(๔) การกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)</p> <p>(๔.๑) ต้องผลักดันการจัดทำนโยบายในการส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>(๔.๒) ต้องกำหนดนโยบายทางการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนา</p> <p>(๔.๓) พัฒนาการบริหารงานของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพุทธศาสนาให้เอาใส่ใจในการพัฒนาเรื่องอื่นมากกว่าเรื่องเงินพัฒนาวัด</p>	<p>(๓.๑) สร้างกลไกเพื่อให้มีการกำหนดแนวทางในการจัดทำแผนนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนการดำเนินงานบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติในทุกระดับบริหารตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ</p> <p>(๓.๒) สร้างกลไกที่จะทำให้เกิดนโยบายและระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนา</p> <p>(๓.๓) ต้องเร่งสร้างระเบียบในการป้องกันการทุจริตของการบริหารงาน ต้องมีการตรวจสอบอย่างละเอียด ในขั้นตอนต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>(๔.๑) บุคคลทุกคน ทุกระดับ ต้องหาโอกาสร่วมผลักดันการจัดทำนโยบายที่ชัดเจนที่จะสนับสนุนการดำเนินงานบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ</p> <p>(๔.๒) ครู อาจารย์ สถานศึกษาต้องกำหนดภารกิจที่จะทำให้เกิดนโยบายและระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพระพุทศศาสนาอย่างแท้จริง</p> <p>(๔.๓) พัฒนานโยบายและระเบียบในการป้องกันการทุจริตในการบริหารงานรวมทั้งส่งเสริมพุทธศาสนาในพัฒนาการสอนหลักธรรมมากกว่าการพัฒนาสถานที่หรือวัตถุ</p>

ขั้นตอนแก้ไขปัญหตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไขปัญหา
<p>๔) ปัญหาบทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์</p> <p>(๑) การกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)</p> <p>(๑.๑) มีปัญหาในการบริหารจัดการงานของหน่วยงานเกี่ยวกับสงฆ์</p> <p>(๑.๒) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดและดูแลพระสงฆ์</p> <p>(๑.๓) ปัญหาเกี่ยวกับสถานศึกษา ครู อาจารย์</p> <p>(๑.๔) ปัญหาที่เกี่ยวกับครอบครัว บิดามารดา</p> <p>(๑.๕) ปัญหาที่เกี่ยวกับพุทธศาสนิกชน</p> <p>(๒) การกำหนดเหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)</p> <p>(๒.๑) กฎหมายเกี่ยวกับสงฆ์ ยังมีปัญหาบ้างในบางประเด็น</p> <p>(๒.๒) มีข้อบกพร่องการบริหารจัดการวัดและพระสงฆ์ในบางวัด</p> <p>(๒.๓) สถานศึกษา ครู อาจารย์ บางแห่งและบางคนไม่ให้ความสำคัญของการสอนหลักพุทธธรรม</p> <p>(๒.๔) การไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพุทธศาสนาของบิดามารดา</p> <p>(๒.๕) พุทธศาสนิกชนไม่เข้าใจหลักธรรมคำสอนที่ถูกต้อง</p>	<p>(๑.๑) หน่วยงานที่เกี่ยวกับสงฆ์ ไม่ควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์ได้ดีพอ มีการทุจริต</p> <p>(๑.๒) การบริหารจัดการวัดและดูแลพระสงฆ์บางแห่งยังไม่ได้รับการดูแลที่ดี มีฆราวาสพัวพัน</p> <p>(๑.๓) สถานศึกษายังให้ความสำคัญด้านวิชาการ</p> <p>(๑.๔) บิดามารดาบางคนไม่เป็นแบบอย่างที่ดี</p> <p>(๑.๕) พุทธศาสนิกชนไม่เข้าใจหลักธรรมแท้จริง</p> <p>(๒.๑) การบริหารจัดการงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสงฆ์ มีการใช้กฎหมายที่ล้าสมัยโดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์</p> <p>(๒.๒) การบริหารจัดการวัดและพระสงฆ์บางวัดไม่มีสภาพที่เหมาะสมและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน</p> <p>(๒.๓) สถานศึกษา ครู อาจารย์ บางแห่งและบางคน ไม่ได้อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเข้าใจและการบำรุงรักษาพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ</p> <p>(๒.๔) ครอบครัว บิดามารดา จำนวนไม่น้อย ไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพุทธศาสนา บางครอบครัวแตกแยก</p> <p>(๒.๕) พุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยเป็นพุทธเพียงในนาม ไม่เข้าใจหลักธรรมคำสอนที่ถูกต้อง หลงผิดศรัทธาในสงฆ์ที่ประพฤติผิดธรรมวินัย</p>

ขั้นตอนแก้ไขปัญหตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไข้ปัญหา
<p>(๓) เป้าหมายเพื่อทำให้ปัญหาหมดไป(ขั้นนิโรธ)</p> <p>(๓.๑) การบริหารจัดการงานของหน่วยงานที่เกี่ยวกับสงฆ์มีการพัฒนาด้านกฎหมายและระเบียบ</p> <p>(๓.๒) การบริหารจัดการวัดและการควบคุมดูแลพระสงฆ์มีความเคร่งครัด</p> <p>(๓.๓) สถานศึกษา ครู อาจารย์ มีความเข้าใจพุทธศาสนา เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการส่งเสริมสถาบัน ทางพุทธศาสนา</p> <p>(๓.๔) ครอบครัว เป็นหลักในการปลูกฝังความคิดที่ดีงามแก่เยาวชน</p> <p>(๓.๕) พุทธศาสนิกชนและสื่อมวลชนเป็นต้นแบบในการเคารพยกย่องคนดี มากกว่าการยกย่องผู้มีอำนาจและผู้มีความร่ำรวยมั่งคั่ง</p>	<p>(๓.๑) ควรแก้ปัญหาในการบริหารจัดการงานของหน่วยงานที่เกี่ยวกับสงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้ช่วยกันติดตามดูแลกระตุ้นให้มีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง</p> <p>(๓.๒) ควรแก้ปัญหการบริหารจัดการวัดและการควบคุมดูแลพระสงฆ์ โดยพุทธศาสนิกชนต้องเป็นหูเป็นตาและแจ้งเหตุการณ์การทำผิดวินัยของสงฆ์บางรูป และการดำเนินการแสวงหาแก่วงงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>(๓.๓) ควรแก้ปัญหาเกี่ยวกับสถานศึกษา ครู อาจารย์ ที่มีระบบส่งเสริมความเข้าใจพุทธศาสนาไม่เพียงพอ ผู้สอนควรได้เข้ารับการอบรมให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการส่งเสริม สถาบันทางพุทธศาสนา</p> <p>(๓.๔) ควรแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับครอบครัว บิดามารดา โดยกำหนดให้หน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมพุทธศาสนา วางแผนจัดทำโครงการ โดยกำหนดให้ครอบครัวเป็นเป้าหมายหลักในเบื้องต้น เพราะบิดามารดา จะเป็นผู้ปลูกฝังความคิดที่ดีงามแก่เยาวชน</p> <p>(๓.๕) ควรแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับพุทธศาสนิกชนและสื่อมวลชนให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ในการเคารพยกย่องคนดี มากกว่าการยกย่องผู้มีอำนาจและผู้มีความร่ำรวยมั่งคั่ง</p>

ขั้นตอนแก้ไขปัญหตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไขปัญหา
<p>(๔) การกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ชั้นมรรค)</p> <p>(๔.๑) แก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสงฆ์ ที่ยังมีปัญหาในบางประเด็นด้วยสัมมาทิฐิ</p> <p>(๔.๒) แก้ไขปัญหาข้อบกพร่องการบริหารจัดการวัดและพระสงฆ์ในบางวัด โดยมุ่งให้เกิดสัมมาสัมมันตะ</p> <p>(๔.๓) แก้ไขปัญหาสถานศึกษา ครู อาจารย์ บางแห่งและบางคน ไม่ให้ความสำคัญของการสอนหลักพุทธธรรม ต้องแก้ไขโดยสัมมาวาายามะของบุคคลในสถานศึกษา</p> <p>(๔.๔) แก้ไขการไม่ได้ประพฤตินเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพุทธศาสนาของบิดามารดา โดยยึดแนวทางสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมาสัมมันตะ</p>	<p>(๔.๑) ผู้ร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับสงฆ์ ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมดูแลสงฆ์ ซึ่งควรมีการเสนอร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยการพิจารณา อย่างมีสัมมาทิฐิหมายถึง การเสนอความเห็นตามความจริงและพิจารณาว่าประเด็นอะไรดีไม่ดีที่เกิดขึ้น</p> <p>(๔.๒) ต้องแก้ปัญหข้อบกพร่องการบริหารจัดการวัดและการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของสงฆ์บางรูปในบางวัด ด้วยการร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งของพุทธศาสนิกชนช่วยกันเฝ้าระวังดูแลแจ้งข้อมูลข่าวสารเปิดโปง การกระทำผิดของสงฆ์ผิดวินัย โดยมุ่งให้เกิดสัมมาสัมมันตะหมายถึง การกระทำชอบ การกระทำในสิ่งที่ดี ให้เกิดขึ้นมากที่สุด</p> <p>(๔.๓) ต้องแจ้งหรือกำหนดให้สถานศึกษา ครูผู้สอน อาจารย์บางแห่งและบางคนที่ไม่ให้ความสำคัญของการสอนหลักพุทธธรรม ไม่เพียงพอ เพื่อต่อต้านอิทธิพลกระแสวัตถุนิยมบริโภคนิยมมุ่งให้สถานศึกษา ครูอาจารย์มีสัมมาวาายามะหมายถึง มีความพยายามที่จะอบรมสั่งสอนให้นักเรียน มี สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติสัมมาสัมมันตะ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ และระลึกชอบ ที่จะให้เกิดเยาวชนคนดีที่เป็นผู้ที่สามารถเติบโตและรักษาวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างดี</p> <p>(๔.๔) ต้องแก้ปัญหโดยเริ่มจากครอบครัว รณรงค์ เชิญชวนให้บิดามารดา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักมรรค ๘ ที่สำคัญ ได้แก่ สัมมาสังกัปปะ คือดำริชอบ, สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ คือการพูดแต่ในสิ่งที่ดี และ สัมมาสัมมันตะ คือการกระทำในสิ่งที่ดี เป็นต้น เพื่อฝึกให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป</p>

ขั้นตอนแก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔	ประเด็นพิจารณาการแก้ไขปัญหา
<p>(๔.๕) แก้ไขปัญหาการที่พุทธศาสนิกชนไม่เข้าใจหลักธรรมคำสอนที่ถูกต้อง โดยการใช้สัมมาสติ สัมมาสมาธิ</p>	<p>(๔.๕) ต้องแก้ปัญหาข้อบกพร่องของการสั่งสอนพุทธศาสนาทั้งในวัด ในสถานศึกษา บางแห่งที่ละเลยการสอนให้ผู้คนเข้าใจหลักพุทธธรรมอันเที่ยงแท้ ซึ่งต้องหมั่นฝึกฝนให้ผู้คนมีสัมมาสติ คือ การระลึกรู้ชอบ คือ ระลึกรู้สิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรมอยู่เสมอว่าสิ่งที่รู้สิ่งที่เห็นนั้นเป็นไปตามความเป็นจริง ความถูกต้อง รู้ว่า บุญ บาป คืออะไร และสัมมาสมาธิ หมายถึง การตั้งจิตมั่นชอบ คือ การที่สามารถตั้งจิตใจให้เข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาที่แท้จริง ไม่ตกเป็นเหยื่อการหลอกลวงของ ผู้ที่อาศัยพุทธศาสนา มาแอบแฝงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง และพวกพ้อง</p>

ปัญหาพระพุทธรูปอันเนื่องจากประเด็นปัญหาหลักดังกล่าวในตารางข้างต้นจะนำมาอธิบายตามหลักอริยสัจ ๔ ในรายละเอียดตามขั้นตอน และนำไปสู่แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรมดังปรากฏในบทที่ ๕ ต่อไป

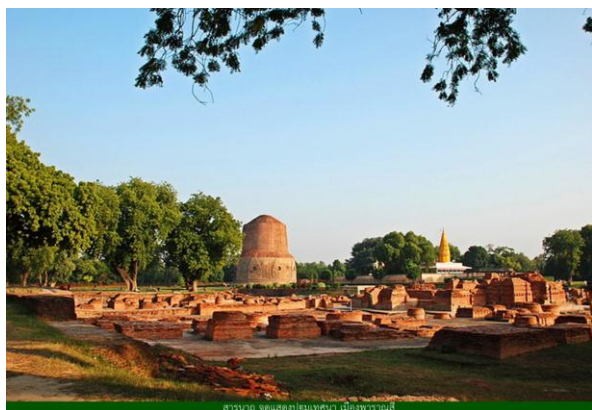

บทที่ ๕

แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม

แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรมเพื่อการแก้ปัญหาของพระพุทธศาสนา ให้มีความมั่นคงตามหลักคิโตรียส์จ ๔ อันเป็นหลักธรรมของความจริงที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นวิธีการแห่งปัญญา โดยดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผลและตามเหตุปัจจัย ดังนั้น บทที่ ๕ จะดำเนินการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาใน ๓ ส่วน ได้แก่ วงการคณะสงฆ์ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล และบทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องของคณะสงฆ์ โดยใช้หลักคิโตรียส์จ ๔ คือ ๑. ทุกซ์ คือ การกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา ๒. สมุทัย คือ การกำหนดเหตุแห่งปัญหา ๓. นิโรธ คือ การทำให้ปัญหาหมดไป ๔. มรรค คือ การปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหาตามที่กล่าวไว้ในบทข้างต้น เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรมในรูปแบบโครงการและกิจกรรม เพื่อการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนา และเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้สถิตยสถาพรสืบไป ดังตารางต่อไปนี้

๑. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม

๑.๑ วงการคณะสงฆ์

๑. สภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ขั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
๑.๑ พระภิกษุบางรูปไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และประพฤติไม่เหมาะสม	๒.๑ บุคคลบางคนเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในวงการสงฆ์ ไม่สนใจศึกษาแก่นแท้ของหลักพุทธธรรม และฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว บนความศรัทธาของผู้คนทั่วไป	๓.๑ พระภิกษุประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด	๔.๑.๑ ชาวพุทธในสังคมไทยและพุทธบริษัท ๔ ต้องช่วยกันร่วมมือกัน โดยสัมมาวาจา คือ ๑) พยายามที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการทำ ความชั่ว ๒) พยายามที่จะกำจัดความชั่วที่มีอยู่ให้หมดและ ๓) พยายามสร้างคุณความดีที่ยังไม่เกิดให้เกิด ๔.๑.๒ พระภิกษุและพุทธชนผู้ที่บวชเป็นพระภิกษุใหม่ จะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนจนมีความรู้ ความเข้าใจหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง	๕.๑.๑ จัดโครงการทำมาตราบการควบคุมภิกษุที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และประพฤติไม่เหมาะสม ๕.๑.๒ จัดกิจกรรมเสวนา พิจารณาปัญหาแก้ไข ระบบบริหารคณะสงฆ์ ๕.๑.๓ กำหนดมาตรการควบคุมพระภิกษุที่ไม่ใส่ใจศึกษาแก่นแท้ของหลักพุทธธรรม ฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว บนความศรัทธาของผู้คนทั่วไป
๑.๒ การบริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมเป็นระบบบริหารคณะสงฆ์เป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ	๒.๒ การบริหารคณะสงฆ์ไม่สามารถควบคุมดูแลพระภิกษุบางรูปจากบางสำนักให้ประพฤติดีเป็นสาวกที่ดีของพระพุทธองค์ที่จะสอนหลักธรรมที่แท้จริงให้แก่ผู้คนได้	๓.๒ การบริหารคณะสงฆ์ได้รับการแก้ไขปรับปรุง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมเป็นระบบบริหารคณะสงฆ์แบบกระจายอำนาจอย่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ และมีมาตรการกลวิธีให้พุทธบริษัททั้ง ๔ มีจิตสำนึกในหน้าที่ชาวพุทธที่ดี	๔.๒ กำหนดวิธีกระตุ้น ให้รัฐ ๑) แก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ ๒) ออกกฎหมายเพื่อปรับปรุงการบริหารงานคณะสงฆ์ให้ พระสงฆ์เกิดความดีริชอบ ไม่คิดลุ่มหลงให้เกิดสุขในอารมณ์ และมีการพัฒนาระบบการคัดกรองผู้จะเข้ามาเป็นพระภิกษุและพระสงฆ์ผู้ที่จะดำรงตำแหน่ง	๕.๒.๑ จัดโครงการรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจในหลักธรรมที่แท้จริงและไม่ตกเป็นเหยื่อของพระภิกษุที่ประพฤติมิชอบ ๕.๒.๒ กำหนดมาตรการช่วยเหลือดูแล ส่งเสริมพระภิกษุที่ปฏิบัติตนเป็นสาวกที่ดีของพระพุทธองค์ให้สามารถสอนหลักธรรมที่แท้จริงให้แก่ผู้คนได้ ๕.๒.๓ จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ ประชาชนสามารถเข้าใจหลักธรรมของพุทธศาสนาที่แท้จริงโดยเข้าใจ บุญ บาปอย่างถูกต้อง ๕.๒.๔ กำหนดมาตรการส่งเสริมพระภิกษุให้เกิดสัมมาสังกัปปะ คือ ความดีริชอบ และพัฒนาระบบการคัดกรองผู้จะเข้ามาเป็นพระภิกษุและพระสงฆ์ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์

๑. สภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ขั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
๑.๓ ประชาชนไม่เข้าใจในหลักธรรมที่แท้จริงและตกเป็นเหยื่อของพระภิกษุบางรูป	๒.๓ คนไทยจำนวนไม่น้อยไม่สามารถเข้าใจหลักธรรมของพุทธศาสนา คิดว่าการทำบุญเป็นการจะได้มาซึ่งบุญ คือ การถวายปัจจัยให้พระให้วัดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น	๓.๓ ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาที่แท้จริง	๔.๓.๑ สร้างกลไกในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลให้เข้าใจหลักพุทธธรรมคำสอนอันเที่ยงแท้อย่างมีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ คือ คิดชอบ เห็นชอบในสิ่งที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม ๔.๓.๒ หาวิธีการพัฒนาและปลูกฝังให้ผู้คนเข้าใจแก่นแท้ของหลักพุทธธรรม เช่น การสอนให้รู้จัก บุญ บาปที่จะได้รับจากการกระทำ ไม่ใช่ซื้อหาได้จากการบริจาคเงิน	๕.๓.๑ จัดกิจกรรมผลักดันสนับสนุน การสร้างกลไก ที่มุ่งให้พระสงฆ์ในสังคมเป็นผู้อยู่ในพระธรรมวินัย ๕.๓.๒ กำหนดมาตรการ กลวิธี ให้พุทธบริษัท ๔ มีจิตสำนึกในหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี ๕.๓.๓ จัดทำโครงการพัฒนาและปลูกฝังให้ผู้คนเข้าใจแก่นแท้จริงของหลักพุทธธรรมคำสอน เช่นสอนให้ รู้จัก บุญ บาปที่ควรได้รับจากการกระทำ ไม่ใช่ซื้อหาได้จากการบริจาคเงิน ๕.๓.๔ จัดทำโครงการเสวนาเพื่อให้ประชาชนร่วมมือกันป้องกันไม่ให้ทำความชั่ว และพยายามที่จะกำจัดความชั่ว ๕.๓.๕ จัดทำโครงการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลให้เข้าใจหลักพุทธธรรมคำสอนอันเที่ยงแท้และมีความเห็นชอบในสิ่งที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม

๑.๒ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล

๑. สภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหา หมดไป (ขั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัด ปัญหา (ขั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
<p>๑.๑ นโยบายรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการทํานุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนามีน้อยและไม่ชัดเจน จำเป็นต้องได้รับความสนใจอย่างเร่งด่วน</p>	<p>๒.๑ ขาดกลไกที่จะกระตุ้นให้ฝ่ายกำหนดนโยบายจัดทำแผนในการสนับสนุน การทํานุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติที่ชัดเจน</p>	<p>๓.๑ มีนโยบายในการสนับสนุนการทํานุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติที่มีความชัดเจนในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น จนถึงระดับประเทศ</p>	<p>๔.๑ บุคคลทุกคน ทุกระดับ ต้องร่วมมือกันผลักดันการจําทำนโยบายและแผน รวมทั้งกลไกที่ชัดเจนในการสนับสนุนการทํานุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อบริหารตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ</p>	<p>๕.๑.๑ จัดทำโครงการรณรงค์ให้นโยบายที่ชัดเจนของรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการทํานุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>๕.๑.๒ จัดทำโครงการสนับสนุนการทํานุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติในทุกระดับตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น จนถึง ระดับชาติ</p> <p>๕.๑.๓ จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการสนับสนุนการทํานุบำรุงพุทธศาสนาแห่งชาติในทุกระดับเพื่อบริหารตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับชาติ</p> <p>๕.๑.๔ จัดทำโครงการจัดทำแผนในการสนับสนุน การทํานุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติที่ชัดเจน</p> <p>๕.๑.๕ เร่งรัดให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ผู้คนเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และก่อตั้งสมาคมหรือชมรมพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นองค์กรเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ตามที่ที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ดำเนินการ อย่างเช่น ชมรมพุทธศาสน์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นต้น</p>

๑. สภาพปัญหา (ชั้นทุกซ์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ชั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ชั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ชั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
๑.๒ รัฐขาดความใส่ใจในระบบการศึกษาที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคคลเห็นความสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ให้มากขึ้น	๒.๒ ขาดกลไกที่จะทำให้เกิดนโยบายและระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ในสถานศึกษาทั่วไปที่ไม่ได้จัดการศึกษาทางปริยัติธรรม	๓.๒ นโยบายและระบบศึกษาของรัฐในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่แท้จริงได้รับการดำเนินงานในระดับปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม	๔.๒.๑ สร้างกลไกที่จะทำให้เกิดนโยบายและระบบการศึกษาที่สามารถส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ๔.๒.๒ ครู อาจารย์ สถานศึกษาต้องกำหนดภารกิจ เพื่อดำเนินการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพุทธศาสนาอย่างแท้จริง	๕.๒.๑ จัดทำโครงการส่งเสริมความตระหนัก ความสำคัญของพุทธศาสนา ๕.๒.๒ จัดทำโครงการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนา ๕.๒.๓ จัดทำโครงการพัฒนาระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนา ในโรงเรียน ๕.๒.๔ สถานศึกษาต้องกำหนดภารกิจและโครงการที่จะทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างศาสนาและระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพุทธศาสนาอย่างแท้จริง
๑.๓ การทุจริตเรื่อง “เงินทอนวัด” เกิดขึ้นจากการขาดสัมมาสัมมาอชิวะ คือ การคิดดี มีอาชีพที่ดี ของข้าราชการ บุคลากรรัฐ และพระสงฆ์	๒.๓ ขาดกลไกที่ควบคุมการบริหารงานของรัฐในการส่งเสริมพุทธศาสนาโดยเฉพาะการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับเงินสนับสนุน กิจการของพุทธศาสนา	๓.๓ การบริหารโครงการและงบประมาณเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนาได้ดำเนินการตามหลักพระธรรมวินัยอย่างโปร่งใส	๔.๓ พัฒนานโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ รวมทั้งการตรวจสอบเพื่อป้องกันการทุจริตในการบริหารงาน ส่งเสริมพระพุทธศาสนา รวมทั้งการส่งเสริมพระพุทธศาสนาโดยการพัฒนาการสอนหลักธรรมมากกว่าการพัฒนาสถานที่หรือวัตถุ	๕.๓.๑ เร่งรัดการร่างกฎหมายการป้องกันการทุจริตของการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยเฉพาะขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณส่งเสริมพุทธศาสนา ๕.๓.๒ จัดทำมาตรการการป้องกันการทุจริตในการบริหารงาน รวมทั้งส่งเสริมพุทธศาสนาในการพัฒนาการสอนหลักธรรม มากกว่าสอนให้พัฒนาสถานที่หรือวัตถุ ๕.๓.๓ จัดทำโครงการรณรงค์ การกำจัดการทุจริตและกิจกรรมส่งเสริมสัมมาสัมมาอชิวะ คือ การคิดดี การมีอาชีพที่ดีโดยเน้นข้าราชการ บุคลากรรัฐ และพระสงฆ์

๑. สภาพปัญหา (ชั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ชั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหา หมดไป (ชั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัด ปัญหา (ชั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
				๕.๓.๔ จัดทำโครงการรณรงค์การส่งเสริมพุทธศาสนาโดยเฉพาะในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับเงินที่สนับสนุนกิจการของพุทธศาสนา

๑.๓ บทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์

๑. สภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ขั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
๑.๑ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ ไม่สามารถควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์ได้ดีพอ จนก่อให้เกิดการทุจริต	๒.๑ การบริหารจัดการงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ มีการใช้กฎหมายที่ล้าสมัย โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม	๓.๑ กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมและทันสมัย	๔.๑.๑ เร่งรัดแก้ปัญหาในการบริหารจัดการงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้ช่วยกันติดตามดูแลกระตุ้นให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมและทันสมัย ๔.๑.๒ เสนอแก้ไขปรับปรุงร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ โดยให้ความสำคัญกับการควบคุมดูแลพระสงฆ์ในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการพิจารณา อย่างมีสัมมาทิฐิ หมายถึง การเสนอความเห็นตามความจริงและพิจารณาว่าประเด็นอะไรที่ไม่ดีที่เกิดขึ้น	๕.๑.๑ จัดทำมาตรการ ระเบียบ ควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์ ๕.๑.๒ จัดทำมาตรการ และคัดกรองคณะบุคคลที่เหมาะสมมาจัดการวัดและดูแลพระสงฆ์ ๕.๑.๓ จัดสรรงบประมาณ ในการพัฒนากฎหมายที่ล้าสมัยโดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ๕.๑.๔ จัดทำโครงการเพื่อร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ และเสนอร่างกฎหมายดังกล่าว
๑.๒ การบริหารจัดการวัดและการดูแลพระสงฆ์บางแห่งยังไม่ได้รับการดำเนินการที่ดี โดยมีฆราวาสเข้ามาพัวพัน	๒.๒ การบริหารจัดการวัดและพระสงฆ์บางวัดยังไม่เหมาะสมและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน	๓.๒ การบริหารจัดการวัดและการดูแลพระสงฆ์ได้รับการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด	๔.๒.๑ เร่งรัดแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดและการควบคุมดูแลพระสงฆ์ โดยพุทธศาสนิกชน ต้องเป็นหูเป็นตาและแจ้งเหตุการณ์การทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์บางรูป และการดำเนินการแสวงหาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๔.๒.๒ ดำเนินการแก้ปัญหาข้อบกพร่องการบริหารจัดการวัดและการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์บางรูปในบางวัด ด้วยการร่วมมือกัน อย่าง เข้ม แข็ง ของ	๕.๒.๑ จัดทำโครงการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีมาตรฐานเดียวกัน ๕.๒.๒ จัดทำโครงการหรือกิจกรรมรณรงค์การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดและการควบคุมดูแลพระสงฆ์ ๕.๒.๓ จัดกิจกรรมรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชน ร่วมเป็นหูเป็นตาและแจ้งเหตุการณ์การทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์บางรูป และการดำเนินการแสวงหาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑. สภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ขั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
			พุทธศาสนิกชนช่วยกันเผ่าระวังดูแล แจ้งข้อมูลข่าวสารเปิดโปง การกระทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ โดยมุ่งให้เกิดสัมมาสัมมันตะ หมายถึง การกระทำชอบ การกระทำในสิ่งที่ดี ให้เกิดขึ้นมากที่สุด	๕.๒.๔ จัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาความเข้มแข็งของพุทธศาสนิกชน และโครงการเผ่าระวังการกระทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์
๑.๓ สถานศึกษามุ่งเน้นให้ความสำคัญและความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างเดี่ยวโดยปราศจากการค่านึงถึงคุณธรรมความดีทางพระพุทธศาสนา	๒.๓ สถานศึกษา ครู อาจารย์ บางแห่ง และบางคนมุ่งสอนความรู้ทางวิชาการเท่านั้น โดยไม่ได้อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเข้าใจคุณธรรมความดีตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และการบำรุงรักษาพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ	๓.๓ สถานศึกษา ครู อาจารย์ได้รับการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างความรู้ทางวิชาการและหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน	๔.๓.๑ เร่งรัดแก้ปัญหาสถานศึกษา ครู อาจารย์ ที่มีระบบส่งเสริมความเข้าใจพุทธศาสนาไม่เพียงพอ โดยผู้สอนควรได้เข้ารับการอบรมให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการส่งเสริม สถาบันทางพุทธศาสนา ๔.๓.๒ ดำเนินการแจ้งหรือกำหนดให้สถานศึกษา ครูผู้สอน อาจารย์ บางแห่งและบางคน ที่ให้ความสำคัญ ของการสอนหลักพุทธธรรมไม่เพียงพอ เพื่อต่อต้านอิทธิพลกระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม มุ่งให้สถานศึกษา ครูอาจารย์ มีสัมมาวาายามะ หมายถึง มีความพยายามที่จะอบรมสั่งสอนให้ นักเรียน มี สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติ สัมมาสัมมันตะ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ และระลึกชอบ ที่จะให้เกิดเยาวชนคนดีที่เป็นผู้ที่สามารถเติบโตและรักษาวัฒนธรรมของพุทธศาสนาได้อย่างดี ๔.๓.๓ จัดทำโครงการพัฒนา “ความรู้ในการสอนหลักพุทธธรรม” ให้ ครูอาจารย์ มีสัมมาวาายามะ หมายถึง มีความพยายามที่จะอบรมสั่งสอนให้ นักเรียน มี สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติ สัมมาสัมมันตะ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ และระลึกชอบ ที่จะให้เกิดเยาวชนคนดีที่เป็นผู้ที่สามารถเติบโตและรักษาวัฒนธรรมของพุทธศาสนาได้อย่างดี	๕.๓.๑ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้สถานศึกษา ครู อาจารย์ สามารถอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเข้าใจพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ ๕.๓.๒ จัดทำโครงการอบรมทักษะผู้สอนในการส่งเสริมสถาบันทางพุทธศาสนา ๕.๓.๓ จัดทำโครงการพัฒนา “ความรู้ในการสอนหลักพุทธธรรม” ให้ ครูอาจารย์ มีสัมมาวาายามะ หมายถึง มีความพยายามที่จะอบรมสั่งสอนให้ นักเรียน มี สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติ สัมมาสัมมันตะ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ และระลึกชอบ ที่จะให้เกิดเยาวชนคนดีที่เป็นผู้ที่สามารถเติบโตและรักษาวัฒนธรรมของพุทธศาสนาได้อย่างดี ๕.๓.๔ จัดทำโครงการพัฒนาผู้นำเยาวชนให้เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของพุทธศาสนาที่ดีงามและเป็นผู้นำที่มีทักษะในการสร้างและปลูกฝังศีลธรรมของพุทธศาสนาที่ดีงามให้กับกลุ่มเพื่อนอย่างเข้มแข็ง ภายใต้การสนับสนุนอย่างจริงจังของสถานศึกษา

๑. สภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหาหมดไป (ขั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
<p>๑.๔ บิดามารดา บางคนไม่ เป็น แบบ อย่าง ที่ ดี และ พุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อย ไม่ เข้าใจ หลักธรรม ของ พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง</p>	<p>๒.๔ ครอบครัว บิดามารดา พุทธศาสนิกชน จำนวนไม่น้อย ไม่ได้ประพฤตินเป็นแบบอย่าง ที่ดีตามหลักธรรมของพระพุทธ ศาสนา</p>	<p>๓.๔.๑ ครอบครัวโดยเฉพาะ บิดา มารดา และพุทธศาสนิกชน ได้ ประพฤติและปฏิบัติตามหลักธรรม ของพระพุทธศาสนาเป็นแบบอย่าง ที่ ดีให้แก่เยาวชน</p> <p>๓.๔.๒ พุทธศาสนิกชน และ สื่อมวลชนได้ประพฤติและปฏิบัติเป็น ต้นแบบในการเคารพยกย่องคนดี มากกว่าการยกย่องผู้มีอำนาจและผู้มี ความมั่งคั่งร่ำรวย ซึ่งเป็นหลักธรรม ของพระพุทธศาสนา</p>	<p>๔.๔.๑ เร่งรัดแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับครอบครัว บิดามารดา โดยกำหนดให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ หลักในการส่งเสริมพุทธศาสนา วางแผนจัดทำ โครงการโดยกำหนดให้ครอบครัวเป็น เป้าหมายหลักในเบื้องต้น เพราะบิดามารดา จะเป็นผู้ปลูกฝังความคิดที่ดีงามแก่เยาวชน</p> <p>๔.๔.๒ เร่งรัด แก้ ปัญหา ที่ เกี่ยว กับ พุทธศาสนิกชนและสื่อมวลชนให้ปรับเปลี่ยน ทศนคติ ในการเคารพยกย่องคนดี มากกว่า การยกย่องผู้มีอำนาจและผู้มีความมั่งคั่งร่ำรวย</p> <p>๔.๔.๓ เร่งรัดการแก้ปัญหาด้วยการรณรงค์ เชิญชวนให้ครอบครัว โดยเฉพาะบิดามารดา ประพฤตินเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักมรรค ๘ ที่สำคัญ ได้แก่ สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ, สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ คือการพูดแต่ ในสิ่งที่ดี และ สัมมาภิมันตะ คือการกระทำ ในสิ่งที่ดีเป็นต้นเพื่อฝึกให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ ดีต่อไป</p> <p>๔.๔.๔ เร่งรัดการแก้ปัญหาข้อบกพร่องของ การสั่งสอนพุทธศาสนาทั้งในวัด ในสถานศึกษา บางแห่งที่ละเลยการสอนให้ผู้คนเข้าใจหลัก พุทธธรรมอันเที่ยงแท้ ซึ่งต้องหมั่นฝึกฝนให้ ผู้คนมีสัมมาสติ คือ การระลึกรู้ชอบ คือระลึกรู้ สิ่ง ที่ถูกต้องชอบธรรมอยู่เสมอว่าสิ่งที่รู้สิ่งที่เห็น</p>	<p>๕.๔.๑ จัดกิจกรรมรณรงค์ ให้ครอบครัว บิดามารดา และพุทธศาสนิกชนประพฤตินเป็นแบบอย่างที่ดี ตามหลักพุทธศาสนา</p> <p>๕.๔.๒ จัดทำโครงการพัฒนา “หลักการให้ความรู้ พุทธศาสนาที่แท้จริง แก่สถานศึกษา บิดามารดา และพุทธศาสนิกชน</p> <p>๕.๔.๓ จัดทำโครงการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับครอบครัว บิดามารดา โดยเน้นให้บิดา มารดาเป็นเป้าหมาย หลักในเบื้องต้น</p> <p>๕.๔.๔ จัดกิจกรรมรณรงค์และโครงการให้ พุทธศาสนิกชนและสื่อมวลชนปรับเปลี่ยนทศนคติ ในการเคารพยกย่องคนดี มากกว่าการยกย่องผู้มี อำนาจและผู้มีความร่ำรวยมั่งคั่ง</p> <p>๕.๔.๕ จัดทำโครงการ รณรงค์ ให้บิดามารดา ประพฤตินเป็นแบบอย่าง เพื่อฝึกให้เป็น พุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป</p> <p>๕.๔.๖ จัดทำโครงการ พัฒนาการอบรม และการสั่ง สอนพุทธศาสนาทั้งในวัด ในสถานศึกษา บางแห่งที่ ละเลยการสอนให้ผู้คนเข้าใจหลักพุทธธรรมอันเที่ยง</p> <p>๕.๔.๗ โครงการเสริมคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และความเป็นไทย ซึ่งมีกิจกรรมหลักๆ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กิจกรร ม เนิ อ ง ใน วัน สำ คัญ ทาง พระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา และ วันวิสาขบูชา

๑. สภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหา หมดไป (ขั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
			<p>นั้น เป็นไปตามความเป็นจริงความถูกต้อง รู้ว่า บุญ บาป คืออะไร และ สัมมาสมาธิ หมายถึง การตั้งจิตมั่นชอบ คือ การที่สามารถตั้งจิตใจให้ เข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาที่ แท้จริง ไม่ตกเป็นเหยื่อการหลอกลวงของ ผู้ที่ อาศัยพุทธศาสนา มาแอบแฝงหาผลประโยชน์ ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง</p>	<ul style="list-style-type: none"> • การธำรงรักษาไว้ซึ่งศาสนพิธีและงาน ศาสนูปถัมภ์ มี ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรม ส่ง เสริม การ เรียบ รู้ ศา ส น พิ ธึ ง าน ศา ส น ูป ถ ม ภ์ พระ พุ ท ศา ส น า ตา ม พระ บ ร ม รา ช โ อ ง ก า ร และ โ ค ร ง ก า ร ส ว ด ไ อ้ ไ อ้ วิ ห า ร ร า ย • โครงการส่งเสริมคุณธรรมในองค์กร เครือข่ายมี ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมคลินิก คุณ ธรรม กิ จ ก ร ร ม ศู น ย์ ศี ก ษ า พระ พุ ท ศา ส น า วัน อ า ทิ ธ ย์ และ กิ จ ก ร ร ม ลาน ธรรม ลาน วิ ลี ไ ท ย • ชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรเป็น กิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มวัย เรียบ รู้ ห ลั ก ธรรม ทา ง ศา ส น า น ้อม น ำ ห ลั ก ป ร ั ช ญา เ ศ ร ช ร ฐ กิ จ พ อ เ พ็ ย ง มา ป ระ พ ลุ ทิ ป ฏิ บั ทิ พ ร ็ อ ม ท ั ง อ นุ ร ั ก ษ์ ส ี บ ส า น ป ระ เ พ ณี วิ ลี ไ ท ย วั ธ น ธรรม ไ ท ย • กิจกรรมส่งเสริมค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม มี ๗ กิจกรรม ย่อย คือ กิจกรรมสวดมนต์หมู่สรรเสริญ พระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะ กิจกรรม ประ กว ด บ ร ร ย า ย ธรรม กิ จ ก ร ร ม ก า ร บ ร ร พ ข า อู ป ส ม บ ท พระ ภิก ษุ ส า ม เณ ร และ บ ว ข ศี ล จา ริ ณี ภ า ค อ ดุ ร ั อ น กิ จ ก ร ร ม ส ั ร ั ง ค น

๑. สภาพปัญหา (ขั้นทุกข์)	๒. เหตุแห่งปัญหา (ขั้นสมุทัย)	๓. เป้าหมายเพื่อให้ปัญหา หมดไป (ขั้นนิโรธ)	๔. วิธีการปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา (ขั้นมรรค)	๕. แนวทางการดำเนินงานเชิงรูปธรรม
				<p>ดีสู่สังคม : ค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน โครงการส่งท้ายปีเก่าวิถีไทย ต้อนรับปีใหม่ วิถีพุทธ กิจกรรมการบูรณาการเครือข่าย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อ การขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรม แห่งชาติในรูปคณะกรรมการส่งเสริม คุณธรรมแห่งชาติ และโครงการเข้าวัดวัน ธรรมสวนะ</p> <ul style="list-style-type: none"> กิจกรรมยกย่องผู้ทำคุณประโยชน์ต่อ พระพุทธศาสนาภายใต้การดำเนินงาน อุปถัมภ์คุ้มครองศาสนาต่าง ๆ <p>๕.๔.๘ โครงการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ มี ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรม รวมพลังทางศาสนาเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๙ และกิจกรรม ปฏิบัติธรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ พระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าภรณ์วลัยลักษณ์อัครราชกุมารี</p>

๒. สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรมตามสภาพปัญหา

๒.๑ วงการคณะสงฆ์

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
๑) พระภิกษุบางรูปไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และประพฤติไม่เหมาะสม	(๑) จัดโครงการทำมาตราบการควบคุมภิกษุที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย และประพฤติไม่เหมาะสม (๒) จัดกิจกรรมเสวนา พิเคราะห์ปัญหาแก้ไข ระบบบริหารคณะสงฆ์ (๓) กำหนดมาตรการควบคุมพระภิกษุ ที่ไม่ใส่ใจศึกษาแก่นแท้ของหลักพุทธธรรม ฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว บนความศรัทธาของผู้คนทั่วไป
๒) การบริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันมี ปัญหาหลายประการโดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมเป็นระบบบริหาร คณะสงฆ์เป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ	(๑) จัดโครงการรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจในหลักธรรมที่แท้จริงและไม่ตกเป็นเหยื่อของพระภิกษุที่ประพฤติมิชอบ (๒) กำหนดมาตรการช่วยเหลือดูแล ส่งเสริมพระภิกษุที่ปฏิบัติตน เป็นสาวกที่ดีของพระพุทธองค์ให้สามารถสอนหลักธรรมที่แท้จริงให้แก่ผู้คนได้ (๓) จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ ประชาชนสามารถเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงโดยเข้าใจ บุญ บาปอย่างถูกต้อง (๔) กำหนดมาตรการส่งเสริมพระภิกษุให้เกิดสัมมาสังกัปปะ คือ ความดีริชอบ และพัฒนาระบบการคัดกรองผู้ จะเข้ามาเป็นพระภิกษุ และพระสงฆ์ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์
๓) ประชาชนไม่เข้าใจในหลักธรรมที่แท้จริงและตกเป็นเหยื่อของพระภิกษุบางรูป	(๑) จัดกิจกรรมผลักดันสนับสนุน การสร้างกลไก ที่มุ่งให้พระสงฆ์ในสังคมเป็นผู้อยู่ในพระธรรมวินัย (๒) กำหนดมาตรการ กลวิธี ให้พุทธบริษัท ๔ มีจิตสำนึกในหน้าที่ของ ชาวพุทธที่ดี (๓) จัดทำโครงการพัฒนาและปลูกฝังให้ผู้คนเข้าใจแก่นแท้จริงของหลักพุทธธรรมคำสอน เช่นสอนให้ รู้จัก บุญ บาป ที่ควรได้รับจากการกระทำ ไม่ใช่ซื้อหาได้จากการบริจาคเงิน (๔) จัดทำโครงการเสวนาเพื่อให้ประชาชนร่วมมือกัน ป้องกันไม่ให้ทำความชั่ว และพยายามที่จะกำจัดความชั่ว

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	(๕) จัดทำโครงการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลให้เข้าใจหลักพุทธธรรมคำสอนอันเที่ยงแท้และมีความเห็นชอบในสิ่งที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม

๒.๒ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
๑) นโยบายรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนามีน้อยและไม่ชัดเจน จำเป็นต้องได้รับความสนใจอย่างเร่งด่วน	<p>(๑) จัดทำโครงการรณรงค์ให้นโยบายที่ชัดเจน ของรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำโครงการสนับสนุนการทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติ ในทุกระดับตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ</p> <p>(๓) จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการสนับสนุนการทำนุบำรุงพุทธศาสนาแห่งชาติในทุกระดับเพื่อบริหารจัดการตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับชาติ</p> <p>(๔) จัดทำโครงการจัดทำแผนในการสนับสนุน การทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติที่ชัดเจน</p> <p>(๕) เร่งรัดให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ผู้คนเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และก่อตั้งสมาคมหรือชมรมพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นองค์กรเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ตามที่ที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ดำเนินการ อย่างเช่น ชมรมพุทธศาสน์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นต้น</p>
๒) รัฐบาลความใส่ใจในระบบการศึกษาที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคคลเห็นความสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ให้มากขึ้น	<p>(๑) จัดทำโครงการส่งเสริมความตระหนักความสำคัญของพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำโครงการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา</p> <p>(๓) จัดทำโครงการพัฒนาระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ อย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนา ในโรงเรียน</p>

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	(๔) สถานศึกษาต้องกำหนดภารกิจและโครงการที่จะทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างศาสนาและระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง
๓) การทุจริตเรื่อง “เงินทอนวัด” เกิดขึ้นจากการขาดสัมมาสัมมาอหิชา คือ การคิดดี มีอาชีพที่ดี ของข้าราชการ บุคลากรรัฐ และพระสงฆ์	(๑) เร่งรัดการร่างกฎหมายการป้องกันการทุจริตของการบริหารงาน คณะสงฆ์ โดยเฉพาะขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณส่งเสริม พระพุทธศาสนา (๒) จัดทำมาตรการการป้องกันการทุจริตในการบริหารงาน รวมทั้ง ส่งเสริมพุทธศาสนาในการพัฒนาการสอนหลักธรรมมากกว่าสอนให้พัฒนาสถานที่หรือวัตถุ (๓) จัดทำโครงการรณรงค์ การกำจัดการทุจริตและกิจกรรมส่งเสริม สัมมาสัมมาอหิชาและสัมมาอหิชา คือ การคิดดี การมีอาชีพที่ดีโดยเน้นข้าราชการ บุคลากรรัฐ และพระสงฆ์ (๔) จัดทำโครงการรณรงค์การส่งเสริมพุทธศาสนา โดยเฉพาะในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับเงินที่สนับสนุนกิจการของพุทธศาสนา

๒.๓ บทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ไม่สามารถควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์ได้ดีพอ จนก่อให้เกิดการทุจริต	(๑) จัดทำมาตรการ ระเบียบ ควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์ (๒) จัดทำมาตรการ และคัดกรองคณะบุคคล ที่เหมาะสมมาจัดการวัดและดูแลพระสงฆ์ (๓) จัดสรรงบประมาณ ในการพัฒนากฎหมายที่ล้ำสมัย โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (๔) จัดทำโครงการเพื่อร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ และเสนอร่างกฎหมายดังกล่าว

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
<p>๒) การบริหารจัดการวัด และการดูแลพระสงฆ์บางแห่งยังไม่ได้รับการดำเนินการที่ดีโดยมีฆราวาสเข้ามาพัวพัน</p>	<p>(๑) จัดทำโครงการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีมาตรฐานเดียวกัน</p> <p>(๒) จัดทำโครงการหรือกิจกรรมรณรงค์การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง กับการแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดและการควบคุมดูแลพระสงฆ์</p> <p>(๓) จัดกิจกรรมรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชน ร่วมเป็นหูเป็นตา และแจ้ง เหตุการณ์การทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ บางรูป และการ ดำเนินการแสวงหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>(๔) จัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาความเข้มแข็งของพุทธศาสนิกชน และ โครงการเฝ้าระวังการกระทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์</p>
<p>๓) สถานศึกษามุ่งเน้นให้ความสำคัญ และความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างเดียวโดยปราศจากการคำนึงถึงคุณธรรม ความดีทางพระพุทธศาสนา</p>	<p>(๑) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้สถานศึกษา ครู อาจารย์ สามารถอบรม สั่งสอนให้ผู้เรียนเข้าใจพุทธศาสนา อย่างเพียงพอ</p> <p>(๒) จัดทำโครงการอบรมทักษะผู้สอนในการส่งเสริมสถาบันทางพุทธศาสนา</p> <p>(๓) จัดทำโครงการพัฒนา “ความรู้ในการสอนหลักพุทธธรรม” ให้ ครูอาจารย์ มีสัมมาวาจา ยามะ หมายถึง มีความพยายามที่จะอบรมสั่งสอนให้ นักเรียน มี สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติ สัมมากัมมันตะ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ และระลึกชอบ ที่จะให้เกิดเยาวชนคนดีที่เป็นผู้ที่สามารถเติบโตและรักษาวัฒนธรรมของพุทธศาสนาได้อย่างดี</p> <p>(๔) จัดทำโครงการพัฒนาผู้นำเยาวชนให้เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของพระพุทธศาสนาที่ดั่งงาม และเป็นผู้นำที่มีทักษะในการสร้างและปลูกฝังศีลธรรมของพุทธศาสนาที่ดั่งงามให้กลุ่มเพื่อนอย่างเข้มแข็ง ภายใต้การสนับสนุนอย่างจริงจังของสถานศึกษา</p>
<p>๔) บิดามารดา บางคนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีและพุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยไม่เข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง</p>	<p>(๑) จัดกิจกรรมรณรงค์ ให้ครอบครัว บิดามารดา และพุทธศาสนิกชน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพุทธศาสนา</p>

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	<p>(๒) จัดทำโครงการพัฒนา “หลักการให้ความรู้พระพุทธศาสนาที่แท้จริง แก่สถานศึกษา บิดามารดา และพุทธศาสนิกชน</p> <p>(๓) จัดทำโครงการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับครอบครัว บิดามารดา โดยเน้นให้บิดา มารดาเป็นเป้าหมายหลักในเบื้องต้น</p> <p>(๔) จัดกิจกรรมรณรงค์และโครงการให้พุทธศาสนิกชนและสื่อมวลชน ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ในการเคารพยกย่องคนดีมากกว่าการยกย่อง ผู้มีอำนาจและผู้มีความร่ำรวยมั่งคั่ง</p> <p>(๕) จัดทำโครงการ รณรงค์ ให้บิดามารดา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างเพื่อฝึก ให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป</p> <p>(๖) จัดทำโครงการ พัฒนาการอบรม และการสั่งสอนพุทธศาสนาทั้งในวัด ในสถานศึกษา บางแห่งที่ละเลยการสอนให้ผู้คนเข้าใจหลักพุทธธรรม อันเที่ยง</p> <p>(๗) โครงการเสริมคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและความเป็นไทย ซึ่งมี กิจกรรมหลักๆ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา • การธำรงรักษาไว้ซึ่งศาสนพิธีและงานศาสนูปถัมภ์ มี ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ศาสนพิธี งานศาสนูปถัมภ์พระพุทธศาสนาตามพระบรมราชโองการ และโครงการสวดไอ้เอ้ววิหารราย • โครงการส่งเสริมคุณธรรมในองค์กรเครือข่าย มี ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมคลินิกคุณธรรม กิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และกิจกรรม ลานธรรม ลานวิถีไทย • ชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประพฤติปฏิบัติ พร้อมทั้งอนุรักษ์สืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมไทย • กิจกรรมส่งเสริมค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม มี ๗ กิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะ กิจกรรมประกวดบรรยายธรรม กิจกรรมการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุ

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	<p>สามเณร และบวชศีลจารีณีภาคฤดูร้อน กิจกรรมสร้างคนดีสู่สังคม : ค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน โครงการส่งท้ายปีเก่าวิถีไทย ต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ กิจกรรมการบูรณาการเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติในรูปแบบคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ และโครงการเข้าวัดวันธรรมสวนะ</p> <ul style="list-style-type: none"> • กิจกรรมยกย่องผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ภายใต้การดำเนินงานอุปถัมภ์ค้ำครองศาสนาต่าง ๆ <p>(๘) โครงการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ มี ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรมรวมพลังทางศาสนา เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ และกิจกรรมปฏิบัติธรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี</p>

บทที่ ๖

บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. บทสรุป

๑.๑ ความเป็นมาของพระพุทธศาสนา

ในพุทธศตวรรษที่ ๓ ภายหลังจากพุทธปรินิพพาน ๓๐๐ ปี พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระพุทธศาสนาครั้งที่ ๓ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๕ จากนั้นพระองค์ทรงจัดส่งสมณทูต ๙ สายออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ดินแดนใกล้เคียงของชมพูทวีปทางด้านใต้ ด้านตะวันออก นับตั้งแต่อินเดียตอนใต้ ลังกา และมุ่งสู่ตะวันออก โยนก คันธาระ อัฟกานิสถานเหนือ ปากีสถาน จีนและดินแดนสุวรรณภูมิ โดยมีสมณทูตสายหนึ่งคือ พระโสณเถระและพระอุตรเถระ เดินทางมายังแผ่นดินสุวรรณภูมิครอบคลุม ๖ ประเทศปัจจุบันคือ เมียนมา ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย สำหรับไทยสันนิษฐานว่าเป็นจังหวัดนครปฐม เพราะมีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ เป็นประจักษ์พยานและเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบดั้งเดิม ประชาชนในสมัยนั้นมีความศรัทธาเลื่อมใส มีการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์และสร้างสถูปเจดีย์ไว้สักการบูชา เกิดเป็นศิลปะแบบทวารวดี การหยั่งรากลึกของพระพุทธศาสนาในไทย ได้พัฒนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทย ตั้งแต่ยุคก่อนสุโขทัยจวบจนสมัยปัจจุบัน

๑.๒ ประเด็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ประเด็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาได้ปรากฏตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ทั้งช่วงเวลาที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพ และช่วงหลังพระพุทธองค์เสด็จสู่ปรินิพพาน ภัยความมั่นคงของพระพุทธศาสนามีเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของพระพุทธศาสนา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑.๒.๑ ปัจจัยภายใน

๑) ความแตกต่างในความคิดเห็นและแนวปฏิบัติในคณะสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกในหมู่สงฆ์ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในฐานะผู้ทรงศีล ความเป็นสมณะรักษาระบอบวินัย และการเลี้ยงชีพเยี่ยงสมณะ แต่มีพระสงฆ์คิดและปฏิบัติไม่เป็นไปตามแนวผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาดังกล่าว

๒) การไม่ระงับความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ตาม ๑) ไม่มีการแก้ไขหรือตัดลินอิทธิกรม (คดีความ) เกิดความแตกแยกในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ทำให้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเสื่อมถอย

๓) การขาดอธิปไตยธรรม ๗ ประการในหมู่สงฆ์ คือ (๑) ไม่ประชุมกันอย่างเนื่องนิตย์ โดยเฉพาะการสังคายนาพระธรรม (๒) การไม่พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจของสงฆ์ (๓) การเพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว (๔) การไม่เคารพนับถือสังฆนิครและสังฆปริณายก (๕) การตกอยู่ในอำนาจค้นหา (๖) ความไม่พอใจอยู่ในเสนาสนะป่า (๗) การไม่มีความปรารถนาดีต่อภิกษุผู้ทรงศีล

๔) ความอ่อนแอของพุทธบริษัท ๔ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงมอบพระพุทธศาสนาไว้ให้ช่วยกันสืบทอดต่อไป

๑.๒.๒ ปัจจัยภายนอก

๑) ความเป็นปรปักษ์ของศาสนาพราหมณ์ เนื่องด้วยคำสอนของพระพุทธศาสนาหลายเรื่องขัดกับความเชื่อและคำสอนของศาสนาพราหมณ์

- ๒) การฟื้นฟูของศาสนาพราหมณ์ โดยลดข้อห้ามข้อจำกัดเพื่อขยายฐานมวลชนเพิ่มมากขึ้น
- ๓) หลักธรรมของพระพุทธศาสนาถูกผนวกเป็นหลักคำสอนและความเชื่อของบางศาสนา เช่น ศาสนาพราหมณ์ ทำให้ศาสนิกชนส่วนหนึ่งเข้าใจผิดว่าพระพุทธศาสนารวมเข้ากับศาสนาฮินดู แม้ว่าศรัทธาในคำสอนของพระพุทธศาสนาก็ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนาก็ได้
- ๔) ขาดการอุปถัมภ์และคุ้มครองจากผู้ปกครอง เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างมากต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ทั้งในอดีตกาลและปัจจุบัน
- ๕) การถูกบั่นทอนและทำลายโดยอำนาจรัฐ ทั้งในอดีตกาลและปัจจุบันก็ได้ปรากฏให้เห็นกันอยู่แล้ว

เหตุปัจจัยของความมั่นคงและไม่มั่นคงของพระพุทธศาสนาตามประวัติศาสตร์ยุคพุทธกาล และหลังพุทธปรินิพพานดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาสาระสำคัญแล้วจะเห็นว่า ปัจจัยพื้นฐานในปัจจุบันไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากปรากฏการณ์ในอดีตมากนัก ซึ่งสามารถเป็นบทเรียนในการพิจารณาเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

๑.๓ พระพุทธศาสนาเจริญงอกงามในประเทศไทย

พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาตินับตั้งแต่สมัยสุโขทัย หรือประมาณกว่า ๗๐๐ ปีที่ผ่านมา พระพุทธศาสนาได้เจริญงอกงามในประเทศไทยมาเป็นลำดับแต่ขณะเดียวกัน ในโลกปัจจุบันตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเน้นความสำคัญของระบบเศรษฐกิจตลาดเสรี การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปกป้องสิทธิมนุษยชน และระบบสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัล ปัจจุบัน ได้มีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และวิถีชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกก็เห็นประจักษ์ทั่วไปว่า ประชาชนทั่วไปทุกมุมโลกสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็วเสียวนาทีอย่างไร้ข้อจำกัดไร้พรมแดน อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน ทั้งด้านการค้าการลงทุน การประกอบธุรกิจน้อยใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นทางการตลาด สร้างความอยากความต้องการด้านวัตถุนิยม การบริโภคนิยม ฯลฯ ซึ่งมีผลกระทบต่อพื้นฐานความสงบสุขทางสังคม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะความตกต่ำทางด้านจิตใจ จิตวิญญาน ทศนคติ ค่านิยมทางสังคม นำไปสู่การประพฤติการปฏิบัติของผู้คนในสังคมอย่างน่าห่วงใย โดยไม่ยกเว้นแวดวงคณะสงฆ์ด้วย

๑.๔ สภาพปัญหาและหลักคิดการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนา

ประเด็นปัญหาพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในที่นี้เน้นสามประเด็นหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วงการคณะสงฆ์ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล และบทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนา การพิจารณาศึกษาครั้งนี้ได้ประยุกต์หลักธรรมอริยสัจ ๔ ในการอธิบายถึงสภาพปัญหา เหตุแห่งปัญหา เป้าหมายการทำให้ปัญหาหมดไป และแนวทางปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยประยุกต์หลักอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพื่อแก้ไขปัญหาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถกำหนดเป็นกระบวนการแก้ไข ปัญหา ได้ดังนี้

๑) ขึ้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์ – คือ พิจารณาว่าอะไร บิบบัณจิตใจ ความขัดแย้ง การขาดความ
เที่ยงแท้การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความไม่สมปรารถนา ฯ)

คือ การกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา

๒) ขึ้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย – คือ พิจารณาว่าสาเหตุมาจาก ต้นเหตุใด เช่น อยากรเป็น อยากรได้
ไม่อยากรเป็นไม่อยากรได้)

คือ การกำหนดเหตุแห่งทุกข์หรือปัญหา เพื่อกำจัดหรือแก้ปัญห

๓) ขึ้นทดลอง และ เก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ- คือ ภาวะที่ทำให้ต้นเหตุดับสิ้นไป ทุกข์เกิดขึ้นมีสาเหตุมา
จากต้นเหตุ หรือความอยาก)

คือ การกำหนดวิธีการดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย หรือวิธีการที่ทำให้ปัญหาหมดไป

๔) ขึ้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค – คือ มรรคมีองค์ประกอบด้วย ๘ ประการ)

คือ การกำหนดวิธีการในรายละเอียดและปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา

๑.๕ สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรมตามสภาพปัญหา

จากการประยุกต์หลักธรรมอริยสัจ ๔ ในการพิจารณาสภาพปัญหา เหตุแห่งปัญหา เป้าหมายการทำ
ให้ปัญหาหมดไป และแนวทางปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายการพิจารณาศึกษาได้แนวทางป้องกันและแก้ไข
ปัญหาของพระพุทธศาสนา ดังตารางสรุปต่อไปนี้

๑.๕.๑ วงการคณะสงฆ์

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
๑) พระภิกษุบางรูปไม่ประพฤติปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย และประพฤติไม่ เหมาะสม	(๑) จัดโครงการทำมาตการควบคุมภิกษุที่ไม่ประพฤติ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประพฤติไม่เหมาะสม (๒) จัดกิจกรรมเสวนา พิจารณาปัญหาแก้ไขระบบบริหาร คณะสงฆ์ (๓) กำหนดมาตการควบคุมพระภิกษุ ที่ไม่ใส่ใจศึกษา แก่นแท้ของหลักพุทธธรรม ฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์ ส่วนตัว บนความศรัทธาของผู้คนทั่วไป
๒) การบริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันมี ปัญหาหลายประการโดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมเป็นระบบบริหาร คณะสงฆ์เป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ	(๑) จัดโครงการรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจในหลักธรรมที่ แท้จริงและไม่ตกเป็นเหยื่อของพระภิกษุที่ประพฤ ติมิชอบ (๒) กำหนดมาตการช่วยเหลือดูแล ส่งเสริมพระภิกษุที่ ปฏิบัติตนเป็นสาวกที่ดีของพระพุทธองค์ให้สามารถสอน หลักธรรมที่แท้จริงให้แก่ผู้คนได้ (๓) จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ประชาชนสามารถเข้าใจหลักธรรม ของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงโดยเข้าใจ บุญ บาป อย่างถูกต้อง

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	(๔) กำหนดมาตรการส่งเสริมพระภิกษุให้เกิดสัมมาสังกัปปะ คือความดำริชอบ และพัฒนาระบบการคัดกรองผู้จะเข้ามาเป็นพระภิกษุ และพระสงฆ์ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์
๓) ประชาชนไม่เข้าใจในหลักธรรมที่แท้จริงและตกเป็นเหยื่อของพระภิกษุบางรูป	(๑) จัดกิจกรรมผลักดันสนับสนุนการสร้างกลไกที่มุ่งให้พระสงฆ์ในสังคมเป็นผู้อยู่ในพระธรรมวินัย (๒) กำหนดมาตรการ กลวิธี ให้พุทธบริษัท ๔ มีจิตสำนึกในหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี (๓) จัดทำโครงการพัฒนาและปลูกฝังให้ผู้คนเข้าใจแก่นแท้จริงของหลักพุทธธรรมคำสอน เช่นสอนให้รู้จัก บุญ บาป ที่ควรได้รับจากการกระทำ ไม่ใช่ซื้อหาได้จากการ บริจาคเงิน (๔) จัดทำโครงการเสวนาเพื่อให้ประชาชนร่วมมือกันป้องกันไม่ให้ความชั่ว และพยายามที่จะกำจัดความชั่ว (๕) จัดทำโครงการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลให้เข้าใจหลักพุทธธรรมคำสอนอันเที่ยงแท้และมีความเห็นชอบในสิ่งที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม

๑.๕.๒ นโยบายและการบริหารของรัฐบาล

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
๑) นโยบายรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนามีน้อยและไม่ชัดเจน จำเป็นต้องได้รับความสนใจอย่างเร่งด่วน	(๑) จัดทำโครงการรณรงค์ให้นโยบายที่ชัดเจน ของรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนา (๒) จัดทำโครงการสนับสนุนการทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติในทุกๆระดับตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ (๓) จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการสนับสนุนการทำนุบำรุงพุทธศาสนาแห่งชาติในทุกๆระดับเพื่อบริหารตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับชาติ

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	<p>(๔) จัดทำโครงการจัดทำแผนในการสนับสนุน การทำนุบำรุงส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งชาติที่ชัดเจน</p> <p>(๕) เร่งรัดให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ผู้คนเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และก่อตั้งสมาคมหรือชมรมพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นองค์กรเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ตามที่ที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ดำเนินการ อย่างเช่น ชมรมพุทธศาสน์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นต้น</p>
<p>๒) รัฐขาดความใส่ใจในระบบการศึกษาที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคคลเห็นความสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ให้มากขึ้น</p>	<p>(๑) จัดทำโครงการส่งเสริมความตระหนักความสำคัญของพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำโครงการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา</p> <p>(๓) จัดทำโครงการพัฒนาระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ อย่างแท้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนาในโรงเรียน</p> <p>(๔) สถานศึกษาต้องกำหนดภารกิจและโครงการที่จะทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างศาสนาและระบบการศึกษาที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง</p>
<p>๓) การทุจริตเรื่อง “เงินทอนวัด” เกิดขึ้นจากการขาดสัมมาสัมมาอหิระ คือ การคิดดี มีอาชีพที่ดีของข้าราชการ บุคลากรรัฐ และพระสงฆ์</p>	<p>(๑) เร่งรัดการร่างกฎหมายการป้องกันการทุจริตของการบริหารงานคณะ สงฆ์ โดยเฉพาะขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณส่งเสริมพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำมาตรการการป้องกันการทุจริตในการบริหารงานรวมทั้ง ส่งเสริมพุทธศาสนาในการพัฒนาการสอนหลักธรรมมากกว่าสอนให้ พัฒนาสถานที่หรือวัตถุ</p> <p>(๓) จัดทำโครงการรณรงค์ การกำจัดการทุจริตและกิจกรรมส่งเสริม สัมมาสัมมาอหิระและสัมมาอหิระ คือ การคิดดี การมีอาชีพที่ดีโดยเน้น ข้าราชการ บุคลากรรัฐ และพระสงฆ์</p> <p>(๔) จัดทำโครงการรณรงค์การส่งเสริมพุทธศาสนา โดยเฉพาะในการ บริหารงานที่เกี่ยวข้องกับเงินที่ สนับสนุนกิจการของพุทธศาสนา</p>

๑.๕.๓ บทบาทขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการ
<p>๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ไม่สามารถควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์ได้ดีพอ จนก่อให้เกิดการทุจริต</p>	<p>(๑) จัดทำมาตรการ ระเบียบ ควบคุมกิจการของวัดและพระสงฆ์</p> <p>(๒) จัดทำมาตรการ และคัดกรองคณะบุคคลที่เหมาะสมมาจัดการวัดและดูแลพระสงฆ์</p> <p>(๓) จัดสรรงบประมาณ ในการพัฒนากฎหมายที่ล้ำสมัย โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม</p> <p>(๔) จัดทำโครงการเพื่อร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ และเสนอร่างกฎหมายดังกล่าว</p>
<p>๒) การบริหารจัดการวัดและการดูแลพระสงฆ์บางแห่งยังไม่ได้รับการดำเนินการที่ดีโดยมีฆราวาสเข้ามาพัวพัน</p>	<p>(๑) จัดทำโครงการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีมาตรฐานเดียวกัน</p> <p>(๒) จัดทำโครงการหรือกิจกรรมรณรงค์การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่ เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดและการควบคุมดูแล พระสงฆ์</p> <p>(๓) จัดกิจกรรมรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชน ร่วมเป็นหูเป็นตา และแจ้ง เหตุการณ์การทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ บางรูป และการ ดำเนินการแสวงหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>(๔) จัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาความเข้มแข็งของพุทธศาสนิกชน และ โครงการเฝ้าระวังการกระทำผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์</p>
<p>๓) สถานศึกษามุ่งเน้นให้ความสำคัญ และความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างเดียวโดยปราศจากการคำนึงถึงคุณธรรม ความดีทางพระพุทธศาสนา</p>	<p>(๑) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้สถานศึกษา ครู อาจารย์ สามารถอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเข้าใจพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ</p> <p>(๒) จัดทำโครงการอบรมทักษะผู้สอนในการส่งเสริมสถาบันทางพุทธศาสนา</p> <p>(๓) จัดทำโครงการพัฒนา “ความรู้ในการสอนหลักพุทธธรรม” ให้ ครูอาจารย์ มีสัมมาวาจา หมายความว่า มีความพยายามที่จะอบรมสั่งสอนให้ นักเรียน มี สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติ สัมมากัมมันตะ คือ ความเห็นชอบ</p>

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	<p>ตำริชอบ และระลึกชอบ ที่จะให้เกิดเยาวชนคนดีที่เป็นผู้ที่สามารถเติบโตและรักษาวัฒนธรรมของ พุทธ ศา สนา ได้ อย่ างดี</p> <p>(๔) จัดทำโครงการพัฒนาผู้นำเยาวชนให้เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของพระพุทธศาสนาที่ดั่งาม และเป็นผู้นำที่มีทักษะในการสร้างและปลูกฝังศีลธรรมของพุทธศาสนาที่ดั่งามให้กลุ่มเพื่อนอย่างเข้มแข็งภายใต้การสนับสนุนอย่างจริงจังของสถานศึกษา</p>
<p>๔) บิดามารดา บางคนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีและพุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยไม่เข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง</p>	<p>(๑) จัดกิจกรรมรณรงค์ ให้ครอบครัว บิดามารดา และพุทธศาสนิกชนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพุทธศาสนา</p> <p>(๒) จัดทำโครงการพัฒนา “หลักการให้ความรู้ พุทธศาสนาที่แท้จริงแก่สถานศึกษา บิดามารดา และพุทธศาสนิกชน</p> <p>(๓) จัดทำโครงการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว บิดามารดา โดยเน้นให้บิดา มารดาเป็นเป้าหมายหลักในเบื้องต้น</p> <p>(๔) จัดกิจกรรมรณรงค์และโครงการให้พุทธศาสนิกชนและสื่อมวลชนปรับเปลี่ยนทัศนคติ ในการเคารพยกย่องคนดีมากกว่าการยกย่องผู้มี อำนาจและผู้มีความร่ำรวยมั่งคั่ง</p> <p>(๕) จัดทำโครงการรณรงค์ ให้บิดามารดา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างเพื่อฝึกให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป</p> <p>(๖) จัดทำโครงการพัฒนาการอบรม และการสั่งสอนพุทธศาสนาทั้งในวัด ในสถานศึกษาบางแห่งที่ละเลยการสอนให้ผู้คนเข้าใจหลักพุทธธรรม อันเที่ยง</p> <p>(๗) โครงการเสริมคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและความเป็นไทย ซึ่งมีกิจกรรมหลักๆ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา • การอำรุงรักษาไว้ซึ่งศาสนพิธีและงานศาสนูปถัมภ์ มี ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ศาสนพิธี งานศาสนูปถัมภ์พระพุทธศาสนาตามพระบรมราชโองการ และโครงการสวดไอ้เอ้ววิหารราย

สภาพปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม
	<ul style="list-style-type: none"> • โครงการส่งเสริมคุณธรรมในองค์กรเครือข่ายมี ๓ กิจกรรม คือ กิจกรรมคลินิกคุณธรรม กิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และกิจกรรมลานธรรม ลานวิถีไทย • ชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประพฤติปฏิบัติ พร้อมทั้งอนุรักษ์สืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมไทย • กิจกรรมส่งเสริมค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม มี ๗ กิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะ กิจกรรมประกวดบรรยายธรรม กิจกรรมการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุ สามเณร และบวชศีลจาริณีภาคฤดูร้อน กิจกรรมสร้างคนดีสู่สังคม : ค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน โครงการส่งท้ายปีเก่าวิถีไทย ต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ กิจกรรมการ บูรณาการเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติในรูปคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ และโครงการเข้าวัดวันธรรมสวนะ • กิจกรรมยกย่องผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ภายใต้การดำเนินงานอุปถัมภ์คุ้มครองศาสนาต่าง ๆ <p>(๘) โครงการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ มี ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรมรวมพลังทางศาสนา เถลิงพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๙ และกิจกรรมปฏิบัติธรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เถลิงพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าภรณ์วลัยลักษณ์อัครราชกุมารี</p>

๒. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นอกเหนือจากแนวทางป้องกันและแก้ปัญหาพระพุทธศาสนาเชิงรูปธรรมดังกล่าวข้างต้น การพิจารณาศึกษาคั้งนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

๒.๑ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณกาล ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเคารพสักการะพระพุทธศาสนา ได้ทรงทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงมาจนทุกวันนี้ รัฐบาลจึงควรน้อมนำพระพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของชาติตามรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในการปฏิรูปประเทศและการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ

๒.๒ รัฐบาลควรประกาศให้ประเทศไทยเป็นแผ่นดินแห่งพระพุทธศาสนา และดินแดนแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นแผ่นดินพระพุทธศาสนา และดินแดนแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สมบูรณ์

๒.๓ รัฐบาลควรจัดให้มีแผนทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยเร่งด่วน เพื่อให้การทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างมีเอกภาพ บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๔ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยโดยพฤตินัยตลอดมา แต่ยังไม่เป็นศาสนาประจำชาติโดยนิตินัย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” หลายครั้งและหลายโอกาส ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก รัฐบาลจึงควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ไม่ใช่เพียงบัญญัติว่า “ศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน” ในมาตรา ๖๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๒.๕ รัฐบาลควรเร่งรัดให้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยเร่งด่วน เพื่อเป็นกฎหมายลูกของบทบัญญัติมาตรา ๖๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อเป็นการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งกำลังประสบปัญหาและภัยต่าง ๆ ทั้งภัยภายนอกและภัยภายใน

๒.๖ การปฏิรูปการศึกษาของไทยยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการบูรณาการระหว่างการศึกษาและศาสนาตามปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ผู้ทรงได้รับการยกย่องว่า “พระบิดาแห่งการปฏิรูปประเทศไทย” และปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงได้รับการยกย่องว่า “พระผู้ทรงเป็นครูของแผ่นดิน” ดังนั้น รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนการบูรณาการระหว่างการศึกษาและศาสนา โดยเร่งรัดให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมศาสนศึกษาโดยด่วน

๒.๗ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้ใช้มาเป็นเวลานานแล้ว มีความไม่เหมาะสมหลายประการ เพราะเป็นการปกครองคณะสงฆ์โดยการรวมศูนย์อำนาจ ไม่ได้เป็นการปกครองคณะสงฆ์แบบกระจายอำนาจ อย่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งมีข้อเรียกร้องจากหลายฝ่ายให้ปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้เกิดความเหมาะสมเป็นเวลาหลายปีแล้ว เพื่อให้การปกครองสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย และการบริหารที่มีการส่งเสริมการศึกษา พระธรรม การปฏิบัติธรรม การเผยแผ่ธรรม รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาและภัยต่าง ๆ ที่เกิด

แก่พระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น รัฐบาลควรดำเนินการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ตามคำเรียกร้องของฝ่ายต่าง ๆ โดยเร็ว

๒.๘ พระพุทธเจ้าได้ทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้แก่พุทธบริษัท ๔ คือ พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา แต่เนื่องด้วยประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท และที่สำคัญ ภิกษุณีสงฆ์ดั้งเดิมของเถรวาทได้ขาดหายไปจากพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ได้มีสตรีไทยกลุ่มหนึ่งไปบวชเป็นภิกษุณีมหายานในต่างประเทศ เช่น ศรีลังกา ไต้หวันและอินเดีย และได้รับการยอมรับของสังคมไทยและสังคมโลกในระดับหนึ่ง ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบสนองต่อพุทธบริษัท ๔ ให้ครบองค์ประกอบ โดยนำเสาหลักที่ขาดหายไปกลับคืนมา คือ ภิกษุณี เพื่อให้ครบองค์ของพุทธบริษัท ๔ ในการค้ำยันความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และส่งเสริมการศึกษาไตรสิกขา การปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมต่อสังคมไทยและสังคมโลกต่อไป ดังนั้น รัฐบาลควรที่จะส่งเสริมนักบวชสตรีไทย ได้แก่ ภิกษุณี รวมทั้งแม่ชี เพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้ครบตามพุทธโอวาทว่าที่ทรงฝากไว้กับพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา

๒.๙ ปัจจุบันรัฐบาลกำลังจัดทำยุทธศาสตร์ชาติในด้านต่าง ๆ และดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวจะไม่สมบูรณ์ และไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้เนื่องจากขาดการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น และการปฏิรูปประเทศในด้านคนหรือทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น รัฐบาลควรจัดจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น เพื่อให้การปฏิรูปประเทศที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรม

๒.๑๐ ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาถือเป็นความมั่นคงของชาติ ปัจจุบันนี้พระพุทธศาสนาประสบปัญหาและภัยที่น่าเป็นห่วงหลายประการ ทั้งภัยภายในและภัยภายนอก ดังนั้น รัฐบาลควรแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติด้านพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้สถิตยสถาพรสืบไป

บรรณานุกรม

- จักกรีข สัจฉมนี, สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณิชชานนท์. (๒๕๕๗). ขบวนการพุทธใหม่: ความสุขกับการได้สติและการให้สติแก่สังคม. ในสุขที่ได้ธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงำนกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (๒๕๕๙). “องค์กรทงพระพุทธรศนในสังคมไทยยุคปฏิรูป”. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ ๑๙ ฉบับเดือนมกรคม-ธันวคม ๒๕๕๙.
- ประเวศ วะสี. (๒๕๕๙). พระพุทธรศน: ทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธรศน อินทปัญญา.
- พยอม ธรรมบุตร, “การอบรมวิชามัคคุเทศก์ : หลักสูตรภษอังกฤษ” รุ่นที่ ๑ ของสถำบันการพลศึกษา ชลบุรี, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.
- ฉบับมหำจุพาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๑มหาวิภังค์ ภาค ๑., http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/tipitaka_seek.php?text.
- ฉบับมหำจุพาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎก เล่มที่ ๗ พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๗ จุลวรรค ภาค ๒., http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/tipitaka_seek.php?text.
- ฉบับมหำจุพาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎก เล่มที่ ๙พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค,http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/tipitaka_seek.php?text.
- ฉบับมหำจุพาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๑พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓ ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/tipitaka_seek.php?text.
- ฉบับมหำจุพาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๓พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๕อังคตตรนิกาย สัตตก-อฎฐก-นวกนิบาต.<http://www.84000.org/tipitaka/pitakaitem/tipitakaseek.php?text>. ฉบับมหำจุพาลงกรณราชวิทยาลัย, “อรรถกถา มหาวิภังค์ ปฐมภาคเวรัญชกัณฑ์” อรรถกถาพระวินัยสมันตปาสาทิกาแปล มหาวิภังควรรณนา ภาค ๑. http://www.84000.org/tipitaka/pitakaitem/tipitaka_seek.php?text.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). “พระพุทธรศนจะวิฤติ ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน,” ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). “ภัยแห่งพระพุทธรศนในประเทศไทย,” ๒๕๔๔.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). “จาริกบุญ-จาริกธรรม,” (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม), ๒๕๔๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). “รู้หลักก่อน แล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล,” ๒๕๔๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). “พระพุทธรศนจะวิฤติ ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน,” ๒๕๔๕.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), “การศึกษา: มองเมื่อ ๓๐ ปีก่อน.” ๒๕๕๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), “กาลานุกรม พระพุทธรศนในอารยธรรมโลก,” ๒๕๕๒.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (๒๕๕๘). “การปฏิรูปกิจการพระพุทธรศน.” พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหำจุพาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณรงค์ สัจฉจิตตร. (๒๕๖๐). “การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน: ปัญหาและแนวทางแก้ไข,” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, พระราชวรมณี (พล อาภากรโ), พระครูพิพิธสุตาทธ (บุญช่วย สิริธโร), ฌฑฑีร์ คาคฑี, จักกริช สั้งฌมณี และวันชัย พลเมืองฑี. “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข้ำองคักรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย,” กรุงเทพฯ สำนักรงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ. ๒๕๕๖.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, พระมหาบุญเลิศ อินทปณโณ, สายชล ปัญญชิต, ภูเบศ วณิขานนฑ์, นัซซา ทากุดเรือ และอมลณัฐ ฝไคเรือ.(๒๕๕๘). “รายงานการวิจัยการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู็ของสังคมาตามแนวพระพุทธศาสนา,” พระนครศร็อยยุทยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสัณญา ขนดิธมโ. (๒๕๖๑). “รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต,” วารสารสันติศึกษาปริทรศนั มจร ปีที่ ๖ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑).

ลักษณวัต ปาละรัตน, พระพุทธศาสนาเป็องต้น (Introduction to Buddhism), กรุงเทพมหานคร : สำนักรพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ตุลาคม ๒๕๖๐.

วิโรจน์ นาคราตรี, พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ (Buddhism and National Security), กรุงเทพฯ : สำนักรพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, มีนาคม ๒๕๖๑.

สมพร เทพสิทธา, เอกสารประกอบการสัมมนา “การส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา” ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑, ณ ห้องรับรอง ๑-๒ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๒.

สมพร เทพสิทธา, “ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : เพ็องถวยราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในมหามงคสมัยทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี,” บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, กรกฎาคม ๒๕๔๙.

แสน ชฎารัณย์, “๒๐ ปี บันฑีกรแห่งความทรงจำ : รายการบันฑีกรสรูปพระธรรมเทศนา แสดงโดยพระอาจารย์ปสนุโนภิกขุ ณ โรงเรียนคนตาบอดกรุงเทพมหานคร แยกฑีกชัย กทม., โดย ดร.แสน ชฎารัณย์, ๕ ธันวาคม ๒๕๔๖.

แสน ชฎารัณย์, “ความเป็นมาของโครงการหลักการของรายการ : เยาวชนกั้วหน้าอย่างมีสุข,” ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุทรทัศนั TNN 2 ทรูวิชั่นส์, ๒๕๕๑-๒๕๕๖.

การประชุมคณะอนุกรรมการ

การจัดสัมมนา

ศึกษาดูงานด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ศึกษาดูงานด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ณ จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันอาทิตย์ที่ ๕ - วัน
อังคารที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

ศึกษาดูงานด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ณ จังหวัดสกลนคร ระหว่างวันที่ ๙ -
วันอังคารที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑

ศึกษาดูงานด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ณ จังหวัดสกลนครและจังหวัดอุดรธานี ระหว่างวันเสาร์ที่ ๑๐ - วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑